

יד יוסף

ספר כולל זמירות ושירים אנרות ומצבות

מאת המשורר המפורסם

יוסף אלמנצי

אשר נמצאו בכתובת ירו אהרי מותו והוצאו לאור עתה פעם ראשונה

ע"י הצ' יצחק חיים קסטיליוני ס"ט.

בו מצאו מקום גם ההקדמה לרשימת ספרי הביבליאוטיק. המפוארה
אשר אסף וקבץ החכם המהבר מלאכת ידו

מאור הגולה שמואל דוד לוצאטו זלה"ה

עם תרגום אישלקי והערות ותוספות מאת המוציא לאור.

פה טריאסטי יע"א.

שנת בתוך קהל אהללך לפ"ק.

קראקא

בדפוס המשובה של ה"ה ר' יוסף פישער נ"ו

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 314.

יד יוסף

ספר כולל זמירות ושירים אגרות ומצבות

מאת המשורר המפורסם

יוסף אלמנצי

אשר נמצאו בכתיבת ידו אחרי מותו והוצאו לאור עתה פעם ראשונה

ע"י הצי' יצחק חיים קסטיליוני ס"ט.

בו מצאו מקום גם ההקדמה לרשימת ספרי הביבליאוטיק המפוארה אשר אסף
וקבץ החכם המחבר מלאכת ידיו

מאור הגולה שמואל דוד לוצאטו זל"ה

עם תרגום אישלקי והערות ותוספות מאת המוציא לאור.

פה טריאסטי יע"א.

שנת בתוך קהל אהללך לפ"ק.

קראקא

בדפוס המשובה של ה"ה ר' יוסף פישער נ"י

JAD JOSEF.

Druck v. Josef Fischer in Krakau,—Verlag des Dr. I. Ch. Kastilioni
1889.

MONUMENTUM JOSEPHI

(Jad Jossef)

JOSEPHI ALMANTII

CARMINA EPISTULAE INSCRIPTIONES.

Nunc primum edidit

VICTORIUS CASTIGLIONI

tergestinus.

EXSTAT PROOEMIUM

INDICI BIBLIOTHECAE HEBRAICAE ORIENTALISQUE

JOSEPHI ALMANTII

a Samuele David Luzzatto Tergestino additum

ab eodem Victorio Castiglioni

ex Hebraico termone in Italicum conversum commentariisque

auctum.

TERGESTE

MDCCLXXXIX.

הקדמת המתרגם המוציא לאור:

זה כמשלש חדשים שאל ממני אהובי יודי מעלת החכם המליץ ישעיה לוצאטו בן למאור דורנו **ישׁד"ר**, אם יש את נפשי לתרגם בלשון איטלקי ההקדמה היקרה אשר כתב כ"מ אביו נ"ע לרשימת ספרי הביבליאוטעק אשר אסף וקבץ החכם יוסף אלמנצי מפאדובה, ולהשלים על הדרך הזה את הפיץ כבוד מעלת החכם המליץ אנטאניו דאמבלי מעיר וירונא הי"ו, אהר מתסירי אומות העולם, איש מלא רוח חכמה ותבונה ומתומכי כל תקנה ישרה ודעה נכונה, אשר בשבתו בימי הלדו בעיר פאדובה ללמוד שם חכמת המליצה, למד גם כן לשון עברי עם הרב **ישׁד"ר** נ"ע ותהי נפשו קשורה בנפש אלופו ומיודעו בקשר מורא רבה וחבה יתירה.

ואשמח בלבי שמהה גדולה על הכבוד אשר עשה לי אהובי יודי לתת את משא המלאכה הזאת עלי כי על ידה נתן לי מקום לספח את שמי פלאי לשם אביו הנכבד והנודע בכל תפוצות ישראל, גם כי בקטן שבחבוריו הנעימים והמופלאים.

וגם בעבור זה קבלתי עלי בנפש הפצה את המלאכה הזאת, כי כל הימים אשר ישב אלמנצי בסוף חייו בעיר מולדתי טריאסט, נתן לי מופתים בלתי מסופקים על אהבתו לי, וידידותו היה לי למשען, ותהי ידו עם יד רבותי היקרים והנכבדים לפצור בי להדריכני ולתמכני בלמוד ספרי קדש אשר בו מצאתי נפש לנפשי.

ויהי כראות יודי ישעיה לוצאטו כי הדרתי על המלאכה הזאת, להשלים ע"י הערות אשר הואלתי להוסיף אל הקדמת אביו, את ספור קורות אלמנצי ואנשי ביתו, וישלח לי את איסופת כתבי יד אלמנצי הטמונה אצלו, הכוללת כל האגרות אשר כתב החכם הנ"ל ל**ישׁד"ר** ולאחרים בלשון עברי ואיטלקי, וגם אגרות אחרות בלשון רומי וצרפת, ואמצא בתוכן חבורים מהבורים שונים שירים ומירות אשר עדין לא ראו אור וגמרתו להדפיסם, בחשבי כי ע"י מלאכתי זו אוסיף אבן יקרה לנו החכמה והזמרה אשר על ראש אלמנצי, ואוסיף תפארת וגדולה ללשונו הקרושה אשר היא עתה עזובה ואמללה כי רוב בניה העלימו את עיניהם ממנה, ואתן גם כן כבוד לעיר מולדת המחבר פאדובה המהוללה וגם לעירי אהובתי טריאסטי, אשר בה שר המחבר את רוב שיריו אלה בשני חייו האחרונים.

וגם נכרי החכם אלמנצי הלא המה כבוד מ' הנגיד רפאל וכ"מ אחיו
ברוך בני המנוח מנשה לוצאטו נ"ע וכמ"ר אברהם ישראל בר דוד אפרים קאס-
טולפראנקו ז"ל נשאו עמי במוצאות הרפוס, להקים בזה מצבה קימת לדודם
אהובם, להרים על ידה את קרנו, ולהוסיף כבוד וגדולה לשמו הנודע כבר בכל
הצרות החכמה והזמרה.

ואנכי קראתי לספר הזה "יד יוסף" כאשר קרא החכם **שד"ר** לרשימת
ספרי ביבליאוטעק אלמנצי לקיים מחשבת **שד"ר** הכתובה בהקדמת הרשימה
להרים לידו יד ושם טוב מבנים ומבנות.

ולידו החכם המליץ ישעיה לוצאטו אוסיף כאן לשלם תודות נגד ה'
ונגד עמו על אשר מסר בידי את מכתבי אלמנצי הנחמדים ויעזרני בהשלמת
הספר הזה, ויתן לי מקום להראות ברבים את האהבה העזה אשר אהבתי את
ידידי אלה המהברים, ובפרט את בן עירי רב לרבותי הנשר הגדול **שד"ר**
זלה"ה, אשר בכואו לעירנו או בפקדי אותו בפאדובה, היה קורא אותי דרך
שחוק בן שלשים, כי המשורר המרומם שמואל היים זלמן נ"ע תלמידו הותיק
אהוב לו כבן, היה רב מובהק לכבוד מורי וכתר ראשי כמוהר"ר משה יצחק
אשכנזי הי"ו אשר ממעינו מעין המתגבר שאבתי מי תורה והכמה מנעורי ועד
עתה.

ואני כגמר על כתפי ענקים הואלתי להשוב שע"י הרפסת "יליד כנור"
הכולל כל הבורי הרב שמואל היים זלמן, ושירים אחרים ממורי כמהור"ר
מרדכי בר כמהור"ר פנחס אשכנזי, וע"י הרפסת הספר הזה אשר אני מציג
לפניך היום קורא נעים, הבאתי גם אני אבן קמנה לבנין הגדול והמפואר אשר
הוקם מימי קדם ללשונו הקדושה והיקרה, והמחשבת הזאת תהיה שכר כפול
ומכופל על כל יגיעי.

ואני תפלתי שהאל ירצהו ברב טובו לעלוי נשמת המהברים ונשמת הורי
ומורי, אשתי ושאר מתי אכ"ר:

המתרגם ומוציא לאור

י צ " ח " ק " ס " ט.

מריאסמי יוס ז"ך לחדש כסלו ב' איש כבודתו לס"ק.

הקדמת שד"ר

לרשימת ספרי הביבליאוטעק המפוארה, אשר אסף וקבץ בתבה יתירה,
החכם הנודע בשערי הזמרה, ובכל הצרות התורה וההקירה,

כ"ש יוסף אלמנצי ז"ל.

מחלה רעה היא הזקנה, וכל אדם מתאוה לה.

הזקן רואה מעט מעט אברן כחותיו הראיה, השמיעה, הזכירה וזולתן, וקשה
מכל אלה מיתת חבריו אשר אהב ואשר דבקה נפשו בהם במשך רוב שני
היו.

וכן אני אחרי אברת שלשת ידידי שהבד"ל (החכם שמואל היום לולי) (6)
ויש"ר (החכם יצחק שמואל ריגיו) (3) ורמשי"ג (הרב מרדכי שמואל גירונדי) (ג)
לקה מאתי גם ידידי יוסף אלמנצי אשר היתה לי עמו ברית נאמנה
במשך שלשים ושמונה שנה. כי בארד תקפ"א כתבתי קינה על שרפת ביהכנ"ס
בעירי מולדתי (ד). ובמלאת השנה עשו ליל זכרון ובקשו ממני שאעשה קינה
אחרת לשורר בלילה הוא (עי' „כנור נעים“). ואז ידידי היקר שאול פורמוגוני
הי"ו שהיה לומד כאן הכמת הרפואה (ועתה הוא אחד מראשי הקהל בטרי-
אסטי) (ה) הראה קינתי לאלמנצי ושלח לי קצת הערות שמצא אלמנצי להעיר
עליה. ומן אז והלאה נקשרנו יחד בעבותות אהבה אשר יסודתה באהבת השיר
העברי בפרט ובאהבת התורה והתושיה בכלל, ואגרות הרבה עברו בינינו במשך
שבע שנים, ושנים מאגרותיו אליו כבר יצאו לאור בספר „מכתבי שפת קדש“
(פראג תרי"ז) מן עמוד ס"ט עד ע"ד. ומקץ שבע שנים העתקתי אהלי מעיר
מולדתי ובאתי הנה והייתי קרוב אליו. והיה לי תמיד כרע כאה לי וגם אני
אליו. ומלבד כי הוא וכל בני ביתו היו לי ולביתי כאנשים אחים בהיותי פה
גר בארץ נכריה, הנה הספרים הרבים שהיו לו ושהיה קונה יום יום היו לי
לעזר ולתועלת גדולה בכל מה שיצא מתחת ידי אחרי בואי אל העיר הזאת.

ועתה אחרי אשר לקה אותו אלהים בקשו ממני וירשיו (ו) לעשות רשימה
(קאטאלוג) מאוצר ספריו, ובלב נשבר ונרכה הוצרכתי במשך שלש שנים ויותר
לבא אל בית נכאתו ולפתוח ארונותיו ולקחת משם ספריו אשר לפניו היה
הוא מוציא ונותן בידי ככל אורן נפשי, והיה מדבר עמי על תכונת כל אחד
מהם ועל אודות מי שכתבו, כי רבה היתה קריאתו ובקיאותו וגדול ועצום כח
זכירתו. ואם אמרתי להתגבר על רגשי לבבי ההומה בקרבי בראותי את עצמי

בבית ספריו, והוא איננו אתי, הנה כמעט כל ספר שהייתי לוקח בידי היה מהדש עגמת נפשי, כי בהרבה מהם מצאתי הערות בכתב ידו, והייתי אומר בלבי כמה היתה רשימת הספרים האלה יותר שלמה ויותר מועילה אם היתה נעשית על ידו ולא על ידי! על זאת לבי דוי, כי אחרי אשר יגע ידיו ועמל כל ימיו לאסוף ספרים יקרים ולהגות בהם בלי מרגוע, הניף עליו המות חרמשו בלא עתה, ולא נתנו להניח אחריו ברכה לתועלת החכמה ודורשיה, ככל אשר היה לאל ידו לעשות אם היה מאריך ימים.

ועתה הנה נכספה גם כלתה נפש יורשיו להקים יד ושם לשאר בשרם ע"ה אשר אסף וקבץ הביבליאטיק הזאת, על כן הם מוציאים לאור הרשימה הזאת אשר על כן קראתי שמה יד יוסף, והסכימו למכור הספרים בלם ביהר, בתקוה שתשאר בהיותה ולא יתפזרו הספרים אהר הנה ואהר הנה ז).

וגם אני לא אחשוך פי להוסיף כאן קצת דברים להודיע לדור אחרון תולדותיו ודרכיו של ידידי המאסף האסיפה הזאת היקרה. שם אלמנצי אומרים שהוא על שם העיר *Almanca* אשר בספרד במדינת *(Murcia)* ור' ברוך היים אלמנצי נולד בסקנדיאן *(Scandiano)* מקום קרוב לעיר מודינה *(Modena)* ובא לכאן בימי נעוריו, כי פעם אחת עבר דרך שם הגביר ר' יעקב טריאסטי ע"ה והוגד לו משפט הנער ומעשהו, וישאלהו מאביו ויקחהו ויביאהו אתו אל עיר פארובה, ויהי ברוך בבית מסחרו ואחריו עם בנו ר' משה ע"ה ימים רבים, ויראו אדוניו כי משכיל וחרוץ הוא ונאמן וכל אשר הוא עושה ה' מצליח, ויאהבהו ויכבדהו מאד, ומעט מעט עשה גם הוא פרקמטיא בשלו והצלחה ויעש חיל.

ויקה ברוך את שמחה קונסילי *(Consigli)* מעיר רוויגו *(Rovigo)* לו לאשה, והיא אשה משכלת, ושלמה בכל מדות טובות אשר בנשים צדקניות שבישראל. שמחה ילדה לברוך שני בנים וארבע בנות ח) ויוסף נולד יום י"א ניסן תקס"א *(25 Marzo 1801)* ט). וכבר ראיתי בקצת ספרים בל' אשכנז שנולד אלמנצי בשנת 1814 ומעות גדולה היא. יוסף אלמנצי לא למד בשום בית הספר ובשום בית המדרש, לא מישראל ולא מהאומות (אם לא שאולי בתחלת ילדותו היה בבית אשה שומרת התינוקות ומלמדת אותם קריאת לה"ק) אך אביו שכר לו מלמדים בביתו, ואהר מהכמי העיר הזאת, ר' ישראל קוניאן זצ"ל הלך לביתו שעה אחת בכל יום ולמדו תורה במשך עשרים שנה. (עין למטה).

כבר בשנת שתיים עשרה לימי חייו חבר שירים בלה"ק והעתיק לעצמו מן הדפוס מסכת פוריים. ונראה כי כבר בעת ההיא השקה נפשו לקנות ספרים הרבה, ולהעתיק מה שלא היה יכול לקנות. בהיותו בן שש עשרה שנה (סיון תקע"ז) ראה ס' התחמוני כ"י, והתחיל להעתיק בהתחמוני שהיה בידו מה שהיה בכ"י יותר מן הדפוס, וקצת מחלופי נסחאות שבין הכ"י והדפוס, ועב"ז לא שקט עד שקנה אה"כ גם הכ"י.

הגבירים טריאסטי היו הולמים בכל שנה לעיר סיניגליאה בזמן היריד לצורך מרכולתם, וברוך נאמן ביתם ואיש עצתם היה הולך עמחם. ובשנת

תקע"ו קנה ברוך בעיר אנקונה הקרובה לסיניגליאה מאת הרב ר' רפאל ישעיה אזולאי בנו של מוה"ר ר' חיד"א ז"ל את כל ספרי הרב חיד"א או רבם יוסף בנו כתב בראש כל אחד מהם שם הקונה והמוכר והזמן והמחיר. ובחדש שבט תקפ"א התחיל יוסף ללמוד באחד מהם, הוא ספר "פני דוד" על התורה ועל ההפטרות, וסיימו ביום ט"ל לספירה, וגם בשאר ספרי הרב חיד"א מצאתי בראשם רשימת קצת מהענינים הנזכרים בתוך כל אחד מהם, וזה אות ומופת שקרא בהם הרבה.

מלבד לה"ק ול' איטלקי היה יוסף מכיר לשון רומי וצרפת ואשכנז, וגם היה בקי בקריאת לשון שמרוני וסורי וערבי, וגם בחכמות הלמודיות והמטבעיות ושאר מיני מדעים ידיו רב לו. כי שקידתו בקריאה ובלמוד חיתה בלי גבול ובמעוט שנה ובמעוט תענוג היה עוסק במשא ומתן ועוסק ג"כ בתורה ובחכמות ובמלאכת השיר.

כאשר גדל יוסף פתח לו אביו חנות בשותפות עם יהודי אחר, אך החנות לא הצליחה, ומאז והלאה עסק בפרקמטיא בביתו.

וכאשר זקן אביו בקשו הגבירים היקרים כמ"ר יעקב ויהודה טרויאסטי (בני ר' משה ז"ל) שיבא אצלם וימלא מקום אביו, וכן עשה. ואז ראיתי והשתוממתי על עוצם הריצותו, כי עם היותו יושב רוב היום בבית הגבירים הנ"ל או הולך בשליחותם גם מהוץ לעיר לא הרל לעסוק במשא ומתן בשלד ולא הרל לעסוק בלמודיו, ולעבור עבודת הכמי אשכנז (צונץ, דוקעס, פריסס, שטיינשניידער, ואחרים) שהיו פונים אליו לחשוף תעלומות מתוך הספרים היקרים שהיו בידו, והוא לא היה חס על יגיעו ועל זמנו, והיה ממלא כל שאלותם; גם לפעמים העתיק ספרים שלמים לבקשת אנשים רחוקים שהבטיחיהו להוציאם לאור, והיה יגיעו לבטלה, כי העתקתו נשארה בסתר אהלם (או אולי מכרו אותה). יוסף לא היה מפור מעותיו, אבל היה קובץ על יד, וחיה מואם כל מיני הוצאות שלא לצורך, אבל בשביל הספרים היקרים לא חיתה ההוצאה מעכבתו, וכשנודע לו באחד המקומות ביבליאוסיק שאסף וקבץ אחד מרבני הדורות שעברו, והיא כוללת קצת ספרים יקרים, ובפרט ב"י, ושאלו הבעלים רוצים למכור אלא הכל ביהו, לא היה נמנע לקנותה כלה אעפ"י שרוב הספרים שבה כבר היו בידו. ועל ידי כן הצליח לשמור מאבדון כמה דפוסים וכ"י שאין מהם העתק אחר ידוע בעולם.

עם כל רבוי עסקיו לא הרל יוסף לעסוק ג"כ בצרכי צבור; וגם היהודים בקטן בגדול, היו דורשים עצתו וסיועו בכל הדבר הקשה, ולכלם היה יוסף לעזר ולהועיל בהכמתו, בנופו או בממונו. כתביו אשר ראו אור הדפוס הם:

א) מעיל קינה, והיא קינה גדולה על מיתת ר' ישראל קוניאן (גרפסה בעיר ריגיוו שנת תקפ"ד). ושם נזכר כי למד עמו מן השנה הרביעית לימי חייו עד היותו בן כ"ג שנים.

ב) תולדות החכם המפורסם ר' משה היים לוצאטו (ב"כרס המד" שלישי פראג תקצ"ח). במלאכה הזאת הפליא לעשות, כי בהשתדלותו וחריצותו הנפלאה בדק בחורים ובסרקים, והוציא ממהשכים כל מה שנשאר בעיר הזאת מכתבו

רמח"ל ומכל הנוגע לעניניו. וגם אחרי שנרפסה מלאכתו לא הדל להוסיף עוד חפוש אחר חפוש, וכמה נוספות כתב בגליון כרם המד שלו, ואולי אי"ה אעתיק אותן ואוציא אותן לאור י). ועוד מצאתי באוצרותיו כמה וכמה שירים גדולים וקטנים מלאכת רמח"ל שנרפסו על ידיעות נפרדות ורוב היריעות ההן נאברו, והוא באהבתו ובחמלתו ובשקירתו בלי מרגוע אסף וקבץ מהן כל מה שיכול, וגם אלה אשתדל אי"ה להוציאם לאור. וגם יריעות אחרות רבות הכללות שירים ממשוררים אחרים איטלקים אסף אליו והצילן מאברון יב).

ג) הגיון בכנור, שירים (ווען תקצ"ט).
ד) קינים והגה והי, על מיתת הבחור החכם יעקב חי פאררו ז"ל מתלמידו בית המדרש הזה.

הקינים האלה נרפסו עם ס' אבני זכרון (פראג תר"א). וכאן ראוי להזכיר כי כמו שהיה אלמנצי תמיד אוהב נאמן לי, כן היה גם לתלמידו והיה מתעלם עמהם בדבריו תורה ומדע והיה משאיל להם ספריו ככל אות נפשם. ומלבד כל זה הנה היות אחר מהשובי העיר ועשיריה אוהב הליטערעאטור העברית ועוסק בה ומפור בה ממונו, היה מחזק ידיהם בלמודיהם יג).

ה) נום זהב, שירים (פארובה תרי"ח).

ועוד לו קצת שירים נרפסו בה וכה, ואחרים עוד נשאר בכתר אהלו, ובתוכם העתקת אגרת הוראץ (Horatius) על מלאכת השיר יג) אשר חלק קטן ממנה נרפס בבכורי העתים ההרשים (Wien, 1845). אלמנצי היה איש חזק ובריא בכחות הגוף והנפש, ועל כן היה עושה מעשיו בלי רפיון ובלי מנוח ובלי אבוד זמן. אך אחרי שנת תר"ח החל להיות הולח בלבו, אולי היה זה מפני מהומות השנה ההיא, כי אוהב השלום היה, וכל מרידה ובלבול שנאה נפשו, ונוספו עוד קצת תלאות שאירעו לו בממונו, ומן אז והלאה היה עתים בריא ועתים חולה חלי הלב, ואז החל לשבת קצת ירחים בשנה בעיר טריאסטי אשר שם שתים מאהיותיו נשואות, עד כי לבסוף קבע שם דירתו יד). ושם הביא רבים מספריו ושם לקחו אלהים בליל פורים תר"ך (7. Marzo 1860) מו) בטרם מלאות לו נ"ט שנה. תהי נפשו צרורה בצרור החיים עם מצדקי הרבים מו) וה' ינחם את אבליה, ובראשם את אהותו האלמנה וזרע אין לה, אשר שבה אל בית אביה בימי נעוריה והקדישה חייה לעבודת אביה ואמה, ובה מצא יוסף נחמה בכל יוגונו ועזרה בכל מכאוביו, ובה מצאה כל נפש נענה, משען ומשענה, ישלם ה' פעלה ויחלימה ויחיה לאורך ימים, וישלם לה נחומים, כעל כל אשר מאסה בתענוגי תבל וחיים נעימים, לאהבת החסד והרחמים יז).

ואשיבה לענין הביבליואטיק הזאת והקאטאלוג הזה אשר קראתי שמו יד יוסף כי אלמנצי לא לקח אשה, ואם אבשלום שלא היו לו בנים הציב לו מצבה וקרא לה יד אבשלום, בעבור הזכיר שמו, אקוה כי יותר יועיל ספר יד יוסף זה להחיות את שם ידידי אשר ביגיעה רבה הוציא מאפלה כמה ספרים, וכמה זכרונות העלה מתהום הנשיה, לשמחת כל שוהרי תושיה.

הרשימה הזאת איננה כוללת כל ספרי אלמנצי, אך ספרי הליטערעאטור העברית לברם, וכל המתוחסים ללשונות אנשי המזרח, והספרים שמחבריהם

היו יהודים. אך כמה אלפים ספרים אחרים המתיחסים לכל שאר מיני חכמה ומדע וליטעראטור מכל לשונות הגוים הפרידו אותם היורשים ועשו מהם קאטאג' לוג אחר, בכונה למכור אותם בפני עצמם, כרצון איש ואיש.

הרשימה אשר אני מוציא היום לאור נחלקת לשתי מהלקות, עברית ולועזית, שתיהן על סדר אל"ף בי"ת, זו מימין הספר וזו משמאלו.

כבר הגדתי כי חלק מהביבליאוטעק הזאת הובא בסוף ימי בעליה לעיר טריאסטו, והשאר הוא פה פאדובה. והנה אותם ספרי לה"ק שהיו בטריאסטו נשלחו אלי ורשמתי שמותם בקאטאלוג הזה, אבל ספרי שאר לשונות הנמצאים בטריאסטו נעשתה רשימתם במקום אשר הם שם, על ידי אחר ממוכרי ספרים ואני לא ראיתים, אך קבלתי הפתקין וסדרתי אותם והכנסתיים ברשימתי, ולפעמים מי שעשה הפתקין לא דקדק יפה וטעה ברשימתו, ואני דקדקתי אחריו עד מקום שידי מגעת, אך בהרבה מהם לא היה בידי לברר האמת והוצרכתי לסמוך על הפתקין שנשלחו לי ואין אחריותם עלי, ובגלל הדבר הזה לא הזכרתי שמי על פני החלק השמאלי מהספר הזה.

הספרים כתיבת יד אשר בביבליאוטעק הזאת כבר הוצאתי לאור רשימתם באר היטב בס' המזכיר (*Hebräische Bibliographie*) להחכם שטיינשניידער, שנה רביעית, חמישית וששית, וכאן ארשום אותם בקצור.

ומהקוראים הבקיאים אבקש סליחה אם ימצאו ברשימה הזאת איזה חסרון בסדור הספרים איש על מקומו, או טעות במספר השנים או בענינים אחרים, ויתלו ההטאת בכובד המלאכה ובהולשת כחותי וקוצר ראות עיני, ואמנם אקוה שאם נפלו טעויות ברשימתי היה זה ברברים שביד כל אדם לתקן, ולא בספרים הבלתי מצויים, אשר כל טעות בהם הרי היא מכשול לפני עור, ותוכל להביא לידי טעות חוקרי הקדמוניות, כמו שאירע לפעמים להכמי הדור, שהמציאו מעשים שלא היו, בסמכם על דברי החכם די רוסי ברשימת הספרים כ"ו שהיו בידו.

וישתבה שמו של החכם המופלא מהרו"ט צונץ, אשר בעת זקנתו (בשנה שעברה, והוא בן ס"ט שנה) שם לדרך פעמיו והלך מברלין לפארמה ונתעכב שם כמה ימים, והוא יושב כל היום בתוך הביבליאוטעק ובדק ספריה, לתקן שגגות די רוסי, ולהעתיק דברים עתיקים, וגם אחרי שובו אל ביתו לא חדל להריץ אגרות אל החכם שומר הספרים אשר שם, *Ab. Pietro Perreau* שמו, היודע לה"ק, והוא נרש לשאלותיו ונמצא לבקשותיו, והוא בזה עושה חסד עם החיים ועם המתים. ישלם ה' פעלם, ויהי שמם לעולם, עם מצדיקי הרבים המוציאים ממהשכים, חכמת חכמים וצדקת צדיקים, ועמחם יהיה לעדי עד לתהלה ולברכה, שם יוסף אלמנצי אשר זכה וזכה, והיה לקדמוניות ישראל, מושיע וגואל.

פאדובה, ד' אלול תרכ"ד.

שד"ל.

הערות המוציא לאור.

א) שמואל חיים לולי (או לא־לוי) בן דוד שד"ל איש הם וישר בעל חוכמה ומדקדק עמוס, שב למטה"ר אהוד לולי עהה מו"ל בעיר פאדובה יע"א, נולד בגוריציאה בשנת התקמ"ח ונפטר ונקבר שם שנת התר"ג. חבר ספר "דקדוק לשון עברי" אשר הוא עודנו בכחובים ביד הח' המלך ישעיה לזאטו בפאדובה וביד הח' הרופא יעקב הפך בגוריציאה, ודבר עליו גם בן המחבר כמוה"ר אהוד בהקדמה ספר דקדוקו הנדפס זה שנים בפאדובה. תלמידיו החכם הג"ל זקנים ועודם חיים בגוריציאה, ספרו עליו שציקואוהו בספרי הקדש היתה כ"כ עזומה שכשברו לפניו טעמו פסוק אחד, הוא היה מנגיד מיד תיבות הפסוק והספרו, והסימן אשר הוא שם. אחרי מותו קראו לו בשם "מעלת החכם" מה שנתנו ג"כ בשני העורים הגמלאים בסוף יומו מעשה בנו דוד אשר למד חכמה הרפואה בפאדובה ונפטר בצעירותו שנת התרמ"ד. על מות שחבד"ל כתב אלמני קינה יפה עד מאד אשר עדיין לא ראתה אור וגם היא מלאה מקום בספר הזה. הא לך ה"יון: ויקרא ה' אל שמואל ויאמר הגוי — יוון קצרת — איש חכם ונבון ומדקדק עמוס — רודף שלום ואהב אמת — כימי החכם ר' שמואל חיים — בר מי החבר דוד לא־לוי ז"ל — אשר הרבין הורה בושראל — מגעוריו עד יום מותו — נולד ביום ו' לחדש שבט התקמ"ח — ביום ל"ג לעומר התר"ג נפטר — לקח מעט, הרבה נתן לו קבר — מאל גמול ישרו, כבוד מן גבר. — הנצ"ב ה.

ב) כמוה"ר יצחק שמואל ריגו י"ע היה בן לבמה"ר אברהם חי מו"ל בעיר גוריציאה זלה"ה, וישב יצחק על כסא אברהם אביו אחרי מותו. הרב אברהם האולד בפירארה ונפטר בגוריציאה בשנת התר"ב היה חכם גדול וחבר ספר "אשל אברהם" בדרך סדר"ש עודנו בכחובים בבית עקד הספרים של הקק"ו הג"ל, ואני ראיתיו שם וקראתי חזיה דסיס בו. הספר נחלק לי"ב חלקים, חלקם כתיבה יד המחבר וחלקם כתיבה ידי תלמידיו. גם חבורים רבים אחרים ויבחיס רבם בלשון חילתקי ראיתי שם, אבל נאספים בלי סדר ובלי תקון, ואולי גם עליהם חיף ידי אם יראה האל בעזר בן דודי אהובי כמה"ח יעקב אבולחשו מו"ל בעיר גוריציאה י"א, ופרסום ראשי הק"ק היא אשר כבר נתנו לי. גם כמוה"ר רמ"ש גיורגדי בספור חולדותיו אומר שבבואו אל חביו הרי אברהם חי התעלם באהבים עמו בשפרו "אשל אברהם". הרב הזה הבין מלכת קבורה לעמו. בנו הנודע באפרים כמוה"ר יצחק נולד בשנת התקמ"ד ונפטר שנת התרע"ו. חבר ספרים הרבה יקרים ונחמדים עד מאד. מלכת קבורתו אולי היא מעשה בנו כמוה"ר אברהם אשר למד בבית תלמוד הרבנים בפאדובה, ולא אבה אברהם ליצב ע"כ כסא כימי אביו ויעסוק במלא ומתן בשלו, ולא היו לו בנים כי אם בת אחת והוא בן ע"ח שנה עידו חי בגוריציאה.

ואלה המה המצוות הג' :

מצ"ק

החכם המפורסם לתפארת ולתהלה
בכל תפוצות הגולה
מו"ה יצחק שמואל ריגיוו זלה"ה.

עלה אל השמים
בליל י"ו אלול
לפני ה' **תמחרו** לפ"ג.
וימי שנותיו שבעים ואחת.

גוריצאיה תבכה על מות יש"ר
עמו פנה הודה פנה זויה
צפון תימן דורש חכמה ימר
כי בספרים חקק רבים הרוה
ושפת ציון עליו תילול תספור :
הבו נא לידידי כבוד והוד !

עד הגל הזה

כי תהתיו אני יציר הומר
אברהם הי ריגיוו
תנצב"ה.

ועדה המצבה כי הביאוני הלום
ביום י"א טבת
שנת התר"ב והלוי"ש.

בת קול גובר אל מול עובר.

הבט פה אברהם עפר ואפר
נפש על הטא תאבל בוכה בקבר
הום נא עליו תעטר: אל נא זור שבר
תן נשמתו עם הכתוב בספר.

ג) כמוהר"ר מרדכי שמואל גירונדי נולד בשנת תתקנ"ט ובהיותו בן חמש ועשרים שנה יחיד ק"ק עדתו פאדובה בחרו בו לשרת בקדש; גם הוא חסד וקצב כהנה יהוה; ספרים כתיבת יד וספרים נדפסים יקרים עד מאד. בבואו שד"ל לפאדובה נקשרה נפשו בנפש רמ"ג ויהי לו לאהבה דבק מאח, ועל מותו (שנת תרי"ב) קוק שד"ל קינה משוארה נדפסה גם בספרו "כנור נעים" דף 307 וגם החכם אלמנן, מידידי הרב המ"ל כתב על מותו קינה המנאח בספר הזה. הרב המפורסם רמ"ג הוא בעל מאמר אחד "על כנית הצדוקה" הנדפס באגרות יש"ר וספר מוסרי "חוכו רצוף אהבה" וספר "תולדות גדולי ישראל" אשר הוציא לאור בעריכתו ג' שנים רפאל אחרי מות אביו בשנת תרי"ג. בנחלת כתיבת יד אצרכה הי ריגיוו המ"ל ראיתי ג"כ כמאה אגרות רמ"ג וביניהן איזה מכתב עברי מאח הכבודה והצדוקה מרת אשתו המר בת כמוהר"ר רפאל לוצטו ממשפחה שד"ל חכם מחכמי צדוקה וצדוקה, והגוי משיס לפניך קורא נעים אחת מן האגרות האלה להראות לך חבה רמ"ג לאצרכה ריגיוו ובקאות אשתו להשתמש בלשון הקדש:

ב"ה.

ק ר ו ב " ז

האותיות אשר תבאנה תובלנה בשמחות וגיל תבואינה בהיכל מלך החסידות
וזהר הפרישות הרב המופלא סוה"ר יד"ן כמוהר"ר אברהם ריגיוו נר"ו.

עיי' יומיה ב'ן אמי"ה הנקרא היום חכם ומליץ במדע
החכמות ה' ילית דרכו, ויהי בשלם סכ"ו אמן.
ר"מ ומ"ץ בק"ק
ג ו ר י צ י א ה.

315.

אל שרד מלא רחמים, יענה את שלום הרב הזקן מלא רחמים, ויזכרהו לטובה בראשון לחדש רחמים, שנת כ"ו ה'א" יכא"ב ויהב"ש וימה"ץ וידיו תרפינה לאיש צדיק תמים, מלא דת חכמים, מבחר האוהבים השלמים, כמותר"ר אברהם ריג"יו נרו יאיר ויהיר עד בנין בית עולמים, אמן.

אחדש"ו כל הימים, בלב תמים, באתי להגיד לאדוני כי זה שבועות ימים, בשבתי בבית מדרשי נשאתי עיני וארא והנה איש לקראתי (יוסף אבולאפיו) ובידו מגלה עפה כתובה מיד אברהם אוהבי משי"ה צדקי אשר בגוריצאה ואשמה לקראתה בראותי על גבה כי דודי שלה ירו מן החור ומעי המו עליו כי אמרתי איש טוב זה ואל בשורה טובה יבא, וכפתחי אותה עמדתי מרעיד בקרותי בה קנים והנה והי על מצב בריאות ידירי כי איננו כימים הראשונים אשר היו טובים לו מאלה וישבתי משומם ימים רבים! ולא ידעתי מה להשיב! אמנם אחרי עבור ימים אחרים הקרה ה' לקראתי הבחור יונה ויהודה אבולאפיו והבטיחוני כי בעזר משדי מצב בריאותו אינו באופן אשר מעכ"ת הושב וכותב, ורק הראגה גברה עליו בשבול שאינו יוצא ובא כשנים קדמוניות, אכן יושב ולומד כל היום בביתו כמנהגו הטוב, וגם מדבריו ממש הוכחתי כי ת"ל לא אפסו כחותיו כל כך מאחר שהיה בו כח לסבול צום החמישי ולהתקיים בבריאות ממוצע גם אחר התענית, והיה לי מקצת נחמה לשמוע מפי המבשרים הנזכרים כי עלה בית ה' וקרא עשרת הדברות בקול נעים כימי נעוריו, ולא דבר ריק הוא כפי שניו, ושתי בה' אלהים מחסי שיעורו לעבוד עבודת הקדש גם בימים המקודשים ובמועדי ה' העומדים אחר כתלנו בעזה"י ובלבד שלא יגביר עליו המרה השחורה כי רוח איש יכלכל מהלחו ובאתערותא דלתתא איתער עובדא דלעילא וה' לא יעזוב את חסידיו חסידו כתיב ובמדרש שוחר טוב דרשוהו על אברהם והארון נושא את שמו והולך ברכיו והרחמן ב"ה יגיעהו לימיו ושנותיו אמן.

כדי להפטר ממעכ"ת מתוך ד"ת אספר לו פרפרת נאה שהירשתי על משנת יהודה בן תימא (שמעכ"ת וכה לבנות עליה חבורו הנכבד „אשל אברהם“) „הוא היה אומר בן שמונים לגבורה“ בהקדים משאז"ל במדרש ב"ר פ' צ"ה גבורי כה עושי דברו אלו הצדיקים יעיי"ש, ובהקדמת הזוהר דף ד' כתיב כי הת"ה בורא אורות חדשות או שמנים חדשים בכח הרושי תורתו. וזהו דעת התנא בן שמונים לגבורה לחדש פנים בתורה בגבורה עצומה כבחור בראשית תשמישו לפני חכמים דשקול וטרי בהריפות להוציא דין אמת לאמתו באופן שהגבור בתורה בן שמונים הוא כבן ארבעים לבינה, וכן אמרו באבות דר' נתן דף כ"ג גבורים אלו גבורי תורה דכל כמה שמוסיפין חכמה מוסיפין גבורה שנאמר אני בינה לי גבורה, וגבורה היא גבורת לבבם לרצות את בוראם בכונה שלמה ובהתבודדות עצום ללמוד תורה שבכתב הרומזת למדת הגבורה, ותורה שבע"פ הרומזת למדת המלכות (ככתוב בערכי הכנויים) וזהו הטעם שהשי"ת מאריך ימי

הת"ה העוסק בתורה לשמה כי קוב"ה הרי בפלפולא דיליה וכל אינון שאר מלין דאורייתא דמתחדשין מניה קיימין קמי קוב"ה וסלקין ואתעבידו ארצות ההיים ונחתין ומתעטרין לגבי ארץ חד ואתחדש ואתעביד כולא ארץ חדשה מההיא מלה דאתחדש באורייתא וע"ד כתיב כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה, אשר עשיתי לא כתיב אלא אשר אני עושה דעביד תדיר מאינון חדשין ורוין דאורייתא ככתוב באורך בזהר הקדוש דף ד'. ובהקדמה זו שמעתי משם דודי החכם המקובל כמוהר"ר שלמה דוד טרויס זצ"ל (מתלמידיו התנא האלהי רבינו מה"ל זיע"א) שכשהארס עבר שני הגבורות בהצלחה יתירה ובקדושה עצומה נכנס תחת שליטת מרת החסד, וגבורה יתירה נתן לו הקב"ה להוסיף עוד ימים ושנים כדי להרבות מצות ומעשים טובים וכמעט משמונים ואילך מתחיל השבון חדש משנותיו כקטן שנולד דמי וכאילו קל מן שמיא נחית למימר ליה אל תורא אברם אנכי מנן לך שכרך הרבה מאד מכאן ואילך הושבנא הדתא וטבא, ע"כ שמעתי בתוספת נופך. וסעד לדבריו מצאתי למוהר"ם פא פירש זצ"ל בספר "מאורות נתן" דף כ"א ע"ב וז"ל גבורה קשורה בבניה דרך קיום וזה הו"ה בניקוד אלדים גם גבורה קשורה בתפארת בסוד אור הזור תפארת גימטריא ה' פעמים גבור"ה עם הכולל כי אע"פ שהוא חסד שרש גבורה בו עכ"ל. ובויקרא רבה דרשו רז"ל פסוק שויתי עור על גבור על אברהם שיהיה נכון לבו בטוח שכמוהו יעזרהו ה' גם בימי שיבתו לעמוד על המשמר עוד רבות בשנים ויזכנו להראות פנים אל פנים להיים טובים ולשלום, ובטוח אני בכחו של זקן ביתו של רשב"י ע"ה מר ניהו סבא קדישא ר' הייא ע"ה שיאומתו דבריו בעזה"י כאשר הודיענו בזה"ק פ' יתרו דף פ"ג תאנא מי ימלל גבורות ה', מי ידבר מבועי ליה א"ר הייא וקטפת מלילות בידך גבורות ה' דסגיאין ונפקין מגבורה חד, ותאנא ב' גבורה עילאה עטרא דעטרין מתעטרא ונפקין מינה המשין תרעין מנהון ימינא ומנהון שמאלא וכל חד וחד גבורה אתקרי וכל חד וחד מתעטרא בקרדיני גליפין נהורין וכלהו אקרין גבורות ה' א"ר הייא כלהו כלילין בדא ישמיע כל תהלתו דא הוא שכינת זיו יקריה דקוב"ה דכתיב ותהלתו מלאה הארץ עכ"ל. מכאן נראה בעליל שצדקו דבריו מר דודי זלה"ה דהת"ה כשעבר הגבורות נכנס תחת משרת מרת החסד מדתו של אברהם וחסד אל יחופף עליו כל היום לטובה ובין כתפיו שכן אל חי מחיה חיים ברהמים רבים כאשר הורה לנו רבינו יוסף גיקטילויא זצ"ל ב"שערי צדק" שלו דף ט"ו וז"ל דע והאמן כי כל מקום שתופיע מרת אל ההיים באים עמו אברהם ירש מרת החסד ומרתו אל והוא סמוך לעולם ההיים שהוא עולם הבינה וסימן אל חי, וכשמרת אל תופיע ותתחבר למלכות אז נקראת המלכות אלדים חיים ואז כל העולם ברהמים ובקיום ובהיים עכ"ל לעניננו. והו מה שאנו מתפללין ברה"ה (ס' החייס דף י"ט) זכרנו להיים מלך הפץ בהיים כלומר לא נבקש רק חיים שהמלך העליון ב"ה הפץ בו דהיינו חיים שיש עמהם יראת הש"י והו למענד אלדים חיים כלומר החיים הללו אנו מבקשים למענד ולמען עבודתך, עד כאן דבריו מוהר"ר חיים בר בצלאל. תהי זאת נחמתו כי וראת ה' תוסיף ימים ותורת חכם מקור חיים עץ חיים היא למחויקים בה סמא דהיי אריכי וטבי

ושלמא דמר יסגי נס"ו. ינחמני בבשורותיו הטובות ובמכתביו הנעימים מעוטרים עם איזה פרפרת אם יש לו רצון וזמן לכתוב ויודיעני דעתו הרמה על מה שהרצתי לפניו באגרת הזאת.

מברכתו יבורך בית אהובו לעולם, ובשלומו יהיה לי שלום, וארון השלום, יפרוס עליו סוכת שלום, כנפשו נפש ברכה תדושן, וכנפשו ידירו ואחבת המשתוקק לטובתו והוא הצעיר

מרדכי שמואל גירונדי ס"ט.

ה' יענה את שלום הרב הנכבד מורי ורבי.

אתן לו תשואות הן הן על שלומותיו אשר שלחני על ידי אישי ואתכבד בהם, עתה בהיות קרוב לנו ראשית השנה אתחנן אל ה' שיזכה לשנים רבות מלאות כל טוב ויגיל וישמה במועדי ה' עם כל בני ביתו אשר לכלם אשלה שלומות רבות ובפרט לבלתו מב"ה, אחלה פניו שיזכירני בתפלותיו וישא ידיו ויברכני עם שני בני אפרים ויוסף המשתהוים לברכתו המהורה. יקבל נא ברצון אמרי אמתו

תמר גירונדי.

גם אני אשתהה לכבוד מוריני הרב יצ"ו ואני תפלתי לה' שיתכתבו בספר היים טובים וארוכים בימים הנוראים הבאים לקראתנו לשלום, יתן לי את ברכתו כדרכו הטוב, וה' יברך את אברהם בכל כנפשו וכנפש עבדו

אפרים גירונדי.

יפליא חסדו להודיעני אם הגיע לידו חבור הרש שהרפים החכם ר' נתן עמרם שליה הברון בעיר ליוורנו שם הספר, תהותו ואיכותו?

ד) בערב י"ד כסלו ש' תק"פ"א חש י'אה צבית אחד מן הסמוכים לבהכ"ע הראשון הקדמון שבעירנו, והאכל את הבית ובהכ"ע י"ל, וראשי הקהל גמרו לעשות מדי שנה בשנה את היום הזה יום שמחה ולשיר בו שירה חדשה אשר חנר כ"ז הח' הרושא י'חק לולאשו מעין דיאל והוא דוד שד"ל. אך בערב ג' אדר שני ש' תקפ"א חש י'אה צבהכ"ע עמנו והאכל יסודותיו וחולס כל ספרי תורה כ"ז במספרם ני'ולו בפרע ע"י כ"ז י'חק צר אהקן מרסורנו וצנו ז'ה"ה. ויצנו בני הק"ו במקום עמנו צבהכ"ע חדש ויחסיסו בש' התקפ"ד ויגמרו לחוג את יום כ"ד כסלו ולזכור בו גם את השרפה השנייה אשר אכלה את כל הבית, וכמוה"כ ר' אברהם די קולוניאה הוסיב צעה הויה על כסא ההולכה בעיר טריאסטין, עשה אחס חלוף צבית י'חק לולאשו, וצחקוהה השנייה שריס אחסה עוד היום מדי שנה בשנה צבהכ"ע ה"ל בערב י"ד כסלו. הח' הרושא י'חק לולאשו מחבר השירה הזאת שר עוד שירים רבים אחרים. מהם נדפסים ומהם לא ראו אור, ואחסיסה קרא בשם "חולדות י'חק" ועל זה הספר כתב שד"ל לפת דודו רחל מורפורנו באגרת אילקיק. 6 Decembre 1838 וזה לשונו: הח' ריעיו

מגוריאלה נקן לאיש אחד מסולין עקסעמפלאר אחד מספר "הולדות יחק" הכולל סיני החי הרושא יחק דודי וחקך, רצונו להוציאם לאור אבל יען כי נמצא בם איזה טעות סופר ואיזה מאמר בלתי צורך, שלחם אלי וכו' אם תוכלי לעזרתי תעשה לי הנאה גדולה ואם הספר יצא לאור תעבי גיב נחת רוח לנשמת הרושא ע"ה, ואמך (אשר כבר זכרתי בפסוק בתולדות המחבר אשר שלחתי לכן סולין ההוא) זכור אזכרנו עוד, עכ"ל. ואני לא ידעתי אם הספר נדפס או אם עודנו בכחובים, וזו היא הסיבה אשר עליה דברתי למעלה.

.א.

מהִדְרֵךְ אִיפּוּא, כִּי בַת־שׁוֹאוֹת נֶעְצְבֶת
עֲלִית אֶל הַנְּגוֹת אֶת וְקִצְיֵנֶיךָ;
אֶת קִרְיַת הַוְּמָה עַל אֲדוֹת בְּגִיךָ
מִהִדְרֵךְ אִיפּוּא עַל גְּפֵי רוּם נֶעְצְבֶת;
מָה קוֹר שְׂאוֹן קוֹר מְדַחֵקָה תוֹכְבִי
חִירי, בְּעַד וּמְבוֹבָה יְגוֹן וְנִבְכִי?

.ב.

הֵה! כִּי רַבַּת הָאִשׁ אֶרְאָה אוֹכֶלֶת
בְּשֵׁנֶת יִקְט פְּסָלוֹ וּבִיד קְהַדְשׁ;
אֶמְנָה חֲתָה הִנֵּה תִדְרְעֵךְ גַּחְלֶת
כִּי אֲזוּ מֵאִשׁ הוֹצֵר הַיִּבֵר הַקִּדְשׁ;
כִּי מָה! בְּשֵׁנֶת אֶשְׁרָף נִשְׁנָה הָרַעַם
וּבְיַבַח פּוֹר נִשְׁרָף כְּלִיר הַפְּעַם;

.ג.

הִבָּה! חִזְקִי אֶמְצִי אֵל תִּשְׁתַּחֲוֶי
עֲזִבִי בְּגִדֵי אֶבְלָךְ דְּמָעָה תִּמְנְעֵי;
גַּם בַּפְּעַם הַזֹּאת תִּרְאִי תִדְרְעֵי
כִּי לֹא יִזְנַח אֵל חֵי עֵת בּוֹ תִבְטְחֵי;
מִלְהַבּוֹת תוֹרַת שְׂפִי נִמְלֶטָה
כִּפְגִי אִשׁ וְרָה אִשׁ בַּת אֵל בְּלִי־מִטָּה;

ד.

אִישׁ תָּם בֵּין הַלֵּבב שָׁגַם יִקְדֶּת
רְגָלוֹ בְּשֵׂאת לִבּוֹ לֹא תִכְוֶנֶה
לֹא זַע מֵאֵשׁ לֹוֹהֵט הִנֵּה וְהִנֵּה
מִחֲמַד עֵינַי מִלֵּט נִפְשׁוֹ חוֹמֶדֶת׃
הִנֵּה בְּרֶדֶד יִקַּח יַבּוֹן בְּאַרְצָא
לֹא עוֹד תִּקּוּם צָרָה הִנֵּה וְפָרֵץ׃

ה.

בָּבֶה תוֹדֵד אֹרֵר בְּשֵׂדִים הַשְּׂלֵדֵד מִקְדָּם
אֲבָרָם הוּא אֲבָרָם בְּדַבְרֵה־מִלְדָּד׃
אוֹלָם נָקִי וְשֵׁשׁ נִמְלֵט וְיִקְדֶּד
עֵקֶב לְבַתּוֹ תָּמִים לִפְנֵי אֵל קָדָם
בְּמוֹדֵהוּ אֵל זָרְעוֹ יוֹצֵא מִפְּרֵדֵד
הָאִיר עֲמוּד הָאֵשׁ בִּישִׁמוֹן הֶרֶד׃

ו.

אָב לְשֵׁרוּשָׁה בְּנִיּוֹ הָיָה כְּאֵלֵה
עַת נְאֻמָּנָה רוּחָם בְּלִפְתֵר־פִּתְחָד׃
בְּאֵשׁ רָצוּא וְשׁוֹבֵב אַחִים גַּם יַחַד
שָׂחַח מֵאֵר מִלְאָד לָהֶם עֲזָרְתָה׃
וַיִּבֶן הַמֶּשֶׁל אֲבָרֵד וְפָרָא
כִּי דָבָר כַּעַ שׁוֹמֵר מִצְנָה לֹא יִרְא׃

ז.

אוֹרָה אֵל הָעֲבָרִים הַלְוִיָּה יְהִי
שִׁמְחָה שְׁשׁוֹן וַיִּקַּר מוֹסֶת הַפְּלָא׃
זְכָרוֹן חֲסָדֵי עֲלִיוֹן פֶּעַר בְּלִיאָדָה

אחת ושָׁתִּים זוּ הַשְּׁבִית בְּלִנְיָהּ;
 מֵאֵז בְּנִפְלְאוֹת יְדוֹ הַגְּדִילָה
 וּבְנִזְרָאוֹת עֲתָה עַל בֵּן אוֹתִילָה:

ח.

עוֹד מִן הָאֵשׁ אֲשַׁמַּע קוֹלוֹת וְרַעַם
 בָּעֵת יִגְאָל בְּנִי יוֹשֵׁב בַּשַּׁחַק;
 אִזְּ אִזְּ יָרוֹם. עִם זֶה נִחְשָׁב בַּשַּׁחַק
 כִּי עוֹד בְּמַעַט מוֹעֵר יִמְלֶה הַזֶּעַם:
 בְּנִי עַל תִּלְפִּיּוֹת יְהִל נִנְהִי
 עֲתָה קָם מִקְדָּשִׁי זֶה אֵלֵי אֲנִיָּהּ:

ט.

עֲדָה! שִׁיתִי לַבָּרֵךְ אֶתְּה תִזְכּוּרִי
 הַסִּירִי מִקְרָבֶךָ עוֹלָה וְרִשָּׁע;
 בְּנִי מֵאֵל עֲלִיּוֹן אֶךְ טוֹב וַיִּשָּׁע
 אֲשַׁרְךָ לוֹ מִשְׁפָּטָיו חָקִיו תִּצְוֹרִי
 הֵנּוּ לְךָ נִזְנָה אֵשׁ יוֹמָם וְלַיְלָה
 וַיְמִינֵנו רוֹמְמָה כֶּךָ עוֹשֶׂה חַיִּל:

(ה) כ"מ הח' הרוסא שאול פורמייגני נולד בטריאסטי ש' החקס"ו ונפטר ס' התרכ"ג, איש חס וישר חכם ועבון אשר היה במשך שנים רבות בין ראשי קהלתנו, ויתן השגחתו בפרט על בית ח"ה אשר אהב בכל נפשו ותמך בכל מאדו. הגבר הנכבד הזה חבר חבורים רבים בלשון איטלקי; אך מלאכתו היותר יקרה המודעה והכחה ללשונו הקדושה ובקיאותו להשתמש בה היא העתקתו אשר העתיק ללחיק החלק הראשון "גהנס" מספר "מרחות אלהים" לדנטי אליגיאיירי Trieste Julius Dase, Tip. del Lloyd. austr. 1869 בספר הזה הנחמד עד מאד נדפסה גם שורה נעימה לכבוד דנטי מאת הח' שד"ל ז"ל (עיין כנור נעים ח' ב').

(ו) הלא המה היקר כמ"ר דוד אשרים קאסטיילפראנקו ש"ע והנכבדים ר' ברוך לוצאטו ואחיו ר' רפאל הי"ו:

(ז) והפסג זה החמלה כי כן היה וזה מה שכתב לי נכדו כמ"ר אברהם ישראל בר דוד אפרים קאסטילפראנקו על הענין הזה: הביבליאוטיק אשר לדודי אלמנאי נמכרה כולה לאשר וחברו (Ascher & Co.) אשר בצערלין, אך הקונים האלה מכרו בעת היא כל הספרים כתיבה יד לבדיעם מוזעאוס (British Museum) והגם שמורים ונדבילים שם בשם "אלמנאי".

(ח) אחת מבנותיו עודה באבה נקטפה; בנו הגדול יעקב נספר בעיראסטני שנת ההר"ג ובן איך לו. בחר מרים אשר כמ"ר שמואל סופני מהרה נשארה גלמודה מאישה, ותלבש בגדי אלמנותה וחשב אל בית אביה בנעוריה כמו שהמזכר מספר אח"כ; ושתי בנותיו האחרות שושנה ורבקה היו לאיש בעיר הזאת, הראשונה לכמ"ר מנשה לוזאטו נ"ע והשניה לכמ"ר דוד אפרים קאסטיל-פראנקו נ"ע שניהם יראי אלהים ישרים בלבותם ונפגדים לעיני כל אחיהם. הכי"מ רבקה אלמנת כמ"ר דוד אפרים יושבה עוד היום בזיורוא אלל בת צהר, ובנה יחידה אברהם ישראל הנ"ל סופר מהיר בלשון איטלקי, הקע אהלו זה חמש שנים עם אשתו ובניו בצורין. הכי"מ שושנה אשת חיל ירצה ה', מהה בעיראסטני באנת התר"ב, ובנה החסידה כמותה מרת שמחה המכונה פאני ז"ל היתה לאשה לירידי אהובי כי"מ הרופא משה קסנטיני נ"ע. אחיה כמ"ר הנגיד רפאל הי"ו הכולך בדרכי אביו ואמו היקרים, הוא אחד מנכדי קהלתנו היושב ג"כ בין יועזי העיר ובין ממוניה לועד הפקודים אשר בוויטן הצירה.

(ט) איך ספק כי זה 25 Marzo 1801 הוא יום הולדת אלמנאי, כי גם אני נולדתי בשנים היום הזה שנת הת"ר ופעמים רבות אמר לי דרך שחוק, שהספרש בין שני חיינו הוא בנמצא כמו שיעור המכות, וזהו הוא לי סימן טוב שלא הבאת עלי הצרות אשר מלאוהו; אך איך ביד איש להמלט מהן כי משי עליך האל הרעות והטוב.

(י) על ענין ההערות האלה כתב לי הח' המליך ישעיה לוזאטו וז"ל: הלא זה דבר זר? בני דעתי מחשבת אבי נ"ע העתקתי זה כמה שנים ההערות הנלוות האלה ברובות יד אלמנאי לחברו על משה חיים לוזאטו ככ"ח ושלחתין ע"י ידידי כמהור"ש ש' מוראיש (S. Morais) מסילאדעלפיאה לכמ"ר אברהם ש' יוזאקס לנעו"י ארק העוסק בהשלמת ספר חולדות רמח"ל אשר הוציא אח"כ לאור בלשון אנגלי בש' התר"ח: A modern hebrew Poet. The life and writings of Moses Haim Luzzatto. By A. S. Isaacs, A. M. New-York, office of the Jewish Messenger 645, Broadway, 1878.

(יא) אולי כל האסיפה הזאת היא עתה בבדיעם מוזעאוס או במקום אחר ביד אחד מוקווי ספרי אלמנאי ובלי ספק ערכה גדול מאד.

(יב) זכור אזכור גם אני את ממשלת אלמנאי על נפש כל חברי הגדולים ממני ובשרע עלי, כי נפשו קברה בנפשי, ויאחבני אהבה פרעית: לעולם לא אשכח את השעות הנעימות אשר עברתי עמו בביתו בהאחותו לי את עשר פגוד ספריו ואת יקר הפארתח, והשתדלותו לעורר אהבתי לספרות העברית וללשונו הקדושה, כי גם הוא היה בתומכי נפשי להדריכני במעגלי הלמוד הישרים. משתי אגרותיו לשד"ל נכתה מחשבתו אשר חשב עלי להח לי מקום ללכת לשקוד על דלתי בית עקד הרבנים אשר בפאדובה. לאות אהבתו נתן לי את ספרו היקר

הגיון בכנור" אשר זו קראלו פעמים רבות ביחד, ועליו חרוזה כמוצת ידו, אך הספר הזה אבד ממני כי שאל אותו מעמי אחד מחברי ולא ראייתו עד הנה: על מתנתו היקרה שלמתי תודות לו על ידי שיר זהב זה אחד מחבורי הראשונים בלשון השיר:

לאב וראש

סופר טהיר במלאכתו מלאכת שמים

נעים זמירות דובר צהות

כמ"ר יוסף אלמנצי מעיר פאדובה

בשלהו לי את ספרו "הגיון בכנור"

ביום י"ב להדש מנחם שנת כי הובאו בית יוסף לפ"ק

את דברי עברו המכברו הצ' יצ"ח"ה.

.א.

מִנְחַת סֵפֶר נְחֻמָּד אֵלַי שְׁלַחְתָּ.

אֶסְפֹּת בּו מְבַחַר רַבִּי שִׁירֵיךָ.

תִּגְיֵד תַּעֲיֵד עַל גִּזְרֵל חֲכָמְתֶךָ;

כְּתַר תּוֹרָה כְּתַר שֵׁם טוֹב לְקַחְתָּ.

.ב.

אוֹרָה שִׁמְךָ בִּי נִם לְבִי מִשְׁכַּתָּ.

הוֹאֵל הַשֶּׁבֶל הַיָּטִיב לְסוֹל דִּרְכֶךָ

עֵינַי עַוֵּר הָאָרֶץ בְּדִבְרֵיךָ.

רוֹמְמֶתָ לֵב נִדְפָה נִפְשִׁי שִׁמְחֶתָ.

.ג.

כְּמוֹךָ מִי יִתֵּן בְּבִנֵי עַמִּנוּ.

בְּיָמֵי חִלְדָּם לְמַנְמַתָּם יְשִׁימוּ.

לְדַרוֹשׁ לְחֻקּוֹר תָּמִיד אֶת תּוֹרַתְנוּ.

.ד.

בִּי אֲזו אֵל עִם נוֹרָד הַנְּעִם יִנְעִימוּ.

עֲדוֹת לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי זְרַעְנוּ.

תּוֹכַת לְשׁוֹן עֵבְרִית יִשְׁנִית הַקִּימוּ.

ויהי לתקופת השנה וישלח לי מתנה את ספרו היקר "נום זהב" וגם עליו כתב בידו כדברים האלה:

מנחה קטנה ככף איש לבהור מעם ובכל דרכיו משכיל
כמ"ר יצחק חיים הסטיליוני מעיר טריאסטי.

ואליו הרמותי קולי ואקרא:

כל-שומע שירי אולי יצחק
לי, ובתוכם קסטיליוני יצחק.
אך מה-אעשה עתה? הנה הוחק
ובעט ברזל הגיון לבי. מהק
איש בער, לא ידע אף ממרחק
כי קרוב הרבר; ידיו אשחק
תחת רגלי עד לבלי די אדחק.

הלא כה דברי, יוא"ל המתבר זה שמי וזה זכרי, ופא דובה עירי, בטריאסטי
אעיר כנורי, ביום ו' הרש העשירי, בשנת ידון לרצון אמרי פי והגיון לבי
לפני גואלי וצורי (לפי').

ואשלח גם אני אליו שיר הרש להורות לו על מתנתו החשובה וזה לשוני:

לאיש נבון יודע ספר רורף צדק ומבקש ה'

כמ"ר יוסף אלמנצי הי"ו

מוזמר שיר זהב לתודה

בשלחו לי את ספרו "נום זהב" למנחה

בהרש העשירי

שנת ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח (לפי').

א.

הנה שגית הובאת לי מנחתך,

ספר נבלרו בו שירי שיריך,

אך עתה איך אוכל לקתוב אליך

עוד מזמור שיר על גודל חכמתך?

ב.

הן כל סרתי יהיה אין נגידך

פי מי הוא זה לא שמע עוד שמעך

כל-איש חכם משפיר מודה לשמך

תפארת מי יוסף אל תפארתך?

ג.

לִבְנֵי אִשָּׁא קוֹלִי אוֹמֵר: אֲשַׁרְיָךְ
אֵל יִשְׂרָאֵל יָאֵר פְּנֵי אֱלֹהֶיךָ!
יִשְׁמֹר תָּמִיד צְאֹתְךָ גַם בַּיּוֹד:

ד.

מִכָּר צָרָה וְגִזְק יִצְלֶיךָ
יַעַן מָאוֹס מְאֹסֶת בְּרַב־יִשְׁיָךְ
וּבַת־וֹרְתוֹ בְּחַרְתָּ בְּרַיְמִיָּה:

בעשם השנה היא בליל ה'ר כמנחת מורי ורבי כמוהר"ר מרדכי אשכנזי היושב על כסא ההוראה בעירונו, בשרחי נדק בקהל רב פעם ראשונה בבית מדרש לקח עוז וגם הוא היה בשומעו; ויהי ממחרת בבקר השכם ויבא לי בבה"כ ברוב טובו עמו שיר זהב כתב ידו הנו בין השירים השונים הנכללים בספר הזה:

ג) מן ההעתקה הזאת אין בכחבי יד אלמנני שבידי כי אם שיר זהב מיוחד להיות לה למבוא, וחלק קטן מומנה אשר שלח המחבר מפאדובה לידידו שד"ל, היושב בעת היא ישיבת עראי צעיראסטי (תשרי התרכ"א). באגרתו הוא מספר לידידו כי חזי ההעתקה בידו, ושאל ממנו ענה אם ישלימנה או בחזי מלאכתו יעזבנה; וממה שכתב כאן שד"ל נראה שהשלימה ואולי גם היא נמנאה בצריטיש מוזעאוס כי חזי בקשתיה ולא מלאחיה.

ד) גם בעירונו זאת מיום הקצו את אהלו בתוכנו השתל אלמנני תמיד לעשות העוב והשיר ולהיות בין גומלי חסד מקבלי כל האדם בסדר פנים יפות ועל כן מלא חן ושכל עוב בעיני כל, ויקדש את זמנו ללמוד וללמד לחקור ולכתוב; ויהי לו גיש חלק בכל עניני קהלתו ובפרט בכל מה שנוגע אל למוד התורה למלמדיה וללומדיה, ויבא בזריות לסקוד את בית הלמוד תורתו ויקבץ בכונה רבה את מוסרי ויכוזו מלמדנו ובפרט במחלקה העליונה אשר בה למדנו כמוהר"ר משה יצחק אשכנזי הנודע בשערים ע"י פירושיו על ספרי תנ"ך ויתר חבוריו הגשמיים, ויהן תמיד אוחות אהבה וחבה לחניכים הגדולים, ולא חשך לדבר עמם על עניני תורה וחכמה. ואין ספק שאם היה לרצון לפני האל להאריך ימיו תמימות דרכו ועזותו וחשקו ביראת ה' ובלמוד מנחתו היו עושים פרי ביוניו לכבוד התורה ולגדול השפארתה. גם כמוהר"ר מרדכי בר כמוהר"ר שוחם אשכנזי מורה נדק בקהלתו יקר בעיניו מאד והשירים הנדפסים בספר הזה אשר שר פעמים רבות לכבודו הלא המה אוח ימופת ברור על אהבתו וחשיבותו לו. גם אסיפת כמה משיריו חשב להקריב לו כמו שגדף בחתה מאגרותיו לשד"ל, וממה שחשב וערך להדפיס לכבודו זמן מועט לפני מותו. וגם בכחבו בעירונו חשב אלמנני כל בני משפחת שד"ל כבני משפחתו ויסקוד תמיד על דלתו האשכנזית המפורסרת רחל מורפורגו בת אחות חזי שד"ל וחזי מרת חמיר אשת רמשי"ג הנ"ל, ועל דלתו הנחולה מרת שושנה כהנת בת אחות שד"ל נערה

בעלת שכל זנועה ונכבדת, וישמח שמחה גדולה על טוב פעמיה ועל מדותיה החמודות, וגם היא מלאה ענג ורצון בחברת איש דעה ותבונה כמוהו; והיא אחיכ הנערה לכמוהר"ר אברהם זא"מ מאמו (עשה שני בקדש צעיר שאדובה) לאשה והלך לעולמה בה ל"ב בשנת ה'תרי"ח. המפורחת המהוללה רחל מורפורגו נודעת בשערים על רוב ויופי שיריה גם היא עשרת השארת לקבלתה הקדושה נפטרה בת פי שנה בחדש אלול ה'תרי"ח. זיונה אשר הכינה לעצמה נדפס כבר בכוכבי יחא מחברת י"ב שנת תר"ח ורוב שאר שיריה ומכתביה הנס עתה בידי וגם עליהם חניף ידי אם ירצה האל.

אך מכל בני משפחת ידידו שד"ל נעם לאלמנתי עד מאד הבחור המפורח אוהב גר ונפלאהה אהבתו לו מאהבה נעים. החכם המפורח הזה אשר צמחציו ובחבוריו היקרים היה מנעוריו לשם ולחלה כל חכמי הארץ וחשב להיות מופת ומאור הדור כאביו י"ג, נקטף באבו בן כ"ד שנים וחצי בשנת ה'תרי"ד, והמר עליו אלמנתי כהמר על הבכור (י"ג זהב"ג שיר י"ג) כי אהבו כבן ויהי לו לעזר גדול בספריו ובעשותיו; ולמען הראות לו שהוא מכיר את טובתו הגים לו אוהב גר מנחה את מכתבו על השאלשה ה"ה בני ישראל אשר באזכרונה באפריקא; ואני תרגמתי לכבוד שיהם בלה"ק את האגרת אשר נתן המחבר בראש ספרו. ודוק כי בעת הכיח (ש' ה'תרי"ג) היה אוהב גר בן י"ד שנה וזה הוא זכות גדול לאלמנתי שעם כל למודיו ועסקיו קדם לו חלק מזמנו היקר והנער נער. הא לך האגרת:

לכבוד כבוד יוסף אלמנתי.

חדקך אשר חרדת אל חקירותי אלה על השאלשה מיום החילוחין ואשר הגדלת עד לפזור בי לכתוב מאמר אחד עליהם, ומשא פנים אשר מלא לפניך נסיוני הראשון כאשר הקרבתי לך בחדש Settembre 1843 הצעיתי לקדם פניך היום בחבור אחר על השאלשה, אשר גם אם אינני בעל מומים רבים בראשון מימ גם זה מחוסר הוא, ובלתי מספיק למלאות משאלות החכמה.

קח נא את מנתחי אשר הובאת לך עם הצעתה חשיבותי אויך הגדולה כגודל ערכך.

אוהב גר לוצאטו.

עו) ויהי כשמעי את שמועה מוח אלמנתי וימם לבי בקרבי וכאבי נעכר, אך לא הולחתי לקוק קינה בלה"ק על הזרה הזאה כי חשבתי שחכמים מפורחים גדולי הדור יקוננו עליו בלשון הזה ומרוב יגויו הולחתי לאור בלשון איטלקי, במכתב עמי שבעירנו ביום שני אחרי מוחו, הקינה הזאה, והצנחיה כאן מהורגמת עברית, להודיע עוז אהבתי וחשיבותי לו.

צדיק אתה ה' וישר משפטך. (ההלים ק"ט).

בחמושי בשבת בעלות המנחה ביום י"ג אדר בהיותו קרוב לשנים שנה נאסף אל עמיו החי יוסף אלמנתי זל"ה. מלד בפאדובה החכמה בשנת ה'תקס"ח, תקע אהלו זה שנים מועטות צעיר הזאת לגור עם אחיותיו ושאר קרוביו, ובמשך הזמן הקצר הזה, שמו הנכבד הודע כבר לכל, עלה מעלה מעלה, וכל יודעיו היו לו לאוהבים ולחושבים: ואמנם יקרות וחמודות עד מאד היו מדותיו המוסריות כמו שהיתה רחבה חכמתו בלשונות בני קדם אשר למד וחקר מנעוריו בצריות ובאומץ רוח עד אין חקר. סופר מהיר ומפורר מפורח קדם עמו ועמו להלחם בכל תקפו וגבורתו, אם בשיריו הנחמדים אם במכתביו הסרזים, נגד הסבלות והרשעה. ועמו כגדולתו בקש בעשותיו ובכל מאמני כמו לעזור לכל הסונים אליו ולהדריכם בדרך טובים, ובפרע לחוק

בלמודים כל ההגונים לכך; וכל איש אשר נדבד רוחו אוהו לקרב אל המלכה הזאת, מלאכת הקדש, מלא בן עזר כנגדו, והוא היה אב ומופת לכולם. בלמדו ובחקרו בלי מרגוע אה ספרי קדשנו אשר המה חכמתנו הקדמונית והנאחית, לא הגיח ידו מלשונות העמים ומן החכמות החינוניות ואסף וקבץ בחכמה גדולה וביגיעה רבה ציבליאטועק משוארה ויקרה עד מאד, וספריה הספיקו לכל מי שרצה ללמוד ולשלוז מהם מי חכמה ומוסר. אך אין לאל יד איש לספר כל ההלות החכם המפורסם הזה, ובלב נשבר ונדכח ובדמעות שליש מודה כי אשיפתו אל עמיו היא זרה גדולה לא בלבד לספרות העברית כי גם לחכמה ולחקירה בכלל. ועתה אחרי מותו אין לנו כי אם לשבח ולפאר המימות דרכו, יושר דעותיו ורוחב חכמתו ולהתו לעד ולמופת לכל, ובפרט לעוסקינ בבורה ובחכמות.

כבוד שמו המהולל בכל שערי החכמה וחבל כבוד כל יודעי רוב ערכו המלויס אוהס אלי קבר, יהיו למזור לקרוביו, וימחו מעל פניהם במקצת הדמעות אשר עיניהם חרדנה על פרידתו הפתאומית המרה עד מאד.

(עז) המלכה הזאת כחב המחבר לעמנו והחופסת והמזנה איטלקית, אשר היא לפעם פה עד מאד, הלא המה מלאכת ידידו שדיל מיט:

ציון הדז

בוא יבוא להורות את הדרך אשר ילך בה למסעיו

יוסף אלמנצי איש פאדובה עד יום קומו לער בימי הפקרה והשלום.

כל פעלך ישר לא לתועלת
נכון גוף, צדק לך לאדן
על כן תמיד תשכון תוך גן העדן?
לפעור פיו לבלי חק אך שוא אך הבל
לתור לבור להקר מי זה יודע?
כי קצר המצע מהשתרע
לדעת מפעל איש טרם בוא הדל;
כן כאבן ידם קרץ מחמר
המשפט לאלהים הוא יגור אמר.

מי הגבר יהיה לא יראה מות
מי ישמע כזאת מי יראה כאלה?
מי הוא חכם נבון איש עשה פלא
ובקרבו לא יירא אל גיא צלמות?
מי זה מהשיך עצה נטה אליה
או מי פתו לבו סר מעליה?
מי יביע אמרו ויהוה דעת:
אתה תרד לשאול אין לך מושיע?
מי זה אל בן אדם קולו ישמיע:

והיה זה שלום ביום י"ג להרש ארר שנת התר"ך.

את הדברים האלה הכין למצבת קבורתו החכם המשורר והחוקר, שמו נודע לתהלה ולתפארת בישראל ובאדם, בהבוריו הנדפסים, ובספרי חכמי הדור אשר שאבו ממעינו, כי כל ימיו אסף וקבץ והציל מאבדון ספרים עתיקים ובאחבה רבה נעתר לכל שואל והפיץ אור גדול בקדמוניות ישראל, ויוסף הוא המשביר לקרובים ולרחוקים, ושמו יאיר לעולמים עם הצדיקים והמצדיקים. ויהיו ימי הייו תשע שנים וחמישים שנה:

GIUSEPPE ALMANZI
DI PADOVA
PER MOLTEPLICE DOTTRINA DISTINTO
LE EBRAICHE LETTERE ED ANTICHITA
ILLUSTRO INDEFESSO
A LUI I CULTORI DI ESSE
E LONTANI E FAMIGERATI
COME A LARGA FONTE RICORSERO
FRANCO PARLO E SCRISSE
FU NEL CONSIGLIARE SAGACE AFFETTUOSO
NELL' OPRARE SOLERTE INSTANCABILE
FIGLIO FRATELLO AMICO ESEMPLARE
MORI CINQUANTANOVENNE
IL VII MARZO MDCCCLX.

(י) והמה בעריאסטני ש' התרל"ב ומוצבה קבורהה היא מלאכה המשורר המשואר שמואל
חיים זלמן, והגמיה כן יען כי לא מלאכהה בין כהני ידו ועל כן לא יכולתי להדפיסה בספרו
"יליד כנור":

רודפי הסדר ואמת
אמרו שלום ומנוחה
דמרים בת **ברוד אלמנצי**
אשר בהשארה בנעוריה
אלמנת משמואל פוביני
שבה אל בית אביה ואמה
ותמאס בכל תענוגי תבל
להקריש אליהם
לבבה נפשה וכפה
ובה לברה מצא נחומים ומשען
גם **יוסף** אחיה
אשר לו שם בסופרי ישרון
ובבוא עליה ימי הוקנה הכתה
במדוי תחלואים
עזרת אהבה לה באהותה ובכני ביתה
עד יצאה ממסגר נפשה
יום י"ג שבט ה'תרל"ב.

MARIANNA ALMANZI VEDOVA FUBINI
ANIMA GENTILE BELLA DI OGNI VIRTU
VOLO ALLA SUA PATRIA
IL DI XXII GENNAIO MDCCCLXXII.

יד יוסף

חלק ראשון

אסיפת אנרות עבריות

מאת כמ"ר

יוסף אלמנצי

כאשר נמצאו בכתבי ידו.

לכי ובואי אל מלך המשוררים

שמואל דוד לוצאטו

טריאסט
יוזב באלך
קריה נאמנה.

לידוד נפשי שמואל דוד!

מודה אני לפניך, בכתב יושר לעיניך, שאם לא כתבתי עד הנה, אוסיף לך כהנה וכהנה, מהראיות הברורות, ותהיינה למאורות, להאיר על פני שכלך, ולהסיר חרון אף מעליך, כי הכית את עבדך זה שלש רגלים, על כל קוץ וקוץ, תלי תלים (אבל איני האתון ואינך בלעם, זהב דברך איכה יועם), ואשוב על ראשון ראשון, והן יתרון לבעל הלשון, ועל אחרון אחרון, ואפתה הגרון, להפיל תחנה ובקשה, מפני הרב לטושה, אשר על שפתה מזה ומזה לענה ומר, ואען ואומר: טרם להתחיל התשובה, אמרתי הנה לי חובה, לספר באזני אוהבי, אשר כלבי, הסבה הנאמנת, מיזושרת ומתוקנת, על אודות האיחור אשר פנית, ולא היה כאשר דמית, אך בנקיון כפי עשיתי זאת, ולא דברתי מימי עזות. יודע תדע בראשונה, בעצתך הנכונה, כי מ"ב הרשים, אשר באת אלי להאשים, הנה שלשה הלכו, ובעירום וחוסר כל נהפכו, בדרך בשבתות ובימים טובים, כי גרים אנהנו ותושבים, ובשובי אל העיר, אף בהיותי צעיר, נתתי אל לבי, להכתירני עטרת צבי, ולישא אשה! נערה מאורשה, הלא היא ב"ת מליצת", המקוימת בריתי, ובאתי אליה, ולא הכרתי בתוליה, והנה היא הרה, במהרה במהרה. סוף סוף באה למספר ירחים, והבאתי לה שני אחים, אחד חכם ואחד בור, הק"ל והדבר, כי לא רציתי המילדות, אשר כצאן אוברות; ויהי בעשירי באחד לחדש, התפללתי לפני עם קדש, על עצב ההריון, נוכח פני עליון, ויעתר לי תפילתי, ושמע צעקתי, ואחר ילדה בת, ביום שכולו שבת, וקראתי שמה אגרת, לכבוד ולתפארת, ב"ת מחל"ת לענו"ת, למנצח בנגינות. אחר הדברים האלה, שמעתי נוראות ראיתי פלא, ויעצתי עצת חוש"י, להוביל לך מנחת שני, מבתי הצנועה, והנה היא נעה, לקראת דוד מלך ישראל, ולגלות את און שמואל.

אינך רואה בעיניך, ושלחת יד ימינך, להכות אותי כף אל כף, במה אקדם לך במה אכף? כי עלתה בך אש החמה, ושרפת לי בכושת וכלימה, עת חשבך עון ושגגה, אם אמרתי בלשון רכה וענוגה, דעתך דעת עליון, ואתה נשאת לי ביוון, עשותי כזאת להעתיק המקרא, לא בדקדוק ולא בסברא, ולא חשבתי פירושי, עת היותך עטרת ראשי, אמרתי כבר אכבדך, ולשום זר זהב על קדקדך, ומה תשיב באמרי דעתך דעת האל, הנאצלת ממנו אל ראש שמואל? —

בשירי למנדילסון, קרה לו אסון, כי היית לו כמתלהלח יורה זקים, קולות וברקים; בטרם כל אומר לו, לנחמו מאבלו, לא באמת שגינו, ושירי זהב מצאנו ראינו, בשבחה האנשים, מכסות החכמה לבושים, אשר על פני כל הארצות,

בראש כל הוצות. ובבואי אל כלל השיר, אם עני הוא או עשיר, אומר כבתהלה, כי לא נאוו לי השבה ותהלה, ומכיר אני את מקומי, ויודע אני את תומי, (הנה בשמים עדי, ובמרומים סהרי), כי ירעתי נאמנה צעיר אנכי ונבזה, לא חכם ולא הוזה, לעלות אל הדרי זמרה, מזוקקה וברה, כמו שעשה מיודעי, זה דודי וזה רעי, ויהי דרך בא עד הראש, ולי שפך לענה ורוש, בהיותי בתחתית ההר, ללקוט שיורי התירוש והיצהר.

מעות אשר יוכל לתקן, אין לו שרפון אין לו ירקון, באמור לשקות במקום לשנות, ויצא השמן מן הגתות; וכן על זה הדרך, אפרוש כפי אכרע הברך, ואתקן אור השלם, אשר לא אוכל להתעלם, מבית ומחוץ אצפנו, אהותיו ולא ארפנו, (אם יערב לך שיחי, כי לא ידון רוחי).

„אין חקר אין מספר למאד נפלות;

„אל צורר היאודים הרב דקרת

„נשמת כל איש ואיש אתה גלית

„פידון! פידון! עין התועים נקרת.

ולמה שדקדקת, וברצוני לא צדקת, לאמר כי הבית השלישי אינך סובר, שבנשמה האנושית בכלל ידבר, ולא היתה ברמיונך, ולזכרון בין עיניך, מה שכתב Cicero — De Oratore III. „Intellectio est, eum res tota parva de parte cognoscitur, aut detoto pars“ ה Sineddoche כפי הכמי הדבור וההלצה, ופרט ללמד על הכלל כלו יצא, וכן הכלל על הפרט הנה בא, בלי מסה ומריבה; המשל בזה, ואתה תהוה, בפסוק כל הנשמה תהלל יה, כונתו כל איש ישבה לרב העליליה. שמן ששון ויקר הוצק עליך, נראה לי ברור לפרש אליך: ששון בזמן שנצח המלחמה, עם הרשע Lavater אשר להבל דמה, ויקר בהכמתו הגדולה, אשר נשאו על כל מעלה, ו Engel ו Denina כתבו בשפה ברורה, ליהודים היתה אורה, עת שמשו יצא על הארץ, ונתן את כת Spinosa לכליון והרץ, ליתן אמת על פני תבל, ולהיות בזאת הספינה כרב החובל: כי שבט מישור שבט מלכותך, איני רואה דבר הנצב לעמתך, ושבט מישור הוא שבט כחול ועופרת, אשר מלך והכה קדקד Lavater על גפי מרומי קרת: במנהם! במנהם! את היכליך, באיזה מקום השכתי השמליך? לא אוסיף עוד ראות פניך, אם לא היה נכון בעיניך, שם אביו להזכיר, כי בזה תכיר, שהכם היה, ונפשו לו היה, להוות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, כבוד אומר כלו, ומצאנו בס' המאסף, כי שומע יום"ף, מנהם סופר ומלמד תינוקות, דובר מישרים והולך צדקות, ובכן נמעתי בעץ מאמרי, אף שאינו עושה פרי, גם ר' משה, יהיה בנושה, לישב על מזוזה היכל ה'. עד פה תבוא לרגל המלאכה אשר לפני. ובבואי אל השיר האחרון, בלבד שתרהיק מסוה החרון, אודך ביושר לבב, כי היית לי כחובב, אשר יעין אל חותנו ראש הנביאים, ממך תסיר המשא ותכביד הנשיאים; כן דברת עלי, מערו קרסלי, ונתתי תנועה יתירה, אך כרתי משם זמורה, ואשכול ענבים שמתי, אם לא שותי ודוממתי, (ואתה תבחר ולא אני, פן התועה תדבקני), תחת מי יעלה עולה וריה ניהות, לומר מי יעלה עולה?

כמו מנוה. —

מה נמלצו לחכי אמרותיך, מדבש לפי שיריך ומליצותיך, רבו מלמנות עצמו מספר, ובהכמתך עונותי שא שנגותי כפר, ואנכי עפר ואפר, מלעמוד אל בית הספר, והייתי ממשש בצהרים, לבני יהודה ואפרים, ובמקום זמיר העלתי שמיר, בעט ברזל בצפורן שמיר; אבל הקורא ימהול, ויטמן טעיותי בחול, בהקדים כי אפילו שעה אחת של קורת רוח, אין בי, ובלבד זמן לשה, כאשר יוכל להעיד לך אוהבנו, שאול פורמיגיני השוכן עתה בקרבנו, (שנשא נפשו בהכמה ומוסר, בהכמות למודיות ורפואיות לאסור אסר, מלבד הלשונות ודבר רומי יוני צרפתי ואשכנזי, את כל זה אמרתי בהפזי).

ויהי כראותי את המצבה המתורגמת, אשר שלחת אלי בלתי ההותמת, שש אנכי על אמרותיך, כי אראה זממך במעשה אצבעותיך, וברוב שרעפך בקרבו, אמרתי בלבי, זה חלקי בכל עמלי, אם אמרתי מטה רגלי, הסרי דרך הנאמנים, יהיו לי למגינים, ואתנה לך שיר Epigramma בלשון רומי אשר העתקתי, ואל עם לועז זרקתי, הבט נא רחם נא על שולוי, ועינך שים עליו.

Ex Amaltheorum opus. — Amstelodami, 1718.

„Lumine Aeon dextro, capta est Leonilla sinistro
 „Et poterat forma vincere uterque Deos;
 „Parve puer, lumen, quod habes, concede sorori,
 „Sic tu caecus Amor, sic erit illa Venus“.

Traduzione.

Ad Aeon il fanciul destr' occhio manca
 Pari a Leonilla madre a parte manca;
 Ed in bellezza vincer ponno i numi
 Son d' entrambi 'l valor non conti numi.
 Dona alla madre tua, figlio vezzoso
 Il lume, ch' hai; e per non esser vezzoso
 Cieca ti renda, qual d' Amor, la faccia
 Onde Vener gentil essa si faccia.— (1)

תנהומיך ישעשעו נפשי, ואצא להפשי, והיו כלא היו Numi השני במקום Nummi, בת מליצתי רושי וקומי, וגם Matri ולא Sorori, עמי קומי אורי, כי וינום היתה אם קופירו, כאשר הכמים הגירו.

אצפה לדברייך, אחוה לשיריך, אשר לך עוד לאלף ולרבבה; ותוסיף לי חבה, שלח לי תפלתך בב' חלקים, (ואת הובי אשלם, ולא אכלם), ויהיו לי לענקים, מנפך ספיר ויהלום, ואתה שלום וביתך שלום. —

פה פאדובה יום טוב אשר יקו"ם כסרו כי אתן שנ"ת

ידיך הקצן יוסף אלמנצי לפי.

(1) ההרוז האיעלקי הזה הוא קסה בעיני מאד וכפרט הטור הכיני והספי ואני העתקתיס בדקדוק כאשר הנה לפני.

Nr. II.

במדויא גרושא, שלמא נפישא, לגברא קדישא, רחומא ופרישא, לחכימא רישא,
צנא דרובשא, בחכמתא קשישא, בכל מדרשא, צפרא ורמשא, כמ"ר שמואל
דוד לוצאטו נר"י כשמשא לבני אנשא.

זירחיה נקט ואתא בפרוותא דמשטהיג **טריאסטי** יע"א דבה תהרי נפשא.

ג"ה.

לאוהב ורע אחוז בחבלי בויג עבותות אהבה הנה מה טוב ומה נעים,
איש חסד אוהב התורה ולומדיה חכמים ויודעים, כעץ שתול על פלגי מים אשר
פריו יתן בעתו נטע שעשועים, דבריו דברי חכמים כדרכונות וכמסמרות נטועים,
הלא זה כמ"ר שמואל דוד לוצאטו אשר הוד והדר לפניו מפלאות תמים
דעים, ונתרו אליו כל הגוים יזמרו לשמו כי נעים, בתפים ובמנענעים, נרו יופיע
לעולם ועד יראה זרע יאריך ימים על שלשים ועל רבעים, אכ"ה.

הטאתי אודיעך על חטא שחטאתי לפניך בלא יודעים, ועוני לא כסיתי
אמרתי אודה עלי פשעים. ואתה! נשאת עון חטאתי סלה רע הרעים? על זאת
אתפלל כחסיד אליך לעת מצוא (זו מיתה) תערוך לפני סלה"ן אנא שא נא
פשע אחיך הקרובהו נא לנעימותיך ואל תחשבהו כמצורעים, אם לא בא בכל
עת אל לשון הקדש אך הב"ל הביא מעשה תעתועים, עת בוא דברו כמהפכת
זרים בלשונות שונות על לב השומעים. ומודה אני לפניך לא ידעתי דבר כי
נער אנכי מקטני בני ישראל צעיר הנני אל עין הרועים, (ולא זכר שר המחכים
את יוסף וישכחהו על זה המדרסו מעי נהפך לבי בקרבי ואור עיני גם הם אין
אתי על כל פצעים, ומגלילי ידיו לא נקבצו דיו"ת כי יד ה' היתה בו דאגה
בלבו הקוקה כבנקיקי הסלעים). באתי אליך במשל וחידה (אוי! מה היה)
מזמור לדוד? קינה לדוד מבעי ליה חייתי כגבר אין איל מבין התיעים. וכן
עשיתי אחר הרברים האלה ונתתי לבושי שק ולא חייתי לך למשל כי אם
לקינים והי בחרוזים צולעים, ואחרי כן אויה לי! שמועה רעה שמעתי בשמוע
את הקינ"ה ואת המפל"ה בשיר של פגעים, נפלה עטרת אוהבי לבי למ"ו א"ב
אהובי יצעק בקול מרה הצדיק אבד איננו כי לקח אותו אלהים מבין צנועים.
זכר דבר לעבדך על אשר יהלתני קרע את בגדך לשנים קרעים, אך אמת נכון
הדבר תנה כבוד לאביך זקן ושבע ואל תבכה יותר מדי כי בזה לא בחר ה'
עת אנחנו נוסעים מן המקום הזה ללשכת המלך אשר עין לא ראתה, אשרי
המחכה ויגיע לאחוז בקלעים, ותעלה לזכרון בין עיניך אמרי יושר ר' עקיבא
כי אביך עתה במנוחות שאננות ורחקו אליו כל הצועים; הוא בקדושים אשר
בארץ החיים חמה לבוש תכלת וחור בין שורות של צדיקים ועטרוניהם
בראשיהם שלל צבעים; זכור תזכור מה שאל הכבוד הרעים, קטן וגדול שם
הוא ועבד הפשי מאדוננו כי יבוא את עתו להבל הכסף לרוק הסלעים, כמות
זה כן מות זה ואין שלטון ביום המות ומה יועיל לגור ימים רבים בארץ ציה

וצלמות גיא הצבועים? לא כאלה חלק יעקב לישב פה תמיד בעמק הבכא הצ"ר משוגעים, כי יקר בעיני ה' המותה להסודיו אשר נשמת רוח היום באפם ושבה אל בית אביה כנעוריה מעל שבעה רקיעים, ולא תלך הלך ובבה לשוט בארץ ומהתהלך בה מקום אשר אסירי המלך אסורים מבין רוח עוועים: ובכן על מה ועל מה יחרד האיש וילפת כי יבוא מועד לאסוף רגליו אל המטה וישלך לרגעים?

הלא צבא לאנוש כצל ימינו עלי ארץ ימי שנותינו בהם שבעים, ואם בנבורות אחד מני אלף ראיתי בני עלי"ה והנם מועטים לשמונים או תשעים, ומה כהנו כי ניהל רמה וגוש עפר בועת אפינו אשר אנו יגעים? די והותר למי ששתה לצבות בטן את סף רעל — כפור הקצ"ף — כוס המתו שלשה גביעים ולמי שאכל לנפיל ירך אשכלות מרורות ויהו ימי שני היו מעט ורעים. הנך רואה בעיניך Lucrezio בספרו De rerum natura מה ששפתיו ברור מללו? ואתה ידעת אתה שמעת דבר דבור על אפניו בענין המות להמשורר הגדול Adriano Metastasio שלו Atto 3. Scena 6. אשר הבאתי מעם לועז אל בית יעקב:

הן שָׁקֵר כִּי הַמּוֹת
קִלְשָׁה מִקְל־רָעוֹת:
יִפְדָּה מִמְּנַרְעוֹת
אֶל מִי צָרוֹת אֶתוֹ.

רק בו מוצא קף נחת
בְּכֵךְ חֶכֶם בְּעוֹז:
רָפָה בְּכָלִי מְעוֹז
יִפְתָּד יוֹם בּוֹא עִתּוֹ.

Non è ver che sia la morte
Il peggior di tutti i mali,
È un sollievo dei mortali
Che son stanchi di soffrir

Non ritrova un' alma forte
Che temer nell' ore estremo;
La viltà di chi lo teme
Fa terribile il morir.

האיש הלזה חכם הרשים ונכון להש כפתחו של אולם עשה בקיעים. ואתה תוכל לתת את שאלתי ולעשות את בקשתי לעזוב יגון ואנחה אם תולוך לימין הר"ב בחינת העולם זרוע תפארתך אשר סדר באדם כל מראות נגעים, וכנים דבריו דברי פי חכם הן על ענין הנשמה בחלק י"א פרק ב' "טוב תתי אותה לך מתתי אותה לגידופים" בין הבלי האנשים אשר לא ידעו הבין שקר וכזב וזרעים. ובחלק י' פרק ב' "זאת המלאכה וזה פריה" להקימה מעפרה עד עלותה בשלום עליה לא תרד תמיד אחריה "ושבה אל בית אביה כנעוריה" השקט ובטה מבין השועים.

בוה אשים קנצי למלון אעזבה עליך שוחי, וסלה נא את דבריו אלה אשר התחננתי מעשה צעצועים, משגיאות נקני ותכון תפלתי לפני ה' אלהים צבאות יהי אדוני המלך דוד לעולם וכל העם לו משתחויים וכורעים, ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים בבוא יום ה' הגדול והגורא יתמו הטאים מן הארץ

ורשעים, והרפת עמו יסיר זוכר חסדי אבות ומביא גואל (לפ"ק) ועלו מושיעים, אבי"ר.

פה פארוכה יע"א מי גבר יהיה ולא יראה מות למטמוני"ם בשנת באשר הוא סוף כל ד' אדם והיה יתן אל לבו (לפ"ג) ויהיו האנשים ענוים שפלים ונכנעים.

תול"ע משפחת התולע"י מבני יקט"ן צעיר שבתולעים,
הוליד את חסרו"ן הלא הוא מן הפרעושים הגרועים,

א י "ן

№. III.

ידידי הנעים נטע שעשועים, צנצנת המן, בוץ וארגמן טור אדם פטדה. הולך תמים ונגיד לאמים פלה הרמון קנה וקנמון רוקח מרקחת מור ואהלות זקרה. בר לבב, כיתר חובב, אלופי ומיודעי זה דודי וזה רעי כמ"ר שמואל יעקב הכהן נרו יאיר בעיר מודינא יראה זרע על כל תולדה.

שמועה שמעתי, אשר ידעתי, מדוע אחרו פעמי מרכבותיך לראות תשובתך, נאווה לי בכל נפשה ובכל מאודה. ששתי בעל כל הון כי הוד והדר לבושה, גובה וגאון בהיותה הולכת ומתפשטת, לא נחה ולא שוקטת, מהרבות דבריה בהדרה והורה. קול להי קול מליה, בעברו על שוליה, הייתי ככלי אובה, כאנוש במשא כבר, ארוכה מארץ מדה. אם אין פניך הולכים, אל תעלני בדרכים, אשר עברתי, ובהם הכרתו, שכולה וגלמודה. ראה אתה אומר אלי, כי מעדו קרסלי, זדרך גבר בעלמה, על מה ועל מה, פן נתנה הארץ לה לברדה? שמר תם יעקב יושב אהלים, מי כמכה באלים, וראה ישר, בעבותות אהבה נקשר, זה נתתי בלבי אשר לא צדה. והאלהים אנה לידו, ושמתי לי מקום מסעדי, רק בחדרי התורה, מפז ומפנינים יקרה, צור תעודה. וברהתי כמטחוי קשת, מבת יורשת נחלה תהיה לה, וביובל תצא מעמלה, בחדשה ומועדה. היא טפוזת ומכרכת, הכבר והיותרה, עשר שמור לצבו ויחמור, אוצר כל כלי חמדה. ואם עניה סוערה, לא נחמה במחסורה, אם אפס כסף המחיה תאניה ואניה במשפחה אשר נפרדה. וגם אם תפנה אל ערך ממנה, שמור דרך עמל ואון תהת לשונה, אחריתה מרה כלענה, כחרב פיות חדה. ואפן כה וכה, והוא צולע על ירכו, גבר אשר יוסרנו יה, לתת לו עגלה יפהיפה, קרץ מצפון בא בעדה. אם הימין ואשמאילה, כי רבים הללים הפילה, ועצומים כל הרוגיה, התאנה הנטה פניה, על ארס יסודה. ואם השך משחור תארה, זו רעה חולה ומארה, אחת אהובה ואחת שנואה, אחת נביאה, ואחת לביאה, רבות רעות יחד באגדה. הלא זה הדבר, עם נבר תתבר, ואל תשים שכין בלועך, להכות את רעך, ויחרד יוסף חרדה. ויאמר מי איפוא בכל מעשה תקפה, חורש ושואל, אינך שומר דת האל, מבק רגלה ועד קדקדה? — אף כי אמר אלהים בחקים גבוהים במשפט הראשון, שטרהו כאישון, וקח לך את הילדה! פן תאמר בלבבך אין לך פה

להשיב ומה תענה? לא יירא לבי אם תהנה עלי מהנה, ובעדי יגמור משה אחיק, נוקשת באמרי פיך, לפני קהל ועדה. סלה נא, באפים מנה, ואל תתן את נפשך דגנך ותירושך להכין רשת מצודה. כמהר צפור אל פה, והנה משפת, כי תחת יופי, ותחת פתיגול מהגורת רופי, העול"ה על מוקדה. יען כי מאס האדם הזה, (צעיר או נבזה), את מי השילוח, וילך מנ"ה, להקריב קרבן תודה. ועל כן הנה ארשי לפניך, אל תדום בת עיניך, ברחקי מעל גבולי, גם כל מכה וכל חלי, לעבור עבודה. שמע בקולי איעצך, ובוזה אהלצך, אל תוסף דבר אלי עוד על הענין, כי לא נכון הבנין, ולך אסלדה. ואל תשמע לקול מלחשים, שרי חמשים, לאכול ולשתות, ויקומו לצחק בהרשים ובשבחות, במשל וחידה: אהיה לך מודה, בבית ובשרה, כל זה איננו שוה, רק לבדי בעתיד והוה, כי לא נסיתי בתענוגות בני האדם שדות ושרה, רק עם חכם ונבון, דברתי עד הנה בלי עצבון, וסוד אחר אל תגל, כי בימיך שגל, בצמיד ואצערה.

ובכן שש אנכי על אמרותיך, מאד עמקו מחשבותיך, בשמעוי בריאות וטובות, תבנית היכל מחטבות, אשתך כגפן פריה ובתה יהודה. אתה רוצה לקנות ספר מגני ארץ על שלהנ"ת ויהיה מדפוס אמשטרדם, בזאת אינני בומה אך לא אהיה נרדם, ונפשי לא שקטה, מלבקש ולהפש, מחכם או טפש, לתת את שאלתך, ולעשות את בקשתך, ולא תאחוני רעה, ביתן לכסף מוצא, אך תתן לי עצה עד איזה גבול אוכל להגיע ועד איזה חוק, ולא אשא דעי למרחוק, ויהיו כל ימי מכאובים היל כיולדה: משה אברהם פאציפיקו אוהבנו השוכן עתה בקרבנו, אשר הגיעני הלום, למו פי נותן לך שלום, כי מגיות הארי דבש רדה. ומה רב טובך אשר לך הומד, מרדכי שמואל גירונדי ידירנו הוקר ולומד, ונפשו קשורה, לחשק התורה, ותמלא כרה.

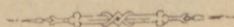
ובכן אתן יד על קיץ, פן שקץ תשקץ, ואקוד ואשתהוה אפים, לעצום ור"ב ובנו לומדי תורה פורשי כנפים, היושבים ראשונה במלכות להכין אותה ולסעדה: שלום רב לאחיק אלי עזר, אבן העזר, וברכות לאוהבי משה, כאפרים וכמנשה, ולאמך החסירה. שלום שלום לאילות אהבים על ערבי"ם ואל כל בני ביתך זקנתך ושליתך אשר בידה.

ושלום יהיה לנו ולכל ישראל, בביאת הגואל ועלו מושיעים בהר ציון אל בית המלך העליון בגאולה העתידה, אכ"ר.

פה **פאדובה** הגדולה והרחבה, י"ד לחדש **אדר** ראשון הוא ונאדר כי אתן שנת" כי **אלהים יושיע ציון ויבנה ערי יהודה** (לפ"ק).

עבד עבדים, תלמיד התלמידים, נבזה וצעיר, מאנשי העיר, אשר ירו הרה,

א"י

יוסף לידידו לשמואל דוד דברי שלום ואמת.

באתי אל ארץ מולדתי ואמרתי חי אנכי לעולם כי הייתי כאחד האדם ביום שקויתיהו מצאתי און לי כי על כן ראיתי פניך כראות פני אלהים ותרצני. עלץ לבי להוות בנועם שיריך ולבקש בהיכליך אוצרות ספרים הרבה אין קץ. שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב.

ביום ההוא ואני יושב בשער המלך המשוררים נכספה וגם בלתי נפשו לבקש את הנרדף ובקשתי את שאהבה נפשו על ענין הקריא"ה הנכונה ללשונו הקדושה ההפוכה כמו רגע ולא הלן בה ידי אנשים חכמים וידועים לתקן את אשר עותו הראשונים ואמרתי: איכבה תמפנה נפת שפתי זרה? איכה יועם זהב לשון הקדש אם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו על שפתינו רק נהשת וברול? איך יערב שיהנו אם לא ידענו את כל הדבר אשר יצא מפינו? עיני ראו ולא זר את כל אשר כתבת לא' מתלמידך על ענין קריאת התנועות וגם אם מצאתיהו מתוק מדבש ונפת צופים, לא לרצון יהיה לנו כי קצר הוא מהכיל. ומיום מראשון נראה ענין האותיות אשר ה' צבאות הותיר לנו שיריך כמעט כי אברנו חכמת המוצא במתכנתה ואין בנו איש אחר אשר יוציא את התיבה כמשפט הראשון כמו שכתבו רבים עם סיבסטיאנו' מונסטור'י במלאכת הדקדוק השלם שלו *Nec constat nostro aevo quis olim genuinus fuerit pronounciandi modus.* לא ידעתי אשמע אבל מה כחי כי איהל? לא ידעתי דבר אך בלעני שפה ואיך ישמע אלי ילד שעשועים מדי דברי בו? וקול ענו"ת אנכי שומע קום לך עלה מזה ושמע בקול *Du Duc de la Rochefoucauld dans ses maximes* Nr. 78. Le silence est le parti le plus sûr pour celui qui se défie de soi même.

ומלבר זה מודה אני לפנוך כי פחד פחדתי ותכסני פלצות בשמעני כל אשר קרה להכם צרפתי וזה שמו מאסקליפיו' שנו נתן למכים ולחיו למורטים ולא הסתיר פניו מכלמות ורוק על מה שדבר *In grammatica hebraica — a punctis aliisque inventis Massorethiceis libera.* קריאת המלות בלי נקרותינו והברות *Vocales* תבאנה כאשר נמצא בקריאת האותיות באלפ"א בית"א. דרך משל אחר הבי"ת "Beth", תבא תנועת E, אחר גימ"ל תנועת I, אחר דל"ת A, אחר נו"ן U, אחר קו"ף O וביוצא בכל שאר האותיות, ועל כן לדעתו בראשית ברא אלהים צריך לקרות Berahsith berà Aleim וזה לנו לזרא; ובראותי כי אויביו רבו מלמנות עצמו מספר גם בארץ מולדתו שבא "Journal des savans, an 1755 pe. 565" אשר פער פיו לבלי חק כנגדו, והחכם Fourmont צרפתי גם כן כמוהו קרא לאוהביו ולשומרי מצותיו "גוי בלתי דעת כמו ראשם" ומבני איטלי"א גבהו דרכם והטוהו דברים קשים כגידים כלפי מאסקליפיו', הלא המה: Guarino, Finetti ואחרים רבים — על כן זחלתי ואירא טחות דעי ואדברה אליך את כל הדברים

האלה: אודה ה' בכל לבב אשר הנחני בדרך אמת להכיר מה שלבי הפני גבר
הכם בעוז אשר גבר עלי חסדו לשמוע בקולי ולרבקה בני. ושמעת וסלחת.
אזר נא כגבר הלציך ללמד את בני יהוד"ה את הדרך ילכו בה ואת
המעשה אשר יעשון ולשון עלגים תמהר לדבר צחות כאשר דברת לאמר: „אמת
מארץ תצמח מן האוהב אשר יוצא בקיר, וצדק משמים נשקף ויעשה פרי תבואה
ומלאה הארץ דעה“ את כל זה כתבת „בכנור נעים“ אשר בידך ואתה יודע אי
זה ררך ישכון אור להאיר על ארץ יהודה בדקדוק שלם כרצוני וכרצונך הטוב,
ולכן המול על בת עמך אילת אהבים ויעלת הן כלילת יופי משוש לכל הארץ,
קום עלה והצלה על בתולת ישראל ולך תהיה לאשה דרחה ירווך בכל עת
באהבתה תשגה תמיד ראה היים עם אשה אשר אהבת כי מה' יצא הדבר. בנה
לה כבראשונה בית הרש בדרך המלך לעשות כרצון איש ואיש ויבואו אליה
ערב ובקר וצהרים לבקר בהיכלה לשמוע בקולה להראות העמים והשרים את
יפיה כי טובת מראה היא — במראות הצובאות כאשר צבאו מקדם פתח אהל
מועד.

הנה בירי אנרתך אשר שלחת אלי טרם בואי לעירך ופריה מתוק לחכי
אפס כי שמת שכין בלועך להכות את רעך על שירי מתורגם משירי פיטרארק"א
ואחשבה בעניי לרעת כי מאד מאד הוא נקל על לב השומעים משיר אחר
ממשורר הנזכר שאתה הבאת אל עם בחר לו יה „תקוה ממשכה עדי נלאיתי“
אנא דודי כפר ומחל וסלחה! בשיר הלזה גורתי אמר ותחת „כי המרוץ
לדיק אחר מותנו“ כתבתי „אינם אל רעיתי בהיות בינינו“, במקום „פן זולתכם
יום יום הנה הרגלתי“ אמרתי „כי זולתכם יום יום לא התעוררתי“, וכן בסור
האחרון שמתו מלת „הכרתי“ תחת השכלתי, אמור אלי אם כנים דברי.

אני בער ולא אדע שרש וביאור מלת „ישטון“: תנה לי פירושוך ושרש
דבר נמצא בה.

בשיר זהב „Laureandosi“ אתה צדוק על כל הבא עלי, אבל אניד לך
את הרשום בכתב אמת ואין אחד מתנגד עמי לפי שבכל השירים אשר יצאו
מתחת ידי כתבתי בכל אחד ואחד תיבת „CH“ „החסרה בסור Quando ch'in
un balen veggio ritorna“ והנה שכתתיה בשיר ששלחתי אליך.

חלילה לי מעשות כדבר הזה לקרוא לך „Plagiario!“ הלא ידעתי הלא
שמעתי כי מאד עמקו מהשבותיך ורק בתם לבבי ובנקיון כפי אמרתי כי
„Plantavizio“ כתב כמותך ושפת אמת תכון לעד, כמו שראיתי על הנקודות
כתב יושר מהמדקק הגדול „Cristoforo Cellario“ ועל כן למה אדוני יחרה
אפך בעברך? הלא כתוב בתלמוד מ' סנהדרין פרק הנהנקין אר"י סגנון אחד
עולה לכמה נביאים ואין ב' נביאים מתנבאים בסגנון אחד; ומי חכם ולא יבין
אלה?

ועל ענין התלמוד נפשי אויתך בלילה על משכבי בלילות ואחשבה לדעת
יגעתי ולא מצאתי, איך יהיו צודקים שני מאמרים הפוכים כאחד; הלא המה:
מאמר אחד בגמרא ברכות פרק א' להראות שמעשה אישות עשה בלעם עם
אתנו כתבו הו"ל כדברים האלה: „ולא עוד אלא שהיית עושה עמי מעשה

אישות בלילה כתיב הכא החסכן הסכנתי וכתיב התם ותהי לו סוכנת" ומאמר אחר במדרש רבא ז"ל: "והמלך לא ידעה שנמנע דוד מזה משום ולא ירבה לו נשים" והחכם אלשיך נטה אליו במראות הצובאות שלו אשר כתב: והמלך לא ידעה לא אשה ולא פלגש היתה לו רק סוכנת ומשרתת בעלמא וכו' והנערה יפה עד מאד ולא נשתמש בה המלך כדרך נשים רק ותהי לו סוכנת ותשרתהו בלבד והמלך לא ידעה וכו' שלהיותו זקן בא בימים היה הפץ להתרחק מתשמיש וכו', עכ"ל לעניננו. איככה אוכל אם כן להבין מעשה אישות בבלעם עם אתונו עם הכתוב ותהי לו סוכנת לא מורה רק שהיתה אבישג השונמית מהממת את דוד לא מהמת תשמיש אלא כדרך כל הארץ בקרוב, האנשים לבר או נשים לבר, כל בשר יחרו?

שאלה אחרת אני שואל מאתך על פסוק "והזונות רחצו":

אם נאמר והזונות רחצו זונות ממש כמו שכתבו הו"ל במ' סנהדרין פרק אחר דיני ממונות "שהיה אהאב איש מצונן ועשתה לו איזבל שתי צורי זונות במרכבתו כדי שיראה אותם ויתחמם" קשה לי עד מאד בה' דרכים:

6) היכן מצינו שזונות דיו עם אהאב אלא במקום הזה? (3) מה ענין רחצו בבנין הקל. אם הזונות רחצו מה רחצו? (ג) ואם רחצו הרכב או דבר אחר היה לו לומר והזונות רחצו הרכב על ברכת שומרון וכו'? (ד) ואיך נאמן מה שכתבו החכמים השלמים רלב"ג ואברבנאל "ועוד היה לו מהבוז שהנשים הזונות שהיו רוחצות בברכה ההיא רחצו בדמו שנתערב במים ההם" אם נראה ברור שהנשים לכבס הלאות הבשר או הכלים לוקחות מים צלולים ונקיים ולא ממקור משחת ומעין נרפש מלא דם על כל גדותיו? (ה) למה כל בעלי הדקדוק והשרשים אשר רבו עד אין מספר (אחד מני אלף בהם יחשוב להפך) פירשו הזונות מלשון כלי זין ונתנו התיבה בשרש זון ולא בשרש זנה?
ואם נאמר והזונות רחצו על כלי זין הכתוב מדבר — קשה לי גם כן מר' צדדים:

6) מי הוא ואיזה הוא אשר ישוה התיבה הזאת לתיבת אזניך שפירושה כלי זין? ומי לא יגמור כמו "Zanolino e Pagnino" אשר שמו להם חק ומשפט בשומה בשרש אזון ולא השבו האל"ף מיותרת "Epentetica" כאשר אמרו רבים והדבר נכון, כי "l'elsa" לחרב היא לה כמו אז"ן? (3) ואיך תהיה משרש און אם נראה אור כצאת השמש בגבורתו שבתוכה הזונות הזון דגושה לפי שקדמה לה ה' היריעה והנה על זה הלא היא ראשונה בתיבה ובשרש? (ג) איככה נוכל לפרש והזונות מלשון כלי זין אם מלת רחצו היא בבנין הקל וכל אשר אין בו רוח היים באפיו לא ירחץ בעצמו ולא זולתו, אם כן ה' צריך לכתוב רחצו? (ד) אי זה מקום מנוחת פעל רחץ בארבעה ועשרים לרהיצת בגדים או כלי זין אם מצאנוהו תמיד על רהיצת הבשר לבר? גם לא ישר בעיני פירוש ירונימ' "Et habenas laverunt" כי בדבר הזה נופלים אנהנו תחת ממשלת הכתוב השלישי אשר עתה שאלנו ממך, וכפי דעתי ירונימ' נשא ללשון רומי והזונות "habenae" שפירושו ג"כ הגורות "zonae" לפי שחשב כי מתיבת זונות נעשה

ζώνη בלשון יונית או "zoniae" ברומית, אולי משנה הוא, שתים שאלתי מאתך אל תמנע ממני מלהשיב אל לבי לנתוש ולנתוץ ולהאבוד ולהרוס את סלע המחלוקת, פתח פיה שפט צדק ופתח דברך יאיר מבין פתיים.

מה נמלצו להכי שירי זהב אשר לתלמידך! ולי מה יקרו שלשה המה נפלאו ממני לך הצלה וכו' בשיר "לנער היים ביום בואו למספר אנשים" מכה הכפל במליצה "Ripetizione Retorica" כאשר עשה משורר א' אשר שר "לא אהריש אשיר ואלעג למו, לא אהריש לא אדרשה היופי, לא אהריש עד ילקטו פרימו וכו'" וכמו שעשה Dante — Canto III. Inferno — Per me si va nella città dolente, Per me si va ecc. כי אפים ארצה כי עצום הוא ממני במדה ובמשקל ובמשורת השירים ומהעלול נבון העלה ולך דומיה תהלה כי קצר המצע מהשתרע. ספר נא לי דעתך העליונה על מצבת קבורת הרשע "Ser Ciappelletto" „Boccaccio" Giornata I: Novella I" הרשום תוך (או איש אחר כמוהו מלא מרמה ותוך ותחת לשונו עמל ואון) אשר כתבתי בדרך שחוק, ותשקיף בעין שכלך גם על שיר זהב שעשיתי לשני אחים בני בליעל כי ישבו יהדיו לבכות על מיתת אביהם, ובלב שמה ששים בבואם אל בית אוצרו אשר שלהו בו את ידם.

אהוב אוהבך, אוהב טהר לב דבק מאה, בהנני ארוני ונסני, עשה עמי אות לטובה ואז תבין כי אמת יהגה הכי. ידי שמתני למו פי שתים דברתי ולא אוסיף פן שקץ תשקץ ואחלי יכונו דרכי לשמור הקיץ ומצותיך.

בני אדם בצל כנפיך יחסיין ויבא גם הקמן בתוכם אני יוסף אל מנסי פה פארובך (לפט גדול).

Nr. V.

צע' 5.

יוסף לידו לשמואל דוד דברי שלום ואמת!

למה בחרת יודי הנעים, קול דממה דקה? הלא ידעת הלא שמעת כי עוד כהיים חייתי ואולם חי אני! ההיטב חרה לך על הגיון לבי לפנך? על מה ועל מה, פן דברתי עולה און ומרמה — שוא ודבר כזב? אמנה לא מצאתי בי עון אשר הטא, אם כן איככה אוכל ואראה בפתע פתאום אבדן מכתבך? איככה אוכל ואראה שנאה תחת אהבתי? ובמה יודע אפוא כי מצאתי הן בעיניך אם לא בלכתך עמדי בדרך אמונה אשר בחרתי? מה עשיתי לך ומה הלאיתך? ענה בי! זכר נא ידיר נפשי, לא כאלה חלק אהבך אשר תמיד בלבו תקוקה אהבה עזה בערך, ובעבר ישאף צל תאוה באה אליו לשקוד בלמודים לעמוד לשרתך כל הימים במעגלי יושר אשר אתה הולך שמה ואשר משם קנה ראשית דרכו למה תשיב ירך וימינך לתת את שאלתי ולעשות את בקשתי, לא

מחכמה שאלתי לדעת מה זה ועל מה זה? במה בזיתי את שמך כי שבת מאחרי ויהי רשמואל?

שמע נא ואנכי אדבר: אם יש את נפשך לדבר דבר על כל אשר שאלתי, למה תעמוד מנגד מרחוק ולא אכיר כתוב וישר אמרי אמת להסיר המסוה מעל פני? אם שתקת מה תתן לי כי עתה ריקם שלהתני?

מה לך נדרם קום — עלה והצלה — חוק ואמץ; — ספר נא לי ממכון שבתך את כל אשר נתת את לבך לדעת חכמה ולראות את הענין אשר נעשה על כל דברי האגרת השוכבת בחיקך, מי יתן אפוא ויכתבון מלי על לוח לבך? ראה אנכי נתן לפניך היום את הדבר הקשה כמו זר השבתיהו אין זכרון לראשונים וגם לאחרונים.

כתוב בחגי ב' גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון ובגמרא פ"ק דבתרא רב ושמואל וכו' הר אמר בבבלין וחד אמר בשנים ששני בית ראשון ת"י, בית שני ת"ך, קשה לי עד מאד מזה ומזה.

מה נאמר בכבוד בית שני אם הסרו לו ארון, כרובים, רוה הקדש, אורים ותומים ואש השמימי ככתוב בירושלמי מסכת סנהדרין ובמדרש שיר השירים על פסוק אחות לנו קטנה וכו'?

מה נדבר על הבנין אם חגי הנביא דבר את כל הרברים האלה לאמר: «מי בכם הנשאר אשר ראה את הבית הזה בכבודו הראשון ומה אתם רואים אותו עתה הלא כמהו כאין בעיניכם» — ורש"י פירש אשר ראה וגו' את הראשון אין זה השוב בעיניו הלא כמהו כאין יודע אני כי מי שראה את הראשון אין זה בעיניו אלא כאין כמהו כאין הוא ואין שוים הן וכו'. ואברבנאל כתב וזה לשונו בקצור: «זאת היא הנבואה השלישית וענינה מהאנשים שראו בית שלמה שהיה גדול ורם ורב כלו זהב טהור ואבן יקרה והבית אשר היו בונים להיותו קטן מבלי עשר לדלות העם היה כאין בעיניהם וכו' ירצה בערך אל אותו הבית הראשון ובבחינתו יהיה זה כאין בעיניכם» עכ"ל. וכמו זה כתב האלשיך ב"מראות הצובאות" שלו, רד"ק בפירושו ואחרים רבים?

ומה נצטדק על השנים אם נראה אור שהבית הראשון עמד תכ"ב שנים ו' חדשים וי' ימים (ככל אשר אני מראה אותך) ולא ת"י כמו שכתבו הז"ל בהרבה מקומות ואחריהם נמשכו הראשונים והאחרונים מהחכמים וידועים רבו מלמנות אשר ספרו לנו רדושים לכל הפציהם וחדושים עד אין מספר, ואשר יסדו בנין גדול לגמטריאות ולנוטריקון וכיוצא על הענין הזה? ראה אני אומר אלדך: הא לך החשבון, עליו עניך תחוינה משרים; ראה ידודי כי אש יצאה ממנו ותיקד עד שאול תחתית ותלהט מוסרי הרים הגבוהים אנשי ה' בחכמה ובתבונה ובדעת, על כן יצאתי לקראתך אדברה וירוח לי אפתה שפתי ואענה:

בשנה הרביעית למלכותו המלך שלמה התחיל לבנות הבית לה' (מלכים א' ו' ודברי הימים ב' ג')

אבל אם נחשוב משנת י"א למלכותו עד שנת הארבעים אשר מלך בירושלים

Anni	29	הנה יעלו בירינו	(מלכים א' י"א ודברי הימים ב' ט')
"	17	"	(" " " " י"ד) רהבעם מלך
"	3	"	(" " " " ט"ו) אביה "
"	41	"	(" " " " י"ז) אסא "
"	25	"	(" " " " כ"ב) יהושפט "
"	8	"	(" " " " כ"א) יהורם "
"	1	"	(" " " " כ"ב) אהזיהו "
"	6	"	(" " " " י"א) עתליה "
"	40	"	(" " " " כ"ד) יואש "
"	29	"	(" " " " י"ד) אמציהו "
"	52	"	(" " " " ט"ו) } עוריהו או עזיהו
"	16	"	(" " " " ") יותם "
"	16	"	(" " " " י"ז) אהז "
"	29	"	(" " " " כ"ט) יחזקיהו "
"	55	"	(" " " " ל"ג) מנשה "
"	2	"	(" " " " ") אמון "
"	31	"	(" " " " כ"ב) יאשיהו "
"	— 3mesi	"	(" " " " ל"ו) יהואהו "
"	11	"	(" " " " ") יהויקים "
3 mesi 10 giorni	"	"	(" " " " כ"ד) יהויכין "
"	11	"	(" " " " ") צדקיהו "

ובשנת עשתי עשרה למלך צדקיהו בא נבוכדנצר מלך בבל לירושלים ועל ידי נבחראון הרשע עברו שרף את בית ה' ואת בית המלך, אם כן בית ראשון אשר בנה המלך שלמה קם תכ"ב שנים ו' חדשים וי' ימים. Anni 422: 6 m. 10 g.

וגם אם נחשוב כדברי ס' "הנצחון" שכתב: "שראש השנה למלכים אנו מונין מניסן ואי אפשר שהמלכים מתו (כלם) בניסן אלא אף כשמת בשאר ימות השנה אנו מונין לו שנה שלמה בפני עצמו, נמצא שנה אחת חסרה בין שני המלכים" כלנו נבכים גם כן לפי שו"ט מלכים מלכו על ירושלים (ובמספרם לא יראו יהואהו ויהויכין שלא מלכו כי אם ו' חדשים וי' ימים) חסר מכל ב' מהם שנה א' והם ט' שנים ומחצה, יצאו א"כ בכלל תי"ג שנים Anni 413 ולא ת"י; אבל אם נחקור את כל דברי ס' "הנצחון" באר היטב נראה שצריך להוסיף ו' חדשים וי' ימים ויעלו בזה בירינו תי"ג שנים ו' חדשים וי' ימים, Anni 413, mesi 6, gⁿⁱ 10 ובאזיה מקום א"כ מצאו הכמינו מנוח לכף רגלם לכתוב בפרד"ס שבית ראשון עמד ת"י שנים בלבד? ואם אזיה מלך מת בניסן אזי מי המבוכה שטפונו נחלה עבר על השבוננו והשנים תפרינה ותרבינה אולי עד תי"ז, או עד תי"ח שנה?

חסר מעלי, אוהבי, הרפה ובוז כי לא ידעתי ספורות, ואם תעיתי כשה
אובד פניך האר בעברך ולא תהיה זאת לי לפוקה ולמכשול לב וה' הטוב
יכפר בעדי.

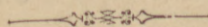
הלא שלוח שליחתי אליך את ס' "תחכמוני" ואחרים בכ"י על ידי אוהבינו
פורמיגיני (תן שלום לו) למען תדע כי שומר הברית אני ולא אהדל מלהיותו
כל ימי היותי על האדמה; כל אשר אתה הפץ בהם עשה ואחריו כן השב
תשיבם לבעליהם, אם תוכל ותרצה שלח נא לי ביד אדוני אבי ס' "בני הנעורים"
ו"תולדות יצחק" בכ"י אשר לך; הנה הנם גם בידי אבל לא לעזר ולא להועיל
המה לי כי רבו מארבה בהם הטעיות, ושירים משירים שונים חסרים, ולכן אני
רוצה להערניקם ואשים מחשך שבהם לאור גדול כי ישבו אחים יהרו להאיר על
הארץ.

אמור אלי בשפה ברורה אם תנעם להכך אגרת שעל דרך שחוק כתבתי
לאיש אחר מן הרמתי"ם (ונעלמה מעיני כל חי) אשר הגיש על מזבחי להם
מגואל הלא היא נערה יפה וסרת טעם להיות לי לאשה ואין כל מאומה בידה
כי אם עושר שמור זהב וכסף ובגדים; — ובתחבולות עשיתי לו מלחמה ויפול
רוכבו אהור, ראה עני ועמלי ושאל לכל הטאתי!
השיבני דבר, תמך אשרי במעגלותיך בלתי היות למשל בגוים את עניי
ואת יגיע כפי שלח אורך ואמתך המה ינחוני ללכת יומם ולילה בדרכי החכמה
אשר שמה נכספה וגם כלתה נפשי מעודי עד היום הזה.

פה תבוא כי חכמה בלבך (Padova)
ויש אהב דבק מאה (8)
אני לדודי ודודי לי (Elul)
כי עזה כמות אהבה (5586)

כרע כאח

י"א אל בן פתוא"ל.

Nr. VI.

למשכיל ונבון כמהה"ר דוד זכות מודינא בעיר מודינא יע"א.

אני שואל מאת ה' מן השמים לתת את שאלתי ויכתבהו ויהתמהו בספר
חיים טובים, על ערבי"ם, עם הרב הכולל אביו מהנדיבים, ועם כל בני ביתו
הרמים והנשגבים, ובספר זכרון יהיו כתובים, ונתחמים עם צדיקים גמורים רעים
אהובים, אשר להם אלהים קרובים, ויראו זרע ויאריכו ימים כככבים, ויהוגו" את
חג הסכות ימי האסיף ימי בכורי ענבים. בשמחה ובטוב לבב יהיו נצבים, לשיר
את שיר ה' על ענבים, מקולות מים רבים, ויאבה ה' שלוח להם פרי יקבים,

כטל מאת ה' וכרביבים, לתת להם שאלתם כי המה מרהיבים, לצמאים גם רעבים, ובכן בשמות יהיו נקובים, למען יאריכו ימים על האדמה אשר הם יושבים, אבי"ר.

נאם הצעיר שבזבובים,
קטן שבהגבים,
בין סלונים וסרבים
לאפס ותהו נהשבים.

ערב ר"ה התקפ"ו.

א י י

(* גם פי באתי עתה במגלת ספר
אדע ערפי, אבין פי אמלל אני
אזכור פי אנכי עפר ואפר.

א י י המ"ל.

№. VII.

לחכם ונבון בחכמה ובתבונה וברעת על ההרים הרמים, הלא הוא יושב בק"ק טריאסטי על הרי בשמים, קנה וקנמון פלה הרמון מאיר עיני חכמים, כמה"ר מאיר ראנדויגר נרו יאיר לעולמי עולמים. אבי"ר.

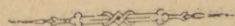
מראש בסד"ר הנה שפתי לא אכלא בדברים נחומים, יאבה ה' שלו"ה לו מברכתו אלף פעמים, ויהי עוד לאורך ימים בריא אולם לאורך ימים. הנה ארש"י מדבר עליו בשפל קול התהנ"ה בפנים לא נועמים, על איש הסיד ירא אלקים וסר מרע איש צדיק תמים, כבוד מה"ר אברהם בכמהר"ר שמואל פונטנילה מהאנשים השלמים, אשר שם לדרך פעמיו להראות העמים, את לשון הזהב בספרו הנחמד "שיה אברהם" ועשה לו מטעמים, כי מלא הוא על כל גדותיו משל ומליצה רמזים הרשים וקדומים, וגם הואיל באר את התורה והמצות לפקוה עין נעלמים, בדברים ישירים ותמימים. לכן הנני בא להלות את פני אדוני נגיד ומצוה לאמים, ואמרת יש לי תקוה למען יספר באזני השרים והפרתמים, ירוצו ולא ייגעו ולכו ולא ייעפו לבא על החתומים, להעלות על מזבה הרפוס ספר הנותן אמרים גלויים וסתומים, ובכן האל הון את הכל מביצי כנים ועד קרני ראמים, ישלה עזרו מקדש וממרומים, ויריק לו ולמטיבי צעד גשמים, מנשמי ברכה ופרנסה ויהיו מלמעלה תואמים, ואל שדי יתן לנו רחמים, כעל כל אשר נמלנו דמיו"ם ברמיו"ם :

(* ונחשבת הנחבר היסה לאסוף בספר אחד כל הגרוסות כללן עברי וכלשונות אחרות, וזמן נועע לפי נוסחו הסחיל להעמיקו, אבל לא הגיע לתלכות חסלו כי לקח חותמו אלהים, וכדו אחרים קאטעילפראנקו נסן הספר ההוא לנחשם לכונ"ר שד"ל ז"ל אשר העתיק בו הגרוסות לנען יהיה זכרון ידיו תעיד ל.גד עיניו. הספר הזה שכלו עלי בעזכותו ההוני הדיר יוסף בן שד"ל ולא נולדתי בו כי אס הגרוסות אלמנלי, וחסה מן היסה ככר בידי, וכראש הספר נולדתי בדרך נכוח החרת הי"ל. (הערת המו"ל.)

את כל זה אמרתי בהפזי כמאלמים אלמים, ואחת שאלתי מאת אדוני
אותה אבקש מאבירים ועצומים, למו פי יתן שלום לבנו המשכיל על דבר ימצא
טוב יסודתו במשעול הכרמים, מיין הרקה מעסים רמונים על גנוזי ברומים, מהררי
קדש במוט הרים בלב ימים. אשים קנצי למלין בקד"ה חמש מאות ובשלומים.
פה פאדובה מקדם עז והדר לכל העמים אסרו חג השבועות כי אתן
שנ"ת הללו את ה' כל גוים שבחיהו כל האמים.

אמר יאמר העבר אשר הן בו מומים,
עפר ואפר ופיה כבשן מהאנשים הנכלמים,
בחדרי החכמה ישנים ונרדמים.

א"י.

Nr. VIII.

יעקב איש תם יושב אהלים, באר מים חיים ונוזלים אפיק נהלים משמו
יגורו אלים, כמ"ר יעקב הפץ נרו יאיר במקהלים, ויהי ויתן לו אשה יפה
ושר"ת טעם למצוא לה בתולים, וזרע רב תוציא השדה בבנים ובני בנים לכל
איש מועילים, כנטועים בנעוריהם מגדלים, בהצרות בית ה' שתולים.

מי הוא זה ואי זה הוא אשר מלאו לבו להתעולל עלילות הבל הבלים?
מה עשיתי לך כי הבאת עלי ועל משפחתי הלולים הלולים? פן עשיתי לך
משתה בביתי כמשתה המלך כסובאים וכווללים? או נתתי לך בכל אשר תאווה
נפשך עד חמש סאים קלי ומאה צמוקים ומאתים דבלים? ענה בי יעקב יעקב,
שמע נא את דברי אחד מהנהשלים, מה זה ועל מה זה — אין זה פרו
האהבה. — זה פרו ההנופה והתולים אין זה כי אם שקר וכזב דברי הבל ואין
בם מועיל כמפי יונקים ועוללים, ובדבר הזה יעקב אינך איש תם דברת בחירות
ומשלים את הכל מראש בסתר דברת ומוצא שפתיך לא לנכה כדבר אל מול פני
גדולים עם נעלמים לא אבוא ואחשבה כפגולים, מה אלה אדוני רב טוב, הן,
הסר רצון טוב, נדבה רב פעלים, אדוני רם ונשא אולם אני רם הקומה
ונשא מאד בהיותי עומד לפניך על הר גבוה ותלול הלכו בו שועלים, ומה
בצע כי נהרוג את אחינו בתער מלמש לשכון בתוך הללים, וכסינו את דמו
בדבר שפתינו ונמתיק בפינו רעה לנחם אבלים? ומה תקות פה הנף כי ישחית
רעהו דק — בלא כח — בשומו חוק ואמיץ כבני ענק מן הנפילים? אם שגיתי ואם
רשעתי אללי לו וסלה נא אם אמרתי אספרה כמו נבלים, אך אמת יהגה חכי
(ולא יוכל יוסף להתאפק) ולא אסבול בראותי את שמי בין המון גלגלים, ושפת
אמת תכון לעד וידעתי ביני ידעתי היותי טיט הוצות כנבזים ושפלים. לכן
אמרתי אשמרה דרכי מהטוא בלשוני ולא הלכתי אהרי הבעלים, אלהי כסף
ואלהי זהב ורק אחשבה לדעת אנשים משכילים, ולא נתתי על לבי לבור ברוב
חלומות והבלים, באמרו: אין ערוך אליך, איש חכם בלשונות שונות

אתה, כל הפצו"ם לא ישוו בך כי את כל זה דבר כסילים, ובלבד
עליך תטוף מלתי: אתה אנוש כערכי, אוהב התורה ולומדיה,
אוהב מוסר אוהב דעת, הולך את החכמים, חונן דלים, תאמר בלבבך:
עד פה תבוא ולא תוסיף להוכח מלים.

למען לא יראו פניך ריקם הנה נתתי בידך שנים שלשה גרגורים בראש
אמ"ר הנה והנה כמלקט שבלים, וזה לך האות כי אנכי שולה שירים משירים
שונים למוינים ומשמאלים, במדה במשקל ובמשורה שקולים, אשר הבאתי מעם
לועז אל בית יעקב להסיר מכשולים, ולהורות את בני ישראל כי לאיש הכילי
כסו פניו הרולים, ויבדלו ממושבו כי לא ינקה כל הקרב אליו כחותה על הגחלים,
והנה הוא שונא את נפשו ורק ימד ויספר השקלים, אשר באוצרו עומדים לתלתלים.
נא תהג את הג המצות הקרב אלינו מלא ברכת ה' בשמחה ובטוב לבב וכל
בני ביתך מצהילים, ויהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך כקרבן עגלים, ועל
מזבחך לרצון יהיו עולים, ואחלי וכונו דרכי, פקודיך לשמור מאד לעבוד ולמשא
כאחד הסבלים. — שלום לך חוק וחוק לגבר הילים, אדברה נא שלום בך פן
שקץ תשקץ מוצא שפתי ואחריש כאוילים, ורק אחת שאלתי מאת ה' אותה
אבקש מרופא חולים, מהר ענני ה' יבא שילה לקבץ נדתי ישראל אשר המה
גבדלים, ולא יהיו עוד אמללים, לאין נחשבים ומגואלים, ולו יקחת עמים
במנענעים ובצלצלים, להשקוט שאון גלים כאשר אנהנו מתפללים, וראו כל אפסי
ארץ דרך לעבור גאולים, ירצו ולא ייגעו ויזמרו לשמו כי נעים בתפים וחלילים,
ואז ישיר ישראל בשפה ברורה יהד כלם יהללו את שם ה' בכנורות ובנבלים,
בזאת אני בוטח ואשים יד על פה ופה כל הפצי אשלים.

פאדובה יע"א ביום ו' להרש האביב ראשון להרשים ולרגלים, (בו נסעו
ישראל מארץ מצרים והרימו נס ורגלים), שנת "הנה עין ידוד אל יראיו
למיהלים" לפ"ק.

כשומים וכבצלים, כפרעושים וכנמלים, קל הקלים, נחבא אל הכלים,
בשקים בלים א"י נב"ל.

Nr. IX.

אגרת שכתבתי בהיותי בעיר טריאסטי לאוהבי וידידי כמ"ר
שמואל דוד לוצאטו בשלוח אליו מתנה ראויה להתקבל:

Versi d' Aglaia Anassilide.

על ההרים הרמים, ביתך בית ועד לחכמים, אליך באתי, פתח פתוח
מצאתי, אחת שאלתי אל משפחתך, אם תמהר לבא אל ביתך, ואין אתך יודע
עד מה, כי בחוץ מלאכתך כמה וכמה. לכן עט סופר בידי שמתה כי לא
שויתי ודוממת, וכתבתי לך את הדברים, שנים שלשה גרגורים, למען תדע כי
אנכי חי, בקרב ידידי ואחי, ואם תוכל אשוב אליך, ללקוט פרי שכלך. ובכן

תקבל ברצון וברחמים, ספר שירים נהמדים ושלמים, אשר הרשים מקרוב באו, ומעיר פאדובה יצאו, מאשה חכמת לב ומשכלת, כשושנה וכחבצלת.

קבל את מנחתך, וסלה את אשמתך, אהוב אוהבך, בכל לבבך,

א"ן.

№. X.

יוסף לידו לשמואל דוד דברי שלום ואמת.

השתי ולא התמהמהתי אוהב טהר לב, לשמור מצותיך; והנני כצפור לנד כדורר לעוף לתת את שאלתך ולעשות את בקשת החכם ר' שלמה יהודה רפאפורט על ספר "מקדש מעט" כ"י הלך "ההיכל" (אשר בירד) הנראה אליו מלא על כל גדותיו הסרונות ושבושים רבים היוצאים מעט סופר שכיר יום אשר לא באמונה הוא עושה את מלאכתו, ואשיב לו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון:

(א) לתשובת השאלה הא' הגה לך מה שכתבתי בראש הספר "ס' מקדש מעט" אשר עדיין לא נרפס ונחלק לבי חלקים אשר נקבו בשמות "האולם" אשר כולל ה' מאמרים ו"ההיכל" אשר כולל ה' מאמרים הברו ר' משה ריאטי איטלקי (גם כי בסוף הס' נקוד ריאטי) אשר חי קודם שנת ר' לאלף השישי; כי הזכיר ר' יצחק מאורבינו שהיה קרוב לשנת ק"ף ולא הזכיר ר' יוסף אלבו שהיה בשנת קפ"ה ולא גם אחר מהחכמים שאחריו. ס' "ההיכל" הנו נצב עם פירוש ארוך בו מאמרים מפלוני אלמוני, וההערות אשר במאמר הו' ממנו נכתבו אחר מות המחבר זמן מועט כו נזכרה בהם שנת קפ"ט, ואולי הן הגה מאוהבו או תלמידו מרדכי בר אברהם פנצי הרשום בכ"י אצל אוהבי מוהר"ר גירונדי. ונראה שהוא כתב הספר בשם המחבר, זמן בזמן שהוא ומי יודע אם היה ג"כ סגן נהור ועל פה אמרו, כי משמושים רבים יצאו מתחת יד הכותב מלבד שהתנאים והאמוראים והרבנים הראשונים והאחרונים אינם בסדר הראוי כלל ועקר, וקצת מן ההערות התום בהן שם הריאטי (ובזה נבין שהוא לא כתבן בידו שאל"כ לא היו רשומות בשמו) וכתוב באחת מהן "שרמב"ס הוליד ר' אברהם ור' אברהם הוליד ר' עובדיה ור' עובדיה הוליד ר' דוד ור' דוד הוליד שני בנים והלכו בשבי" והתם: "וזה היה בימי נעורינו" והנה ר' אברהם כבר היה ממלא מקום אבותיו בשנת ד' תתק"ע והנה בנוהג שבעולם נולד ר' עובדיה קודם התחלת האלף השישי ונשבו בניו של ר' דוד קודם שנת ק' והריאטי' הבר ספרו בסוף זקנתו קרוב לשנת ק"פ כי הזכיר שנת קע"ו במאמר הראשון מס' "האולם", ובהיותו חסר בסופו נבין כי נאסף המחבר אל עמיו קודם השלימו, ואין ספק כי לספר הזה כיון הרב "שלשלת הקבלה" באמרו: הרב ר' משה הריאטי' שהבר שלשלת הקבלה בדרך שיר אבל בלי סדר וממנו לקחתי מעט דברים עכ"ל.

(ב) נוטריקון מב"ע קשה להולמו, ואולי פירושו מנחתו בנן ערן כי אחריו מלת ז"ל. ג) בס' אשר בירד כתוב בראשיתו. ד) בס' הנ"ל תק"ל

לשטרות. ה) ובהערה והיה ראש ישיבה עד שמת ר"ג הרי לך וכו'.
 ו) שמואל הקטן חכם חרש. ז) ר' יוסא יושב בהר ציון. ח) רב בעקא.
 ט) ר' הזקיה בר טבי בינם רובץ. י) בהערה, הם רב אהא בר אבוי (נזכר
 ב"שפתי ישנים" בערך האמוראים) ורב ביבי בר אבוי. יא) הריץ רב גביהה ולא
 יגע. יב) רב אברהם נציבין בא, לחטוב. יג) רבי יהודה נשיא מולו כליל,
 בהערה, ועברו המציקים מארץ פלשתים לספרד לעשות כן, נתן ה' הן
 רב יהודה זה בעיני מלך ספרד וכו'. יד) אהרן הלוי בם נתערב. טו) אבן
 שועיב ראוי להודיה. טז) נוחות (?). מאיר מוכב שתקוני, רבי יעקב ברבי יקר,
 ויוסף בכור שור והוקוני (אינו מוצא חרוז זה כי אם פעם אחת) ובהערה, ר'
 יעקב תלמידו של רבינו גרשם היה, ורבו של רש"י מפרש התורה והתלמוד
 ויוסף והזקוני שניהם חברו ספר על התורה באור חשוב
 יקר. יז) בהערה, ור' יוסף בנו של ר' יוחנן ונפטר בקושטנצ'י"א
 בעונותינו שרבו אחרי זאת שנים (ר"ל בקרוב) רבינו שמחה וכו'.
 יח) בעל הערוך הוא מרנא רבינו נתן ז"ל. יט) בהערה, ר' משה מפויא"ה ע"ה
 נהרג על קדושת השם בגזרת לומברדיא"ה. כ) בהערה, על ר' ישעיה וכו' אשר
 חברו פסקות יקרות מאד רבות וס' "המכריע", וקונטרס הראיות אשר
 אין ערך לעמקן, והאחרון בן בתו של ראשון היה ונתאמת וכו'. כא) בהערה,
 גור אריה הנקרא ליאונ"י דס' דניאל (ואולי דסאן דניאל שם עיר קטנה
 בפריאול"י Forum Julii כב) בהערה, וכן רב מוסטין די ארירא על אשר
 דבר סרה וכו'. כג) באחריתו ושיטתו קרוין.

אשים קנצי למלין כי את אשר נדרתי שלמתי ככל מצותך אשר צויתני.
 חוק ואמץ ידירי הנעים, גם עד זקנה ושיבה, כי אתה תנחיל את עם בהר לו
 יה הכמה ודעת ויראת ה'.

אהוב אוהבך, בכל לבבך

י. א.

פה פארו בה בשלשה ועשרים להרש השמיני שנת התקצ"ב.

דף ס"ד ע"א. הוחרו הנמנומים על כז ושמואל ע"י העתק אשר כיד לוכני הח' שד"ל.
 דף ע"ז ע"ב. ר' משה מפויא"ה ע"ה נהרג על קדושת השם בקדושה (כפי העתק הח'
 שד"ל) וזכה חוסרנה הספקות אשר העיד הח' שו"ר צאנזר.

Nr. XI.

כע"ה.

יוסף לירידו לשד"ל דברו שלום ואמת.

הנה אנכי בא אליך כפעם בפעם לדבר נכונה על כל אשר שאלת מעמי
 זה ימים אחרים על אדות האיש הצפוני אשר התרחק מעלי והואיל הלך אחרי
 שוא ושקר והחליף את משכרתי עשרת מונים, ועתה הלקו מחמאות פיו ואמר

אכפרה פני יוא"ל במנחת דברים אשר אין להם שחר ההולכת לפניו לכרות ברית שלום בין שנינו, והיו כלא היו את כל המעשים אשר לא יעשו ואשר עשה עמדי בתתו את ידו להשמיר ולאבד את כל השירים הבאים בספרי "הגיון בכנור" המלאים בעבורו מפה ומפה על כל גדותיהם מהתלות עד אין חקר שגיאות עד אין מספר, ומי יתן ועבר זכרם ותהומות יכסימו במעלו אשר מעל בי להבאישני במשוררי הארץ ונאספו עלי והכוני עד בלתי השאיר להם שייר; ולולי ס' קינים והגה והי היה לי לפליטה גדולה כי עתה ריקם שלחני, והיה יגיע כפי להרפות ולדראון עולם, אך אלהי אבי היה בעזרי ויצילני מרשתו אשר הכין לפעמי.

אנכי ירעתי את האיש ואת שיהו כי תואנה הוא מבקש להתעולל עלילות ומרחוק נראה לי למען עשה כימים הראשונים ואמין בשוא נתעה, אך עתה הוסר המסוה מעל פני ואקרא לאור יום ולהשך אקרא לילה.

ועתה אם כנים דבריו, הטח אלי אונך ושמע ואערכה לפניך, ידירי הנעים ייקר רוח, משפטי אשר הרצתי, ואבחנהו ואנסהו אם שפתיו ביושר לבב ברור מללו או בלב ולב ידבר ותחת לשוני עמל ואון.

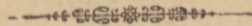
הנה שמעתי מפיך כי אחר ימים כבירים רוח שירי יצחק לוצאמו הציקתהו והשב להוציא לאור ספרו "תולדות יצחק"; זה לך האות אם לעשות רצונך חפצתי: יוציא גם יחד חלק שני מספרי "הגיון בכנור" ובסופו ישים לזה השגיאות אשר נפלו בחלק ראשון וישלח לי גם מס' "תולדות יצחק" גם מס' "הגיון בכנור" חלק ב' המשים עקסעמפלארען בלא כסף ובלא מחיר, ואחר כן אסתיר פני מחמאיו ועד נצה לא יראו אור.

הלא זה דברי גם מתמול גם משלשום ולא אשקך באמונתי להודיעך כי מצותיך לא שכחתי ואשמח כי רב חילי אם מצאתי הן בעיניך ובמענה רך תשיב את חמתי מעל האיש הצפוני וכל פשעיו אשר עשה לא יזכרו ולא יפקדו ולא יעלו על לבי לעולם.

ה' אלהים ירצך בכל אשר תעשה כאות נפשך וכרצון אוהב דבק מאה

י"א.ל.

פה פאדובה אבקשה לך מו"ב להרש כסלו כי שומע יוסף לפ"ק.

Nr. XII.

לירידי הנעים, נמע שעשועים, מבהר הרעים, תמים דעים, שונא משוגעים, זבום ומצורעים, אנשים מתולעים, גאים ורשעים, ודים ופושעים, במעשי תעתעים כמ"ר משה ניצה מעיר טורינו עיר הכמים וירועים, יושב אהלים בין משכנות הרועים, שוקל וסופר שבעים שבעים, בוחן לרגעים, ישא אשה ויהיו

לו נטעמים, יראה זרע על כל זרועים, על שלשים ועל רבעים, יאריך ימים ויהיה במרגועים, ודבריו נשמעים, עד כי יעלו לציון מושיעים, בתפים ובמנענעים.

שמחתני ידירי, בפעלך, ובמעשי יריך תגל נפשי, ואף כי לא שכחת את עברך ובריתך היתה אתו החיים והשלום, אך הגדלת את שמו מעלה מעלה, והתוית תו על מצחו ועל זקנו אשר לא כדת לכבוד ולתפארת. הקשית לשאול, ידיר נפשי, על דברים אשר גבהו מדרכי ועומדים ברומו של עולם, כי לא נביא אנכי ולא מורה אנכי ורק כמלקט אחרי הקוצרים אולי אמצא חציר יצאתי לפעמים ממהיצתי והנה במקום גדולים לא עמדתי מעודי עד היום הזה, ומי יתן ואדע מה יהיה משפט המגלה בהולו של מועד מפי בית דין של מעלה! אם יסקו פניו במסקרות של ברזל, אם בבשרו ובלחיו ישרטו שרשתי, או יחבקו לו וינשקו לו כי איש הלך הוא ושער הזקן אין בו, או ישימו קטורה באפו להצילו מסר"ת העודף ממרקחת הספרים הנתנים קיא צואה וגפרית, ראש ולענה [Merdoeco] על פניו להשחית את פאת זקנו? הלא זה סוד כמים והתום באוצרות השרידים אשר כשהר נכון מוצאם ומובאם ונהירן למו שבילי דרקיע כשבילי דקרתא שדרים בתוכה.

אך אמרתי אספרה כמו פעם אחת על משכבי בלילות בנפול תרדמה על עפעפי הלום הלמתי והנה הייתי הולך בנן ערן לרוח היום ואשמע מאחורי הפרגוד פום ממלל ברבן קול מבשר ואומר: לכו מלאכים קלים על כנפי רוח ורדו אל גוי אחד בארץ עמי ישראל אשר בו אתפאר וגזרו אמר ויקם להם ועל דרכיהם יגה אור האמת על גילוח הזקן בחש"מ, כי ראה ראיתי אפרים יקנא את יהודה ויהודה יצור את אפרים זה אומר בכה וזה אמר בכה על ענין הזה: והנה אופ"ן אחד בא בארץ איטליא בעיר כלילת יפי לפני עצום ורב וישלה את ידו ויגע על פיו ויאמר לו: בהורמניתא דמלכא עילאה וברשות פמליא של מעלה ולגיוני דשמיא נביא לישראל נתתיך והפקדתך היום הזה לכתוב הזון ולבאר על הלוהות לזכר עולם דברים הנחמדים מזהב ומפז רב על גילוח הזקן בחש"מ; וכשמוע הרב את כל הדברים האלה פתר קראוהו ורעהו וכאלם לא פתח פיו ויפול על פניו ארצה וכמעט לא נותרה בו נשמה, ותדר שנתו מעיני ואיקץ. ואישן ואחלום שנית והנה מלאך מליץ אחד נגע פעמים שלש על פי הרב אשר ראיתי בתהלה ויאמר: אל תירא איש חמדות מגערת כסילים כי אנכי מגן לך, שלום לך הזק והזק כי אתה תנהיל את ישראל אמרות ה' אמרות טהורות על גילוח הזקן בחש"מ וישמעו לקולך ממזרה וממערב מצפון ומים עד דור אחרון; ותחי רוח הרב לקול ציר אמונים ועל השנות המראה אליו פעמים לא נפלו עליו עוד אימתה ופחד כי נכון הדבר מאת האלהים ואז כגבר הלציר ובעט סופר מהיר כתב על הספר בדיו את כל הדברים האלה:

„ברשות בית דין של מעלה ובהורמנותייהו דרבנן קשישי וכלהו רבוותא אשר להם נתנה מאת ה' מן השמים רשות ההוראה על פי התורה שקבל משה רבינו מסיני אערוך לפני גדולת תפארתם מורשי לבבי להליץ לזכותם של ישראל בענין גילוח הזקן בחש"מ כי צר לי מאד הציקתני רוח בטני בראותי כי רבם

בכלם בכל מדינה ומדינה מסתפרים זקנם ודעתם דאיסורא רביע עלייהו ואיסורא קא עבדו, אך שאינם יכולים לסבול צער גידול שער ולהתראות ממוערים בעיני כל רואיהם ואמינא לא מזיגנא רישאי אבי סדיא עד דאפיקנא בזכותיהו ולכתוב בספר פניני הז"ל עוז לי בם מסלות בלבבי לפנות דרך ישרה כפי קצר השגתי שהמגלחים זקנם בחש"מ הם כמי שנתכוון לאכול בשר הזיור ועלה בידו בשר טלה, אז אמרתי הנה באתי במגלת ספר להציע לפני יודעי דת ודין מה שעלה במצודתי למען איש איש על דגלו יגדיל חסרו עליו להורותני דעתו העליונה ואם שגיתי אתי תלך משוגתי כי שבה לי"ת את האלהים אני ירא ומוקיר רבנן ורחיל מרבנן אשר אענדם עטרות לי ועל משמרתו עמדתו תהלה לי"ת מעת היותי ומעולם לא נפל משערת זקני ארצה כל ימי הרגל, אך קנא קנאתי לה' צבאות ולכבוד תה"ק כי מת"ה רשומים וממנהיגי הדור גמרו לגלה ומתגלחים בהח"מ כי נתברר בדעתם החיתר בעוד שכל שאר הכמי ישראל בכלל מעמידין אותו לאיסור והנה חילול השם גדול יש בדבר דברי ריבות וקטטות שנאה ותחרות בין ת"ה וכדי בזיון וקצף כי על כן את הצני נערתו ויצאתי ממחיצתי להציע בשיחת דקל"ם קלה כמות שהוא את הרשום בכתב אמת לענ"ד להצדיק ולזכות את ישראל כדכתיב דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום וכו'.

תנן התם (מ"ק י"ד) ואלו מגלחין במועד הבא ממדינת הים ומבית השביה וכו'. ואלו מכבסין וכו' מטפחות הידים מטפחות הספרים וכו' הזבין והזבות הרי אלו מותרין ושאר כל אדם אסורין וגרסינן התם ושאר כל מ"ט אסורין כדתנן אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין וכו' ואמר רבה בב"ה ארב"א מ"ט כדי שלא יכנסו למשמרת כשהן מנוולין הכא נמי כדי שלא יכנסו לרגל כשהן מנוולין בעא ר' זירא אבדה לו אבדה ערב הרגל כיון דאניס מותר או דלמא כיון דלא מוכה מלתא לא, אמר אבבי יאמרו וכו' ולטעמך הא דאמר ר"א אר"י כל מי שאין לו אלא הלוק א' מותר לכבסו בהח"מ התם נמי יאמרו כל הסרוקין וכו', אמר מר בר רב אשי אזורו מוכיה עליו. ועתה איני מאר"ך טרה"א להביא באותותי אלה דברי קדשם של גדולי המפורשים והפוסקים ז"ל בענין זה הלא בספרתם ואמרתיו אך למותר הוא כי לחכמי ישראל הכל גלוי וידוע, והנה מבואר הוא שסבת ותכלית הגזרה אשר היא במקומה עומדת הלא היא כדי שלא יכנסו אדם מנוול ברגל ולא יכוון תגלחתו בתוך ימי הרגל ולא משום מלאכה דמהאי טעמא לא היו אסורין משום שמחת י"ט וכל מי שהיה אנוס והאונס מוכה גלוי ומפורסם לכל מותר. והמותרים לגלה ולכבס הם בין אותם שלא היה אפשר להם לגלה קודם הרגל בין אותם שגלחו וכבסו אך מה שעשו לא היה להם באמצע הרגל כגון השפה אע"פ שאינה מעכבת האכילה לאדם איסטנים ואנינא דעתיה כדאמר רנב"י בדף י"ה שם ופרש"י, וכן אשה שמעברת שער של בית השחי ובית הערוה כדי שלא תתנוול על בעלה ועושה כל תכשיטיה, ונטילת הצפרנים, ושאין לו אלא הלוק א' שהוסיפו בש"ס שאעפ"י שכתבו מעי"ט חוזר ומתמנה אחר ב' או ג' ימים ומותר לחזור ולכבסן וכן מטפחות הידים וכו' ובגדי קטנים הרי אלו מותרין לכבסן במועד מפני שצריכין כבוס תמיד אפילו נתכבסו מעי"ט, וכן בכל אונס הידוע ומפורסם לרבים, וגילוח זקן אין אונס ידוע ומפורסם ממנו

כי אעפ"י שגלה כתקנת חכמים ערב הרגל ולא כיון תגלחתו ברגל הרי הוא
 כמו שא"א לו לגלה קודם הרגל כי תגלחתו מעי"ט אינו מועיל לו כלום כי אחר
 עבור ג' ימים אם אינו מגלחו הוא מתנוול ומצטער ומתבייש להראות לפני בני
 אדם ומכסה שפמו כאלו יש לו נגע או חולי בפיו ונוול גדול וצער הוא לו וזהו
 ממש מה שרצו הז"ל להרחיקו ולמונעו בתקנתם וא"כ הגזרה עצמה מהיבת
 הגילוח שנודע לכל כי א"א שלא להתנוול בלתי כי זוהי כונתה ותכליתה. ואין
 מקום לומר שגזרת התגלחת החלטת וכוללת הראש והזקן זה כמו זה כי בימיהם
 היו כלם מגודלי זקן ול"מ שלא היו מתנוולין אדרבה להם הדרת פנים זקן כמו
 באנשי מורה ומערב ואתקשו האסורין לגלה לאנשי משמר ואנשי מעמד שלא
 היו מספרין זקנם ודאי ואם בזמן התנאים והאמוראים ז"ל היה דרכם לגלחו
 פעמים שלש בשבוע כמו בימינו שלא להתנוול ולהצטער היו ודאי מתירין
 ומפרטין אותו עם האמורין במתניתין ובש"ס והיה ר"י כוללו ופורטו עם מי שאין
 לו אלא הלוק א' שכל הני טעמי תריצי שייכי ביה אלא שלא היה מקום לפרט
 דרך נבואה מה שלא היה לו שחר לפי הרגלם ומדתם והרגל ומדת כל העולם
 ולא היה יכול לעלות על דעתם אך מכללא איתמר, ודאי לענ"ד ההיתר והחויב
 גילוח הזקן בהז"מ כדכתיבנא והוא דומה ממש למי שאין לו אלא הלוק א'
 ומטפחות ובגדים וכו' שהתירו ובהיתרם נכלל דמוכחא אונסם בלי פשע לכל,
 ושכל מה שעשו מעי"ט לא מהניא כלל בתוך ימי הרגל באופן דמילא היתר
 גילוח הזקן בהש"מ דלא שייכא ביה גזירה דכוותיה, נצב כמו נד לעיני ישראל
 למי שגלה מעי"ט. וא"ת איך נתיר מה שהסכימו לאסור כל חכמי ישראל ועתקו
 גם גברו חיל נגד הרב הגדול מהר"י לנדא מפראג בספרו הבהיר „נודע ביהודה“
 ורבנים אחרים שדעתם היתה להיתר, תשובה לדבר שאל יעלה על לב איש
 שבאתי ח"ו לחלוק עליהם שכל דבריהם דברי אלהים חיים כי פי כפיהם
 שהגזרה במקומה עומדת וגם הטעם לא בטל וכמו שיסודה הז"ל הזקים כראי
 מוצק אלא שהמציאות והנדרן שהעלו על שלהנם הטהור אינה המציאות והנדרון
 שלפנינו כי ל"מ בזמן חכמי הש"ס אלא דאפילו בזמן מהר"י פורמיגיני בפסקו
 האדיר אשר יצא כשמש בגבורתו בפתגמין תריצין נגד הרב הגדול „נודע ביהודה“
 זלה"ה מי שגילה זקנו ערב הרגל לא היה מנוול בכל הרגל כי היה מסתפרים
 פעם א' בשבוע והוא כתב להדיא שבמקום נוול היה מותר לכ"ע ושבוזן ר"ת
 לא היה נוול ודאי הגלוח הראש אלא יפוי, ומוסיף שם ז"ל דהלוק א' שאני דלא
 גזרו ביה כלל משום דלא שייך דהא מנוול טפי וא"א למגזר שלא יכבס אותו
 בהש"מ דהרי אף אם כבסו בערב הרגל מטנף טפי ובעי כבוס מה שאין כן
 בגילוח דאפשר לגזור שלא יגלה במועד שאם גלה בערב הרגל תו לא מנוול
 ברגל ולא צריך עוד לגלה ברגל עכ"ל, וכן ס"ד דהרב נ"ב. עצמו, הרי לך שמאור
 הגדול מהר"י פורמיגיני שהתגבר כארי לאסור במציאות שברדו מתיר בפשיטות
 במציאות ונדרן שלנו כמו מי שאין לו אלא הלוק א' שגילה הזקן ג"כ לא שייך
 גמי למגזר דהא מנוול טפי וא"א למגזר שלא יגלה בהש"מ דאף אם נתגלה
 בערב הרגל אחר ג' ימים מנוול טפי ובעי גלות. ועוד שיצאנו לדון בדבר ההדרש
 ומקום הניחו לנו אבותינו לדבר וללבן שהתקנה עצמה מהיבת ההיתר והמצוה

לגלה הזקן בהש"מ כדלעיל, ואם יהיה תרבר זר ותמוה לרבים אמינא דיותר
יותר לכאורה יקשה לנו איך התירו כמה דברים שנאסרו מכמה דורות משום
לתא דע"ז, בפ' לפני אידיהן ובפ' אין מעמידן איך התירו מכירת בהמה גסה
לגוי בלא סירסי איך התירו לאשה לצאת בשבת בכמה תכשיטין ובטבעת שיש
עליה הותם ולאיש בטבעת שאין ע"ה שאסרו בפ' במה אשה יוצאה, איך התירו
לישן הויץ לסכה בימי החג שהתנאים והאמוראים והפוסקים הראשונים הורונו
האיסור מדין תורה אפילו שינת עראי וכן המשקים שנתגלו וכאלה רבות, אמנם
כל הראשונים שהתירו ונתפשט ההיתר לא שלחו את ידם ה"ו לפרוץ מה
שנדרו ולהתיר מה שגזרו אלא שראו בהכמתם דבהאי גונא גזור בהאי גונא לא
גזור ושמהתקנות ההן עצמן בא ההיתר בהתהלף הענינים שעליהם הטבעו אך
לא לבטל התקנות אלא שאינן שייכות מעיקרן בהאי גונא ולא התקינו כ"א לפי
הענין שהיה באותו הזמן ואם הוא ישוב כמאז התקנה לעולם עומדת ואין זה
דומה כלל למה שאמרו ז"ל אע"פ שבטל הטעם התקנה לא בטלה כי בנ"ד
התקנה והטעם בתקפם הם עומדין אלא שעל הפרט הזה לא גזרו ולא שייך
ביה למגזר וגם שהיה באותו הזמן מלתא דלא שכיחא דלא גזרינן. ועם כל זה
לסלק ולשרש, כל תמיהה אפילו את"ל דיש בזה בטול הגזרה שמהסברא הזאת
תמכו האיסור גדולי האחרונים מה שאינו לע"ד כאשר הוכחתי למעלה, בא וראה
מה שכתבו הפוסקים ז"ל בענינים והיתרים האלה שנתחדשו בדרות האחרונים
ומה שכתב הרב החסיד בעל הלבושים ביו"ד סי' קנ"א סעיף ד' וז"ל: ועכשיו
נהגו היתר בכל אלה והטעם לפי שבימיהם היו דרים הרבה יהודים ביתר והיו
יכולין לעמוד בגזרה זו שהיו יכולין למכור זה לזה אבל האידינא שמעט יהודים
דרים במקום א' ואי לא אזבני לגוים איכא פסידא הוה לה גזרה שאין רהיל"ב
וכבר הוסכם ע"פ חכמים שאין גזרין וכו' ול"מ אם יש לישראל בהמה שמותר
למוכרה אלא שאפילו לכתחלה לקנותה על מנת למוכרה לגוים ולהרויח בה נהגו
היתר משום דאיכא פסידא וכו' אם לא יתירו לו. ובאו"ה סי' ש"ג כתב ז"ל:
אע"ג דבימיהם איתמר בהו חיוב הטאת דהיינו איסור מן התורה, מיהו בזה"ז
שנהגו האנשים לצאת גם בטבעת שאין עליה הותם והנשים בטבעת שיש עליה
הותם הרי הם נתכשיט לשניהם ומותר לצאת בהם בשבת, ונתן עוד טעם לכל
התכשיטין שאסרום ועכשיו לא, וכמו כן כתבו ז"ל להתיר איסור הנאה בסתם
יגם וכן חלב שהלכו גוי ואין ישראל רואהו שהוא אסור מן המשנה הנה לדעת
הרב פר"ה ודעמיה מותר גמור הוא במקום שאין חלב טמא מצוי או שהוא
ביוקר הרבה אמנם גם בכל אלה יש מקום בראש לומר בהאי גונא לא גזור.
דון מינה זמינה ואוקי באתרין בנ"ד דקיל טפי מכלהו ואם גדולי הדור האחרונים
השוו מדותיהם בראש ובזקן ובהרא סתתא מהתינדהו לאיסור לפי מה שראו
בימיהם שהמגלה זקנו בערב הרגל לא היה טנוול בכל הרגל וליראתם שתצא
מהיתר בטול הגזרה ומנגד לה יפה עשו אשריהם ואשרי חלקם. אך ראה ראינו
כי המציאות היא לחיפך וסברת האחרונים לפי ענינם הוראה היא ולא גזרה.
והוכחתי בס"ד שגילוח הזקן בהה"מ מעולם לא נאסר ולא נגזר עליו דומיא דמי
שאין לו אלא חלוק א' וקיל טפי כי אין תחבולה וזהירות להנצל מהצמחת השער

וגם שגלה מעי"ט א"א שלא להתנוול בגל בלא גילוח ואין מלתא דמוכה גלויה ומפורסמת ממנה ואין כאן חשש ביטול הגזרה שהיא קיימת כיום הוסדה וטוב טעמה והיא עצמה מהייבת הגילוח למתנוולין היכא דמוכהא מלתא שלא נתרשלו ולא כווננו ולא פשעו וכל מגמתה להרחיק הנוול והצער ואיננות הדעת בשמחת י"ט וכמה הקלו בדברים רבים משום שמחת י"ט א"כ המתחסד להתנוול ולהצטער לאו כל כמיניה ולא חש לקמהיה.

עד פה באו דברי פי חכם הן; והי ככלותו לדבר את כל הדברים האלה תרדמה לא נפלה עלי עוד ואיקץ משנתי. הנה לך כל מהנה החלומות אשר פגשתי למצוא הן בעיני ידודי; ועתה מה לי פה כי אראה כרוב א' מקצה מזה ה"ה אוהבי החכם יש"ר בספרו הנחמד "מאמר התגלחת" ואחריו יאיר נתיב הרב אשר ראיתי בהזיונות לילה המתיר גילוח הזקן בהה"מ, וכרוב א' מקצה מזה ה"ה בעל "תגלחת המאמר" ואחריו מהשיך עצה במלין בלי דעת הבהור יעקב יהוקאל הלוי בספרו "תספורת לוליניית" הנדפס בברלין בשנת התקצ"ט האוסר גילוח הזקן בהה"מ?

ואנחנו לא נרע מה נעשה אם כל אחד ואחד בונה במה לעצמו ונהיה אם כן פוסחים על שתי הסעפים אם ללכת אחרי המחמיר אם ללכת אחרי המקיל; לכן אענה אף אני חלקי לעשות פשרה ביניהם בדבר שעקרי הדת סוף סוף אינם תלויים בו. וגם כי צעיר אנכי בקרב מהנה ישראל לא אעשה כאיסתירא בלגנא קיש קיש קריא כי מכיר אני את ערכי השפל ולא אצעק ואשוע בקהל רב "הטו אזנכם ולכו אלי שמעו ותהי נפשכם" כאשר עשו בזמן הזה הדוברים עתק בגאווה ובוז ורבים הללים הפילו ועצומים כל הרוגייהם, אך אדבר בלשון רכה לא בהפזון ולא במגוסה כאשר הכמים הגידו, מתון מתון ד' מאה זווי שויא. כל הדרכים הם בהוקת סכנה אם מבריהים ההולכים עליהם מן הקצה אל הקצה ורק דרך האמצעי הוא הטוב הערב והמועיל להתהלך בטה עליו, והחכם עיניו בראשו, לאחבה אותו ולדבקה בו, יבחר בו ויתקרב אליו; הנה כבר שבחו ורוממו את הדרך הממוצע בין ב' הקצוות גם הו"ל בירושלמי מ' הניגה פ"ב והנשר הגדול הרמב"ם בפ' המשנה ובמורה נבוכים והכמים אחרים, ועיין מה שכתב עליהם בהכמה ודעת הרב צבי הירש היות נר"ו בספר "עטרת צבי" [בהקדמת מאמר "תפארת למשה"] הנדפס בזאלקווא בשנת התר"ב. הנה רוח המושל בזמן הזה נקרא בפי הצרפתים, *le juste milieu*, ומי יזיד לדבר דבר נגדו? כל סדרי הטבע הטבעו עליו, עליו יתוך שלום בין איש לאחיו, עליו יוכל כל איש להיות שמה בחלקו, ועליו יהיה האדם בריא וחזק, ובכל אשר יעשה יצלח גם עד זקנה ושיבה; ואם הדבר כן למה חקי גילוח הזקן בהה"מ לא יתבררו ויתלבנו עליו? אהוך שמע לי וזה היותי ואספרה: זוג של ספרים אל יעבור על פני איש בהה"מ אלא עד מחצית שער זקנו ואז ירחיק ממנו כל צער וכל נוול, ואשרי אנוש יעשה זאת כי בדרך זו ישפות שלום למתיר ולאוסר הגילוח בהה"מ וישקוט מרנים בין אחים, ואהלי יכונו דרכי ותאבה לעצתי ואל יהיו עוד בני ישראל לפוקה ולמכשול ללעג וקלם בקרב העמים בהצותם על דברים

אשר אין להם שחר ואמרו כל הגוים כי מה מראות עיניהם מהשכיל לבותם ולא דעת ולא תבונה בהם; יראו ישרים וישמהו ויבטחו בה' לשמוע בקולו ולשמור מצותיו עד נצח.

על ענין האבל בכה"מ אשר דברת אלי, לך נא אל הפוסקים ושמה תראה כי היתר הגילוח אינו הל' עליו בכל שלשים, ומה לתבן את הבר? דיני האבלים להוד ודיני שאר בני אדם להוד.

ואתה ברהמ"ך הרבים פרוש נא סבת שלומי על אוהבי היקרים הכמים ונבונים ר' פנחס ר' נפתלי ור' דניאל יהוד כלם כהנים לה' לעמוד לשרת באמת ובתמים ולהאיר על ארצם שמש התבונה ויסע עמוד ענן הסכלות מפני אנשי עמו ויעמוד מאהריהם; דבר נא באזניהם את כל אשר כתבתי אליך, והנני מצפה בנפש הפצה לדעת הייטב בעיניהם אם לא.

יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך, אוהב שחר לב, ואתה שלום וביתך שלום וכל אשר לך שלום.

נאם שומע אמרי אל, תולעת ולא איש ין"אל.

פה פאדובה בחרש השני בתשעה לחדש וגם את הזקן תספה לפ"ק.

Nr. XIII.

כ"ה.

תשואות הן הן לארוננו על מה שדבר בכבודי ומרים ראשי על דבר אמת ועונה צדק כי לא במס תרים יהרוג נקי אבל עיניו להלכה יצפוננו הדובר שלום לכל אדם ויהרו יהיו תמי"ם עם אבי המשוררים איש הידוע ויהי שמעו בכל האר"ש. משל"ו מקרבו יצא שבט משל"ם שלח הציו ביושב בסתר לאמר אתה תהיה על ביתי למשל ולשנינה, כל זה איננו שוה לי בכל עת שאפתחה פי במשל אחד מה לתבן את הבר? אם אמרתי רוץ נא הבר הנה לנו בזה שני דברים ישרים: א' שהחרוז יצא כלו שלם. והב' שבהוד השיר אין הסרון ומעמו בתוכו רוץ נא הבר מהרה חושה אל תעמוד מהציל כלי הקדש בתוך להבות אש כי פן תקבר כאחד הרקים בנפול הבית והעליה עליך, ואם לא תרוץ באבד הזמן לבטלה מה תתגבר בעת שלא תוכל?

ויהרד דוד הרדה גדולה עד מאד ויאמר מי לך פה דובר נבלה ראשון לציון?

על מה ועל מה לבו חרד ואין מהריר? אני יודע באמת שבעט ברזל ועופרת כתבתי ראשן ולא ראשון, ואולי המעתיק חסר וי"ו באיזה מקום ורצה להניחה במלה הזאת. אנכי ידעתי כי בתם לבבו עשה זאת, ואין בקרבי עון אשר הטא, ולמה אכתוב ראשון רחוק רחוק מי ימצאנו בענין הזה כרחוק מזרח ממערב?

זאת אשוב אל לבי על איך נפלת איך אכלת, זה יצא ראשונה, מה הדבר הקשה תבואן המלות איך איך לתענוג האזנים לחשבן כחומץ לשנים ובעשן לעינים?

הלא ראינו בכתוב איך נפלת משמים, ונשאו עליך קינה ואמרו לך איך אברת! ואשר על ידו השנתי אינו רואה עין בעין ב' משקלים שונים שהרי בחרו א' נשא על שפתיו ב' פעמים איך ואיכה (בח' לפני הדרוש איך תתערער? איכה תבער? וכו' ובט' שהוא מקום היותו איכה נפלת איכה אכלת, גזר אומר איך ירד צר איך לא נעצר, איכה גם כך וכו') ויען השלי"ש ויאמר: אדוני יורה זקים וחרב פיפיות בידו בכתוב הנעלם מעיני ידו ומה בנעימים קדקדי, אך ישוב עמלו בראשו. — בהיותי מכיר את ערכי ואנכי עפר ואפר, אבל עם כל זה הרבה פעמים למדתי והבנתי בחקי ומשפטי השיר בלשון איטליאה ומצאתי כדבריו כן הוא היות שזה un verso senario tronco לאחר piano בתנועה א' יותר, ועם Sdrucciolo בן ה' תנועות, ויתחברו בשיר א' כרצון כל איש ואיש המשורר: — ושלשתם sdrucciolo — piano — e — tronco — ומצאתי ברוב האנקריאונטיקי (anaereontici), ובכן אם פעמי מרכבותיו יתנו קולם בבואו אל הקדש מעם לועז אין לי תשובה ואני בתמי אלך ויר אשים למו פי.

ועל ארבעה ל"ו אשיבנו במלת רגזו (ואל יחר אף אדוני וברגזו רחם יזכור) למה לא כתב רגזו במקמין כאשר ש' שמענו כן ראינו בעיר ה' צבאות בעיר אלהינו אלהים יבוננה א"ע עולם מלה, הלא היא המקרא הקדושה בתיבות רבות של זה השרש במקום רגזו בן שלש נקודות לא ידענו איזה מקומו בכל הארבעה ועשרים? וגם כפי דעתו להבדיל בין ענין הלחלה וחרון אף יש לו מקום להוציא מלת רגזו מפסוק מעצבך ומרגזך שרד"ק הביאו בשרשים עם הללו רגז, ועוד Omnia eius Reuchlin in Rudimentis Thebraici verbi significata tendunt ad commotionem irae vel timoris sive terro-
roris.

ועל זה האופן דברו הענקים אנשי השם בוקסטורפ"ו, זאנוליני"ו, ופאגניני"ו באוצרותם.

אל דופן החמישי הנני בא על ההרים אשר תלו בי שגגה אם קפצתי על הגבעות ושכחתי מלת מקום ואמרתי תקע יתד בלתי נאמן כי היה לי לומר יתד במקום בלתי נאמן. הקורא נעים ישקני במי הסילו"ה אם פסחתי על הפתח של פסוק ברור ומפורסם בישעיה כ"ב: ומי איש בער ולא ידע כי יתד ל' נקבה אף שהקדמונים אמרו כל דבר שאין בו רוח חיים וזכרה ונקבה?

די בזה. ודקרוקי עניות הן היתרות הנבלעות בשיר נאה ומשובה, אך הפצי היה להראותו שלם בתכלית השלמות ולכן דברתי עד הנה.

את כל זה יביט אדוני מעני ונכה רוח למען לא יספר דוד אחרון ויאמר הראית כי נכנע א"ה א"ב מלפני דוד בשנותיו את טעמו לפני עניי הל"ך ויגרשהו וילך עם כל זה תמיד תהלתו בפי עם שרבר אדוני האר"ש אתי קשות, כי מלידה מבטן ומהריון ידו אוהות בנעם מיתרי החליל בנוי לתלפיות בהיות בונה בית השיר כלו לשון פסוק אין ערוך אליו ועשה את עולתו במשובה ומפואר בלשון חסידיו ועבדיו ובשירי דוד לו נאה ולו יאה להללו כמו שכתב De Munstero שיר ראוי וזה לשונו: Carmen conspicuum seu elegans est, in quo duae rhythmicae literae et versus sibi respondent, ut אדירה, אניד לכל מה בלבבי: אתן עזרי, ללשון עברי, ארחיבהו עם מכתבי. — על דברי השיר הזה אני סומך ואם ימחול אדוני לעבדו המרוד בנכסיו אשר פחו הוא כמים אשר מעל השמים, יצ"ו ה' אתו את הברכה באסמיו ובכל משלה ידיו כי נאמן **שמואל** יחי אדוני דוד לעולם אכיר.

אם ישאל לשמי

הוא **פלא"י**.

יאמר נא **שמואל** דעתו דעת עליון על שירי למינדילסון ולא אקוץ בתוחכתו אם יסודתה בהררי קדש על אדני האמת והצדק וש"ר.

Nr. XIV.

בע"ס.

לידיר נפשי רעי באה לי להכס ונבון כמהח"ר **שד"ל** נר"ו הברכה והשלום (ל"ק) והחיים מן העולם ועד העולם אמן ואמן.

בחירי רצתה נפשי! בשתי וגם נכלמתי להרים פני אליך כי עונותי רבו למעלה ראש על אשר אחרתי עד עתה להעלות על מובתך דברים ישירים ונכוחים והנה אין קול ואין עונה ואין קשב רק דממה דקה לאגרתך המלאה לה אמיר מתוק מדבש ונופת צופים ובה כברתני ונחמתני זה ד' חדשים, ובין דא ובין דא בא אלי אחד מן התלמידים יוסף ישראל איינהארן שמו ובידו כתיבה אחרת מימים לא כבירים ונתת שמה בלבי כי אראה שמך מעשה אצבעותיך אשר כוננת להליץ בעד רבינו גרשום ולמחברתו הנפלאה, להכין הורה ולסעדה ולמען תצא מהשיכה לאורה במשפט ובצדקה מעתה ועד עולם. ועתה מה לי פה לדבר נגד משפטך אשר הרצת וכנוני עז פנים אשר לא ישא פנים למתקן וכחיתו יער אשר נער לא יתן?

הלילה לי מעשות זאת ולדבר דברים אשר לא כן ואשר אין להם שחר! האיש אשר נמצא העתק ר' גרשום בידו הוא יהיה לי עבד ויתן לי לרשיון

ההרפסה עקסעמפלאר א' על קלף וה' או ו' על נייר ויתן י' או י"ב גם לירידי
זבזה יצא להפשי הנם אין כסף.

מצאתי ראיתי בס' Jüdisches Athenäum S. 128, 129 דברי פי הכם
הן על אוהבי היקר בנך אוה"ב ג"ר נוחו ערן, ולא יכולתי להתאפק להביאם
אליך ותמצאם בתוך האגרת הזאת אות באות מלה במלה; הלא מצער הם
ותחי נפשך.

ל"ה מארבעים "גום זהב" אשר תחת ירך תתנם ותשלחם לאט לאט כפי
מסת ירך לאנשים הנקובים בשמות ברשימה הלוטה פה ועמך הסליחה לעוני
אם רב הוא; והמשה הנשארים יבאו אלי על ידי איזה מאוהבני.

הנה לך ד' שירים אשר שרתי לרועה נאמן זה דודי וזה רעי כמוהר"ר
מרדכי אשכנזי; אמרנא לי בטובך הגדול הימצאו הן בעיניך אם לא, ויהיו
אמריך בפי כדבש למתוק. —

אקוה מהי"ת ישלח עזרו מקדש ומשאון יצילני, ואכתוב לך בארוכה ולא
יראו פניך ריקם, וזה יהיה טרם כלות ימי הרגל. —

בשמחה ובטוב לבב תחוג לארך ימים ושנים (ודשנים ורעננים יהיו) עם
כל בני משפחתך היקרה את הג המצות הבע"ל, וימלא ד' כל משאלותיך והיית
זרבית ככל אות נפשך וכרצון

אוהב דבק מאח

י"א ל.

פה טריאסטי במעלי יומא דפסחא דשתא הכא התרי"ט.

Nr. XV.

ג"ה.

י"א ל לאשה חכמת לב, היקרה בנשים, היתה לראש פנה והיא נפלאה
בעינינו ובישראל גדול שמה, פיה פתחה בחכמה ולחם עצלות לא תאכל, לשונה
עט סופר מהיר ויהללוה בשערים מעשיה מרת רחל מורפורגו מב"ת יושבת
בעיר רובלים שמה טריאסטי על שפת הים יע"א.

חשתי ולא התמהמהתי לעשות את בקשתך, הנה שמתו עיני על הקינה
אשר חברת בטוב טעם ודעת להכין הוד"ה ולסעדה ולתתה עליונה על כל
גדותיה במרה במשקל ובמשורה ולא תהיה לקלסה בכל הארצות ויהיו דרכיה
דרכי נעם כמנהג המשוררים בזמן הזה אשר פלס ומאזני השיר בידם ואל ישובו
לכסלה.

לכן שמעו נא וראוי והמי אונך לטורים אשר כתבתי כאשר ישרו בעיני
והנה הנם על שפת היריעה הזאת, אך אם לא מהשבותי מהשבותיך ולא

דרכיך דרכי הסורי את הבגדים הצואים מעל הקינה ולבשי אותה מהלצות
כמשפט הראשון והיו כלא היו אמרי פי והגיון לבי.
קומי רני יומם ולילה גם עד זקנה ושיבה והיית ורבית ככל צות נפשך
וכרצון

דובר אמת בלבבו

יוסף אלמנצי מפאדובה.

פה טריאסטי ביום ח"ג להרש הרביעי דברתי בלשוני לפ"ק.

יד יוסף

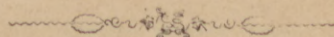
חלק שני

אסיפת שירים קינות ומצבות

מאת כמ"ר

יוסף אלמנצי

כאשר נמצאו בכתבי ידו

קטרת, תועבה היא לי, כי לא לפני חנף יבוא והמשכיל יבין.

"עת שְׁעָרַי רָצוֹן לְהִפָּתֵחַ"
יוֹם מוֹת גִּבּוֹר תָּמִים וְשָׁלִישֵׁנוּ.
אֲרָאָה בְּמִשְׁתָּאָה בְּמִדְרָשֵׁנוּ.
"עֵינַי בְּמַר בּוֹכָה וְלֵב שָׂמַח"

בוֹס לְעֵנָה שָׁפֵךְ בְּבֵית מְרוֹחַ
עֲקָרָב אֲשֶׁר הִמִּית פֶּאֶר רֵאשֵׁנוּ.
אֲנָא אֲדָנִי מִלְטָה נַפְשֵׁנוּ
מֵאִישׁ חֶסֶר לֵבָב וּמִזֹּר רִזְקָה.

חָטָם בְּכַפּוֹ קָם לְמַטָּה רִשְׁעִי
רַבּוֹ דְּבָרָיו מִדְּבַשׁ וְנוֹפֵת.
אֵךְ הֵם פְּתִיחוֹת בְּאֲשֶׁר הִרְאֵתִי.

תַּחַת יָקָר יִסְתִּיר וְחֵטָא וְפִשְׁעִי
מֵעֲלִים בְּגַן עֵדֶנָה מְקוֹם הַתְּפִלָּה.
זוֹ זוֹ דְּמוֹת חֲנָף אֲשֶׁר שָׁנֵאתִי.

מצ"ק

רוחף תשוקה וחס"ד ימצא הללים צעקה וריבות, זר יהיר אדם חסר לב, אוהב מצה כי בעד אשה זונה, עבר בשוק אצל פנה, בנשף בערב יום, והאיש הזה נגב מאד מאד מכל האדם אשר על פני האדמה הולך רכיל מגלה סוד אוטם אזנו מעוקת דל וזה שמו אשר יקראו . . . ושר"י בארש יכתבו כי עזבו מקור מים חיים את ה':

רָשָׁע! אֵל מַצּוֹת אֵל אִתָּהּ מְרִדָּתְךָ
 בְּמַאִים אֵת תּוֹרַתוֹ תִּקְנֶת הַקֶּבֶר;
 רֹעֵה זִנּוּת! עִתָּהּ כָּל־הוֹן אֲבִדָּתְךָ
 וַיִּשְׁלִיכוּ גִוַּף אֲרִי־תוֹךְ הַקֶּבֶר.

לְשֹׁכֵב אִשָּׁה זָרָה תָּמִיד חֲמַדְתִּי
 מִכַּף רֶגֶל עַד רֹאשׁ הֵן כֶּף הַדְּבָר
 אִתּוֹ לְשֵׁאוֹל תַּחְתִּית אִתָּהּ יִרְדָּתְךָ
 כִּי יָד תַּחַת יָד שֹׁכֵר תַּחַת שֹׁכֵר.

שִׁפְכֵת דַּם גָּמִי לָבֵן אֵלֶיךָ
 נְשָׁדִים וְשִׁעִירִים בְּשִׁמְחוֹת יָבֹאוּ;
 גַּם הַשִּׁטָּן יָבֹוא פֹּה בְּגִלְגָּלֶיךָ.

אֵיךְ אֹמְרִי אֵיךְ אָדָם כָּמֹהוּ;
 נָגַב הוֹלֵךְ רְכִיל עוֹזֵב חֲלֻקָּה.
 הֲהֵא! אִם עוֹלָם שָׁוָה יָשׁוּב לַתְּהוֹ.

לשהוק אמרתי מהלל
 א"י.

צעשתה המצב"ה הזאת בשנת קבורת המור יקבר סהוב וחשלך מהלאה לשערי ירושלם לפ"ק.

לאחד מירידיו בן ארבעים שנה בקהתו לו לאשה נערה יפה ורכה ושמה שושנה

בִּימֵי קִצִּיר חֲטִיִּים בְּבִלֵי אֵימָתָה
חֲשֵׁק בְּךָ גָּבַר אוֹהֵב וְרַעִי
רָצָתָ לְגַן עֵדֶנָה וּבִתּוֹכוֹ בָּאתָ
טָרַם יָמֵי בִּינָה גַם בִּי יִגְעֵי
בָּאתָ בְּתוֹכוֹ וּבְמִשׁוֹשׁ מְצֵאתָ
שׁוֹשֵׁן יִפֶּה עֲנָף מִפֶּטֶל הַזֵּמַעִי
בְּךָ אֶעֱלֶז בִּי בּוֹ תִּקְתִּיר רֵאשִׁי
נֹף רַעֲנָן אֲזַרְתָּ חַי נִפְשָׁךְ.

אתן כפי שיר הרש ביום התנות אוהבו חכם ירא ה' וסר מרע כבוד
ה' מרדכי שמואל גירונדי נר"ו אשר הלך בעיר גוריציאה
לקחת לו משם אשה יפה ושרת טעם מרת אסתר לינני מב"ת
בשנת וקיו ה' יחריפו כח יעלו אבר כנשרים ירצו ולא ייגעו
ילכו ולא ייעפו לפ"ק.

קול חתן

יְחִיד לִבִּי בִּי . . . מְאֹד הִקְבִּיתִי
מִמֶּךָ בְּתוֹלַת חַן בְּאַפְסֵי דַפְּי;
קִצְתִּי בְּחַיִּי . . . הִהוּ נְשׂוּא גִלְאֵתִי
בִּי אָרְכוּ יָמַיִם בְּלִילַת יִפִּי.

מַעִיר לְעִיר מָיִם לַיִם הִגְלִיתִי
מִיּוֹם אֲשֶׁר לָבִי בְּאֵשׁ תִּשְׂרֵפִי;
כִּלְתַּעֲנוּג כָּד מִחֲמַד שְׁנֵאתִי
בְּזַבּוֹר דְּבִשׁ לְקַחֵךְ אֲשֶׁר תִּטְפִּי.

על אהבתו קך ראי הודכי
נמס בדונג מפני להבת
מרב פצעים, התי ומרביבכי!

וקול כלה

בוא מרדכי . . . . את לבך ידעתי ;
בוא שאנן עלו בחיק אהבת ;
בוא אל תאחר כי בך נשבעתני .

א"י הב"ל.

תרגום.*

אור עיני, אויה! איך חשך שמשנו;
אך למרום עלה כי שם זרח;
שם נראהו שגית פל-אור נוצח;
שם יצעק מהדוע בושש בואנו?

נגדי אזני, מלין רק תפחגו
מקרב גן עדנה לפני ירח
נגלי, שמה ישוו נגלי פסח
כי המרוץ לריק אחר מותנו.

אם בן למה אפוא נגדי תשבו?
פז זולתכם יום יום הגה הרגלתי
דראות, לקשיב, למצוא אותה בארץ?

*) Seritto VII° del volume II° delle rime del Petrarca.

מִן תִּבְּוֹה: הוֹדוּ אֵל אֵל הָעָרִין
 אֱלֹוּ כָּל־מִסְּגָעִים שׁוֹא יִחְשְׁבוּ
 כִּי בֹ שִׁשׁוֹן אַחַר יַגִּזֵן הַשְּׁפֵלְתִי.

מצ"ק

אדם רשע המצדיק עליו את הרין

הָאֵל גְּקָמוֹת, אֵל לֹא תִפִּין רִשְׁעִי
 עַד רַב עֲוֹנוֹתִי אֵל גֵּיֹא צִלְמוֹת
 הַשְּׁרִיד גְּנִיתִי עַל יַד שׁוֹר מְוֹת.
 עַד שׁוֹב חֲרוֹן אַפּוֹ מִיָּדִי פִשְׁעִי.

מכתם ליוסף אשר שר לארנוו (לאפולו) על דברי שד"ל בן מדינני.

מִי נָתַן אוֹתִי לְמַשְׁפָּה? בְּיָחַת! . . .
 אוֹלָם זֶה שׁוֹר גְּקָשֵׁר אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ! (ב)
 חוֹפֵר גּוֹמֵץ יִפּוֹל בְּפֶחַ וְפֶחַת
 וּבְרִשְׁתּוֹ יִקְבֵד בְּעוֹף וְשָׁרִין
 אֵין מְקַרְחַת נִפְשֵׁי לְרֵדַת שְׁחַת. (ג)
 הָבֵל אֲשַׁנָּא אֵין בִּי עוֹל גְּקָרִין. (ד)
 יוֹתֵר בִּשְׁתַּת יִקְבֵּשׁ שׁוֹמֵר עַל אֲרָחוֹ
 אֲסַמֵּר בִּיָּדִי שׁוֹמֵר אוֹ בִּיָּדִי קָרַח.
 בשנת ועם קלון חרפה לפ"ק

דובר אמת כלבבו יוֹרֵאֵל.

(ב) כחור נעים דף קי. (ג) כ"ל דף קי"ח. (ד) נטון ונקרא ולטון חכונים כחמד:
 זה פללים חמור! — כ"ל דף ז'. (ד) כ"ל דף קי"ב.

לבי ובשרי ירננו אל שמואל חי.

היום הזה יום שירה הוא, יום משתה ושמחה, יום הולדת את אוהבי ששון לבי
המשכיל שמואל דוד לוצאטו הגואל משחתת חיי שפת כנען ולשון
כשרים בקרב ישראל עמו, ויהי דוד בכל דרכיו משכיל וי"י עמו, שורר ומורה
בלשונות שונות תמים דעים ונעים זמירות אמרות טהורות כאסף והימן איש
נאמן הולך בתמו ובישראל גדול שמו.

יֹם זֶה יְהִי בְרוּךְ וַיְהִי לְנֶחֱת
בְּהִי'וֹתָךְ עֲמָנִי חַי עַל אֶרֶץ!
וּבְעוֹדְךָ תִּשְׁחַק לִפְנֵי וַפְּסַחַת
כִּי גֵאֻת אָדָם תִּשְׁפִּיר בְּשָׂרָיִךְ.
אִישׁ גֵּאֻמָּן כְּמוֹךָ לֹא הִשְׁחַח
יְרֵאָה שְׁרִי' יִשְׁכֵּן לֹא יִרָא קֶרֶן.
דָּוִד לְעוֹלָם יְחִי! יִשְׁמְרֵי־אֶח
הַשִּׁיר, כְּמוֹ אָסָף אוֹ כְּבְנֵי־קַרְח.

פֶּה פֶּאֶדוּבָה.

בהרש הששי ביום אחר להרש ויום שמואל דוד לוצאטו לפ"ק.

שוקר ומפקר בסודך

ובעורך בחלדך ובמעמדך ידיך עבדך ומכבדך

יִרְאֵל.

ויהר אף השמן ביון*) וידבר אתו קשות על פי הרברים האלה:

לו שְׁקוֹר יִשְׁקַל בְּעֵשִׂי גַם יָחַד
 אִפִּי מַחֹל נַמִּים יִכְבֵּד מֵאַרְצִי.
 אֵיךְ בְּיָאָדָם אֵיךְ לֹא יֵרָא מִפְּחַד
 גּוֹשׁ עֵפֶר תּוֹלְעָה רִמָּה וְשָׂרִיץ?
 אֲמַאֵס רֶם תְּקוּמָה גַם כִּי בַשְּׁחַת.
 אֲגַדַּע קִרְנֹי אֲשִׁים מִשְׁטְרוֹ קִרְיָן.
 תִּזְכּוּר יְיָן כָּל זֶה כִּי תִרוּץ אֲרַח
 עִם דָּתֵן וְאֲבִירִם עִם אֲנָשֵׁי קִבְחָ.

בשנת כי גדול כים יטברך מי ירפא לך לפ"ק

ולא יכול יוסף להתאפק לכל הרברים אשר השמן ברא מלבו; ויען יוסף את השמן קשה וישר לו שיר הרש: —

שְׁמֵן! אָרוּר בּוֹאֵד; שׁוּב שׁוּב תְּחַת
 טִיט הַיָּוֵן. מַהֲלָךְ לְשׁוּט בְּאַרְצִי?
 כָּזָב וְשֹׁד תִּרְבֶּה; אֵד לְשׂוֹא פֶחַת
 כְּרִית לִי הֵן לֹא יִגְרַתִּי שְׂרִיץ.
 שֵׁב עִם יְיָן חֶבֶר הוּא לָךְ בַּשְּׁחַת.
 וּבַתִּחְבְּלוֹת מִרְמָה לוֹ תִבִּיא קִרְיָן.
 חוֹמֵיץ וּמַעְגָּל! לָךְ . . . חֵישׁ . . . וּנְצוּר אֲרַח
 אֲנָשֵׁי עֹקְדָה יְיָן וּבְלוּעֵי קִבְחָ.

בשנת ארדוף אויבי ואשונם ל"א אשוב ע"ד כלת"ם לפ"ק

עור יוסף הי.

* הלוא הוא כממזהרר אברהם נבינו" (בלה"ק יו"ן) אשר היה בעת ההיא תלמיד בבית מדרש הרבנים בסאדובה יע"א והניח אחריו ברכה מכתבים שונים אשר עליהם אנוף ידי בעיה. (העי המו"ל).

מצבת קברת יוֹן עד היום.

קָמוֹת עֲצָמוֹת נִקְבְּרוּ פֹה יָחַד
מֵאִישׁ אֲשֶׁר הִבְאִישׁ קָצוֹת הָאָרֶץ.
חָרַב כְּדוֹב אֹרֵב לֶפֶח וְפָחַד
נִטְמָאת אָמַת מִפּוֹ כְּטִמְאֵת שָׂרִיץ.
חָרָה וְעָתָה רַד בְּתוֹךְ הַשְּׁחַת
יִשׁוּבֵב רַחֵב לִבָּב וְקוֹרֵץ קָרִיץ.
נָחַשׁ שְׁפִיפוֹן חָשׁ עָלַי הָאֲרֶח
הֵן נֶאֱלָח שְׁלַח בְּמַכְרֵה־קֶרֶח.

בשנת קבר"ו בתפ"א מא"ן מקו"ם לסיק.

לשחוק אמרתי מהלל

שִׁיר מְזֻמָּר לְבְנֵי אֲרָח:

ח"ף יו"ן ויהו"ם* נועדו יחד
לשואף רוח חכמה לשוט בארץ.
כל דבריכם בבלי אימה ופחד
היו מעוף גנף עד דג ושרץ.
אך... פתאם... מי לשאול... רד לבאר שמת
יו"ן? ... איננו... הו! אולם בא קרץ! —
על זה ח"ף ויהו"ם אנו על ארח:
"איך בא יו"ן אך טיט יו"ן בקרח?"

והיה זה ביום כי הנה רחיקך יאבדו והמה בוכים את התמוז

בשנת אברהם יון דוירונה לפ"ק.

* חיים פארדו, אברהם נרינו ויוסף אלמנצי. וכמהו"ר חיים פארדו גם הוא מתלפיד
בית מדרש הרבנים בפאדובה עודנו באבו נקטף, ויקוננו עליו שד"ל ויואל זיל. ורבים ממכתבי
חכם בידי ואוציאם לאור אי"ה. (הע' המויל).

„רשעים אפילו בחייהם קרואים מתים“

היום גלותי את הרפת יון מעלי ונתתי אותו למשל ולשנינה בקרב העמים
אשר תחת כל השמים: וענתה השירה הזאת לפניו לעד עד עולם.

מה־לך וּמִי לך פֶּה, פֶּה־שׁ בְּזִתְחַתְּ

חֶלְאָה וְקִיא צֹאֵה, חֶרְפַּת הָאָרֶץ!

חִיתָךְ אִם בְּחַיִּים, מִפֶּתַח.

אִם תַּעֲלֶה, אַתָּה כַּמֶּת בַּשָּׂרִץ.

עִם זֹחֲלֵי עֶפְרַיִם לֵךְ רַד לְשַׁחַת.

אֶהְיֶה רְשָׁעִים שָׁם, עַד יָבֹא קִרְיָן.

לְמִקְוֵי רֹיץ בְּגִבּוֹר עַל אֶרֶץ.

כִּי בִלְתֶּךָ חֶבֶר אֵין אֵל קָרַח.

יונס ארנינוק וירדפו וירדפו אחריו

בשנת ויאחזו אותו ויקצצו את בהנות ידיו ורגליו לפ"ק

הנה אנכי יוסף.

ויען יון אל השטן את כל הרברים האלה לאמר: (**)

שֵׁטֶן! מַה־לִּי וְלָךְ לְשַׁבַּת יָחַד!

הֲרָף מִמּוֹשָׁבִי בְּמַחְלוֹת אָרֶץ!

פֶּה לֹא אֶרְאֶה רָע, לֹא אֶחַת מִפֶּתַח

כִּי כַּמְנִי כֵּל אִישׁ סוֹפוֹ לְשָׂרִץ.

אִם נִפְלַתִּי עוֹד בְּךָ אֵל תוֹךְ הַשַּׁחַת

לֹא אֶרְכָּה בְּעֶדְךָ הַשָּׂאת וְקִרְיָן.

שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָךְ... שֵׁב יָחִיד עַל אֶרֶץ

אֵין לִי חֶפְצִי לְרְאוֹת אֶת חֶבְרַת קָרַח.

בשנת דבר יון לשטן לפ"ק.

(*) ד"ה 16 ב' ו' ו' ו'.

(**) אולי השיר הזה חברו אברהם גרינו. (המ"ל).

ויהי ככלות השמן לדבר וירא כי אין מענה בפי יון ויקצוף השמן מאז
וחמתו בערה בו ויוסף עוד לדבר אליו ויאמר:

אָכִין לָךְ בְּרִזְל בְּבְרִזְל יַחַד
לְמִשׁוֹד בְּזָקִים גִּוָּף מֵאֶרֶץ
וּגְאוּנָה יִשָּׁח אָזִי מִפְּחַד.
אֲשַׁלַּח לְשׁוֹן אֶפְעָה וְרֹאשׁ הַשָּׂרִץ
לְנָקוּם בְּנִקְמָתִי בְּתוֹף הַשָּׁחַת.
לְתַת בָּךְ בְּדַדְעָה בְּאֵב וְקָרִין.
נְפִרִית וְאֵשׁ לוֹהֵט לְחֶבְרַת אֶרֶץ
יְהִי לָךְ בִּי תַעֲמוֹד עִם קִרְחָה.
בשנת זעת אף להב אש לס"ק.

ציר יונים מרפף

הכתיבה אהבה — והתשובה הובה

עַד תּוֹאֲנַת עֲלֵם לְצַדִּיקִים מִקְתָּם:

חֲלִיקָה לָנוּ עוֹד מִשְׁבֶּת יַחַד!
יוֹן בַּל יִשְׁכּוֹן עִם גְּאֹמְנֵי אֶרֶץ.
(הוֹבֵר בָּזֵב יִרְא פִתְאֵם מִפְּחַד
כִּי יִלְכַד בְּפֶחַ פְּעוּף בַּשָּׂרִץ).
יִשְׁרְנוּ הַצִּילָנוּ מִנֵּי שָׁחַת
מִחֶרֶב הַיּוֹלָה מִשׁוֹד מִקָּרִין.
לְבַנּוּ לֹא נִסּוּג אַחֲזֵר עַל אֶרֶץ
גַּם כִּי בָנוּ יוֹעִץ מִחֶבְרַת קִרְחָה.

אנחנו פ"א היום כלנו חיים בחמשה ועשרים לחדש הרביעי
בשנת ושב ורפא לו לס"ק.

ויהי מקצה שלשת ימים אברהם יון והשמן (כי נכמרו החמיו אל יון) ברית
עולם שמי להם לבלתי הפרד איש מעל אחיו; וישמה יונה על הפריון שמחה
גדולה וישים שמחו עלצו בישועתו, ושעירים מרקדים ומכרכרים בכל עוז לפניו.
ויצא שעיר אהר מבין המהנות וידבר את כל דברי השירה הזאת:

מִד־טוֹב וּמִד־נְעִים שָׁבַת גַּם יָחַד
שָׁטַן וְאִישׁ יוֹן תַּחַת לְאָרֶץ.
יִשְׁחַק וְיִלְעַג זֶה לַפֶּחַ וְנִפְחַד
זֶה יַחֲשִׂיף עֵינָי שָׂרָף וְשָׂרִץ;
כַּצְּבִי מְרַקֵּד זֶה אֶל תוֹךְ הַשְּׂמֵת
זֶה שֹׁמֵמָה יָשִׁים שְׂאֵה וְקָרִץ.
לֵב נוֹעֵצוֹ יַחְדּוֹ לְשִׁמּוֹר הָאֲרֶחַ
כִּי יַעֲבֹר־אִישׁ לְנַחֲתוֹ אֶל קִרְחַ.

בשנת הגה מה טוב ומה נעים שבת יון־שמן גם יחד לפ"ק

אש, דרך יון לפני איש, ואחריתה דרכי מור:

לשחת רד יון מפחד יחד —
עם שרץ עם גותן קרץ בארץ;
יחד נגדו בשחת פה ופחד
קרץ גם בא בארץ לו משרץ.
פחד פחת מצא יחד בשחת.
בארץ שרץ אחר קדם קרץ.
כנח רץ לקראתו נחיתו ארץ
ארץ באו רעיו אל מכה־קרח:

בשנת תחת לשונו עמל ואון לפ"ק.

וירץ השטן לקראת יון ויחבק לו וידבר אליו את כל דברי השירה הזאת:

בוא בוא ונמתיק סוד לעולם יחד
אל תעמוד בחוץ בכנפות ארץ.
פה פה מקום משפט ובלתי פחד
תשמק ולא תמת דחר השרץ.
בו בו נחר די נור שאול נשחת
בק גענוש רשע ודתת קרץ.
חושפה פנה אלי וזו הארץ
לראות ולא לשבון בחברת קרתי.

כזאת ושטן יעמד על ימינו לפ"ק.

זה הדבר אשר דבר יון אל השטן שנית לאמר:

אברם יון אנכי. שטן! יחד
גליון? לשאול הקשית ... צא מארץ! ...
אכפי עליך לא יכבד מפחד
עתה כי עצמותי שפו משרץ.
אשב בטה בדה אדום בשחת
כי גרתי מאח משוד וקרץ.
מן חן לך ... בעדך לא אט מאיח
מאיש מדון ארמק מאנשי קרתי.

כזאת מענה רך ישיב חמה לפ"ק.

ועקת יוֹן מאבדון ומסדורה כי רבה.

הִהָ! רָדְפוּ חָנָם שְׁעִירִים יָחַד
נַפְשֵׁי וְחַיֵּי בְּחֵיק הָאָרֶץ.
שָׁמַן וְכָל חֵילוֹ בְּפֶחַ וּפְחַד
שָׁמוֹ לְגַדִּי כְּלִי חֶמֶת הַשָּׂרִיץ.
בִּי שָׁלְחוּ יָשׁוּבִים בְּתוֹךְ הַשְּׁחַת
עֲבָרָה חֲרוֹן אַף שְׁמֵמָה וְקָרִיץ.
הִהָ! מִלְּאֲכֵי רַעִים עָלֵי הָאָרֶץ
רְצוּ לְחֹרֵיבֵי בְּמִכְרֵהֶם קֶרֶת.

כַּסֵּה אוֹי לִי אֲמִי כִי יִלְדַתְנִי לִסִּי ק.

ויהי כשמוע השמן את דברי יוֹן, כל נכונים בעיניו ויהר אפה ויוסף השמן
שאת משלו ויאמר:

יֹוֹן! אֲנִי אֲשׁוּם וְאֲשַׁאף יָחַד
כָּל אִישׁ רֹחֵב לֵבָב עָלַי הָאָרֶץ.
אֲשַׁחַק לְתַחֲבֹלוֹת לֶפֶחַ וּפְחַד
כִּי לִי עֲבָדֵי הַיָּם אֲנִי וְשָׂרִיץ.
הֲרַחֵק מֵאֵד בְּזָב וְשׂוֹא בְּשַׁחַת
כִּי יֵשׁ לְאֵל יְדֵי בְּרַע וְקָרִיץ.
לְכֵן שָׁמַע קוֹלִי וְאִם לֹא אֲרַח
כָּל שִׁכְחֵי אֵל תַּעֲבוֹר עִם קֶרֶת:

כַּסֵּה כָל דְּרָכַי אִישׁ זָךְ בְּעֵינָיו לִסִּי ק.

על המשחקים בחבל.

יְקַד יְקַד בְּיָקוּד אִישׁ מִתְּלַקְחַת
תַּחַת בְּבוּדֵי עַל נִכְבְּדֵי־אֶרֶץ
הַמְּשַׁחֲקִים בְּחֶבֶל, פֶּחַ וּפַחַת
לֹא יִפְחָדוּ הַמּוֹכִיחִים בְּשֶׁרֶץ
הֵם חוֹשְׁבִים, תַּחְתָּם רוֹאִים הַשְּׁמַת
וּמְבַרְכִים בְּעֵז עַד יָבֹא קֶרֶץ.
הוּי גוֹי בְּחֶבֶל־יִשְׂרָאֵל מוֹשֵׁךְ עַל אֶרֶץ
פֶּשַׁע וְחַטָּאת, לְרוּץ אֶל קִבְחָה.

חלא פה דברוי כאש אל רועה אהר (ולא דעת ולא תבונה בו) אשר לבו לב
חותל הטחו לספות את הציו זקנו בחש"מ, ומיתר פלסת זקנו הציו שרפתי
במו אש ויתרו לתועבה אעשה לזכרון לבני ישראל.
בגנת על הרועים חרה אפי ועל העתורים אפקוד לסיג.

מִהִתְגַּרֵּעַ עַד הַצְּנִיָּה זָקֵן פּוֹרַחַת
בִּימֵי הַחֵג אֶל גּוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ
רַעַה צֹאן יִקְדָּשִׁים? בְּרִית פַּחַת
אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל גּוֹשׁ עֶפֶר וְשֶׁרֶץ;
הָאֵתָה רַעַה עִם? יַד לְבָאֵר שְׁמַת
לְרַעוֹת אֲנָשִׁי מְרֻמּוֹת וְתוֹךְ וְקֶרֶץ
יָשָׁם תֹּאמֶר גְּבוּר אָנִי לְרוּץ אֶרֶץ;
שְׁמָה בְּרִגְדֵי תָרִים בֵּין תְּכַבֵּת קִבְחָה.

על אלה
אל נבכה נצח,
כי אל רופא כל־ינע
יחפש מכה הפלא ופלא
אף למנות יאמר לשבית הרצח
ובאהר צדיקים אל יקרה פגע;
אז לא יקום חמס למטה רשע,
האל ישבח גואל ויפדה ישע. —

מתאבל על רעו ימים רבים יוא"ל מפאדובה.

דברי . . . . לדודו . . . . ביום אשר נאסף אל עמיו
ושני ספרי תורה בלויים טמונים בכלי חרש נקברים עמו:

הנה בילדותי דת אל אהבתי;
בימי עלומי תקונתי הנתה;
עיני עדי זקנה בק בה ראתה;
עוד פלגמי חלדי דרבה חשבתי.
גן בין שני ספרי תורה שכתתי
גם אחרי מותי לי לישועתה
יהיו ביום קומי ובתוך עיפתה
אראה באורם אור לראות היטבתי.
צדק בקהל רב יום יום בשרתי;
אתידור פתלתול זה רנעה האפר
למשוך בתורת אל בלבבי תרתי.
ספר חסין יה קח קח ספר שפר
עשר פעמים אל עמי אמרת.
הדור כתוב זאת זכרון בספר!

HORATHI FLACCI

DE ARTE POETICA EPISTOLA

Lucio Pisoni et ejus filiiis

אגרת על מלאכת השיר

מתורגמת עברית

ט א ת

יוסף אלמנצי איש פאדובה.

דברי המתרגם: אפתחה במשל פי להודיע לבני אדם עשתונותי.

תנשמת צלעה ובאין עינים
תחת אדמת עפר פואת נהמת:
"למה אין לי אברה לעוף, בגלים
"לרוץ, עין ראה אצבע להמת?"
נשר שמה צעד בין הערבים
לא הפיש מחורה יצאת תנשמת
אחות נוצתו מבין שנים,
וידא נשר בה כי היא נעלמת.
הנה כי בן לשיר על פמות בעל
אתאנה: אך, אוי לי! איכה אלינה
שמה, אם הרנה לא תדבקני?
אחוזו במעיל הורציו חיש חיש אצל
אל הר זמרה רק שם משל אבינה:
הורציו נשר זה תנשמת אני.

אגרת על מלאכת השיר.

משח בצבצעים צורות על לוח
אם במלאכתו החל לשים ראש נקר
על ערף סוס נוצה עם נוצה יחד
מבעל כנף מצפור שמים
ידבק הלבש מהן נתח ונתח;
אם יראה עוד אשה יפה מלמעלה
ולמטה דג בלו חלאה וסחי
מי לזאת לא ישחק? רעי תלעינו
לו על מפעל ידיו שמעו הקשיבו
גיני פישון: במלאכת המשח
הזה פעל אדם המחבר ספר
מלא חזיונות שוא או דברי תהו
בחולה החלם בלתי טוב טעם
דבר אין שחר לו מראש עד קצה
משל המקדמוני אולי תפיעו:
הן בערכו ורכי איש המשח
לפעלות המשרר על פי אין קצב
לשפני וטמוני טוחות לבמו
ובעולה על רוחם את כל יוציא
בתבונות פפיהם כי כם אין פחד
ידענו את כל זה בלזה ידענו
גם לשניהם על זאת נרבה דסלח
אם בגדולות ובנוראת יזדו;
אך בת נחק לגבוליהם ושימו
כי לא יבון שלו נוד לשבת

יִחְדּוּ. לֹא הַיּוֹנָה תִּגּוּר עִם שְׂתָן
וְיֹאב עַל הַכְּשָׁבָה לֹא יִתֵּן זָרַע.
מִשַׁח לַפְּעָמִים עַל דֶּק כָּל-פְּלֵא
עִשָׂה; לְשׂוֹא רֵאשִׁית הַרְפוּי לְהַבִּיל
אִם אֲרַגְמָן יִתְאַר אָנָּה וְאָנָּה
אֶת-הַכְּמוֹת אוֹ יַעַר לְגַרְחִי; ⁽¹⁾
אִם יוֹל עַל שְׁדוֹת מִימֵי הַנַּחַל
אִם יִתֵּן בְּעֵגֶן מִרְאָה הַקְּשֵׁת
אוֹ מִים אֲדִירִים וְגַהַר חֲדָקָל
כָּל-יָוֶה קָרִיק אִם לֹא יִבּוֹנוּ יַחַד
אוֹלֵי אֶתְהָ תוֹלִיד בְּצַבְעִים רַתֵּם
מַה-לְרַתְּמִים אֶת סַעַר יָם וְנֹעֵף?
מַה-זֶּה; וּמִשְׁלֵם אֶת פֶּעַל כִּפְיָךְ
נִשְׂאָר עִירוֹם וּבַחֲסֵר כֹּל מִקְצָף
מִי הָיָם מִרְעִיו שׂוֹאֵל פֶּת לְחֵם
לֹא לְרַתְּמִים אָוֶה כִּי אִם לְמִשַׁח
בְּשִׁשֶׁר צִי אֲדִיר בְּלִבֵּב הַיָּמָה
נִשְׁבֵּר מִכָּל-פְּנֵה; בְּבָלִי עֲזַרְתָּה?
הֲגַה הַיּוֹסֵל בְּיָדֵי הַיָּצֵר קָרִי
בֵּת יָבִיל, אַחַר בֵּן עַל הָאֲבָנִים
אֵיךְ בֶּדֶךְ קָמֹן יֵצֵא תַּצֵּא צִפְחַת?
בֵּין תִּבְיִן הַמְּשָׁל; תַּמִּים גַּם יַחַד
יִהְיוּ כָל-דְּבָרֵי יִשִׁיר עַד עוֹלָם סָלָה.
מִרְאָה הַטּוֹב (לְכֶם גְּאֻמֵּי אֶרֶץ
פִּישׁוֹן וְשִׁנֵּי בְּנֵי מִלֵּי אֲבִיעָה.)

(1) דיאנא.

מִרְאָה הַטּוֹב נַפְשׁוֹת אַנְשֵׁי שִׁיר יִתַּע.
קָצַר מִדִּין אֲרֻרָה, אֲזוֹן שִׁמְעַת
אִז לֹא תִבֵּן מְלִי, כִּי עֵב פְּסָמוּ.
רִדָּה אַחַר צַחוֹת מִתֵּק וְנַעַם
וְגִבּוֹר מִדִּין בְּכֹלִי עֲצָמָה וְשִׁבְלִי
וּמִשְׁרַר הַמִּבְקָשׁ קוֹלוֹ לְשִׁמְיעַ
בְּגִדּוֹלוֹת, רֵם לֵבָב יִקְרָא נֶצַח,
וּבְחַפְנָיו רַק יֶאֱסֹף עֵבִים וְרוּחַ
הַמִּקַּח הַמִּקְרִיב אֶל הַיְגִשֶׁת
אֶת תִּבְתּוֹ, יִרָא מִשְׁטָף זַעַף,
שְׁמִי כָּזָב וּבְגוֹרָאוֹת דְּבָרוֹ
כַּמִּשְׁחַ הַנֶּסֶם הַשָּׁם בִּינַעַר
אֶת לְוִיָּתָן אוֹ הַנְּרִזִּיר בְּיָמָה
הַנֶּסֶם מִרְעָה אֶל רְעָה יִצְאוּ
אִם בְּמִלְאֲכֹתֶם אִין עֲצָם, אִין טוֹב טַעַם,
כִּי לוֹלֵא דָרַשׁ אִישׁ הַשִּׁבְלִי יְדוּעַ
דָּרַךְ יִבְחַר לְנוֹס מִחֲבִלִי פִשְׁעַ
יִלְכַד בַּפֶּח כִּי יִבְרַח מִפֶּחַת. *

C* על המסך ההעתיקה הזאת ראה מה שכתבתי בראש הספר בהערותיו אל הקדמט
עד"ל ז"ל העי' י' : המו"ל.

על שלשה צנעי ישראל אשר במדינת פיימונטוי:

לָבֶן, אָדוֹם, יְרוֹק מֵהֶגְאוֹי יָחַד
לְתֵת שְׂמֻחָה לְאִישׁ, לְנוֹם מִפְּחַד.

על שני צנעי רבואות ישראל אשר במלכות אשכנז:

שְׁחֹר עִם הַצָּהָב יַחְדָּו יִפּוֹנוּ
הַנְּצֻמָּדִים לְגַם, לֹא יִתְפָּרְדּוּ,
מִוֹת עִם הַחַיִּים בָּהֶם יִשְׁפְּנוּ
כִּי בְצֻבָעִים רָעִים, מוֹזִיִּים נוֹעְדוּ;
קִדְר יִלְבֹּשׁ שְׁחֹר, תַּחֲתָיו יִצְפְּנוּ
רַבּוֹת רָעוֹת, בּוֹ הַצָּרוֹת נְצֻמָּדוּ.
צָהָב הֵנוּ זָהָב הַמְּתִיָּה גָּבֵר
הַשֵּׁם בּוֹ כְּסֻלְתּוֹ עַד בֹּא אֶל קִבְר.

דְּבָרֵי יוֹשֵׁב רֵאשׁוֹנָה בְּמַלְכוּת,
בִּיקְרָא שֵׁם עִירוֹ אֶלּוֹן בְּכוֹת.

לכתב לשׁד"ל, ירום, יגדל,
עוד לא יחדל, יו"אל איש דל.

לא נסתרה דרכי ברור מללו
יום יום שפתי לך, מדים מלתי;
אמר וירנח"לי גם זאת הפעם
לך מענה אמן כי נחמתיני
בדברך הטוב, מרפא לעצם
מהנמצא, רשד"ל, כל אמרי פיך
אמנם מיסדים על אדני ישר,
ברים, מזקקים גם שבעתים,
תחתם סגור לדיק, להכל שהם
הם ירדו אלי עד חדרי בטן
כי יצאו מפי אהב ורע
מיטיב רגנן על עשור, על נבל,
גדול בישראל ביהודה שוע,
לו על פני חוץ שם ויקר תפארת
ינה שביב אורו, קץ שם לחשך.
מהנמצא לחך ממיץ ונפת
מצוח דבש אל פי מקתב ידך.
מקתב אלהים הוא חרות על לוח
לבדעך, מלא ברכות שמים,
דברי חכמים חידותם גם יחד,
בו האמת ותם יחדו נקשרו,
בו אהבה, בו תושיה תנוח;
מקתב אלהים הוא כי בו ראיתי

אור צח כצאת בגבורתו השמש
יפה בעתו כל מתוך לפני
משמין ריון גנה מסיר כרחלי
מפליא תשואות חן לשבת במח. —
הנה בתוך לבי שמחה נתת
הן לי מנחם לך משוש נחם
תחת בכי ששון גיל תחת אפר
כי אחרי שנה או כשנתים
יגון אנחה הי קנים ונהה
מביתך אמנה נצו גם נעי
אל חיקך בנד במא אהבת
הן בא ונפלאות רבות אין חקר
מפחלתו ממרחק שמעת
כי הוא בעיר פאריו עזנו נער
דני בלב נשפר נפל על ערש
אף כי קרובי מרחוק עמדו
בדמי ימי חיו חלה הגיע
עד שערי המות הה! ובפתע
פתאם וכמעט תוחלתו אבדה
אך על אלהיו שם תקנה ושפר
ויהו לעזרתו לרפא הגוע
כי בחמי אל מעולם לא בלה
ויהוק על משמרתו שמה
עמד לאיתנו שב עוד ויחי
שמה כגן רוח וכמוצא מים
השקה פגיתת כל חכמה נדעת

מצור וחלמיש הוציא מי ידע⁽¹⁾
הגדיל תבונתו הפליא ויעש
שם בנדולים לו עד קצני ארץ;
גבר בתוך אחיו בלשונות קדם⁽²⁾
הראה לעין כל־איש מטמוני חפשי
בלתו חתמים וסתמים עד קצה.
שמחתך הרבה לכן כמוך
אשמה ואעלצה על פי הנגל
בידיד אדני איש ידע שכל
הוא אהבי בנך פדה משחת
נפשו ולא ירד עוד מטה מטה;
יזהיר ואורו יבקע בשחר
עוד לא יאנה זו כל־דע ונטל
תצמח ארכתו ישנה בארו
גם שלאנן יתיה עד בא הזקן.
קנצי למלין בשלזמים אשימה:
שלום לאהב־גור גם לישעיהו
ולבתך מררים שלום ושקט
שלום ליוסף ולבנימן יחד
המה לך בנים בשת־ל־זות
טובים ונחמדים מהון ועשר;
ולאשתך יראת האל משפלת
שלום לעד עילום ששון ונעם

(1) רמז לאבני זכרון אשר הוציא לאור בשאריו.

(2) מכתביו הרבים מעוניים שונים כלם נכוחים כלם ישרים אשר הדסים במילאנו, סאדובה וסאריז קמו חכמים ויאשרום, נבונים ויאלווב; המה ראו כן חמהו, איך כן עשרים שנה יוכל עשות ספרים בלהג הרבה ויגיעת בעל!

נִתַּן אֲדָנִי לֵאלֹהֵי הַרְיוֹן וְרַע
אֲחֵר וּתְנַחֲמוּת יִרְבֶּה אֵלַיָּהּ
מֵאַחֲרָה וְרַחֵם כָּל־שָׂאתָ כָּל־עֲצָבִי
תִּשָּׁפֵב וְלֹא תַחַת תִּשְׁחַק לִפְחָדִי.
שָׁלוֹם לְאִישׁ שָׁלוֹם שִׁגְא תִבְצַע
אִישׁ תָּם וְבֵר לִבִּי רַדְף הַצָּדִק
חֲכָם נְבוֹן דְּבַר וְנָקִי כַפָּיִם
שָׁלוֹם לָהּ שָׁלוֹם שָׁלוֹם לְנַצְחָה.

שָׁלוֹם בְּתוֹךְ עַמִּי פֹה עִיר טְרִיאֶסְטִי
עִיר עַל שְׂפַת הַיָּם קִרְיַת מְרִכְלַת
יוֹם אַחֲרוֹן תַּמּוּז הַגֵּדָה בָּהּ "גִּרְתִּי" [לִסְ"ק]

דְּבַרִי אֶגּוֹשׁ תִּפְּל מִבְּלַתִּי מֶלֶח
רָמָה וְגוֹשׁ עָפָר יוֹסֵף אֶלְמִנְצִי

ביום צרה וצוקה, יום י"ג טבת שנת תביר, יום אשר נקרא אל השמים
מעל עורנו באבו בן בן שנה החכם השלם מהנכנסים לפרדס זה סיני
כמזהר"ר מרדכי שמואל גירונדי זצ"ל.
ר"מ ור"מ בעיר מולדתו פאדובה משנת התקצ"א עד היום הזה, בעל
ספר תוכו רצוף אהבה ומכתבים אחרים.

יו"אל יתן לידיו קינה:

I

שאל שאל קל-הקהל
איש אל-רעו מגל ברור:
למה נשבר קל-לב נבר
על קל-פנים אין עוד פארור?
למה יום זה משויש נבזה,
איש איש יקרא יום זה ארור?
אוי אוי אוי איה תצעק קרה
כי פס נאמן עצום ורב.

II

יום לא ברור לרע ערוך
בימי שנה אל נא יבא.
יום איד צרה יום אף עברה
אל-יבא גיל ורננה בו.
קר-איש אבד אבך פבד
הן חרות על לוח לבו, אוי אוי וגי

III

חֶלֶף תָּמַר	יּוֹם רַע וְזָמַר
יָבֵשׁ חֲצִיר.	כָּל-צִיץ נָבֵל
מֵאֵת אִשְׁתּוֹ	וּבִלֹא עֵתוֹ
אָבַד חֲצִיר.	מֵאֵת בְּנָיו
וְלִמְטָעָיו	לְמִיּוֹדָעָיו
כָּלָה בְּצִיר.	אִסְףָּ אֵין עוֹד
תִּצְעַק קִרְיָה	אֹי אֹי אֹיָהּ
בִּי פֶסַח נְאֻמָּן	עֲצוּם וְרַב.

IV.

עָלָה אֵל אֵל	רַב וּמְנַחֵל
חֲרָמְתִי	חִי בְשִׁמוּאֵל
מֵאֲנָשֵׁי עִיר.	וְאֲנִי צָעִיר
כָּרִמְקֵתִי.	עָלְיוֹ תִפְסֵף
כִּי סֵף גִּדְרִי	אֵלֶיךָ קִדְרִי
אֹי אֹי וְגוֹ	בְּרִצּוֹת עֲמֹה
בָּא בְּבִרְיָתִי.	

V.

מִבְּזִיזִין	פְּדָה אֶבְיוֹן
הָאֵל בְּרָד.	וּבְחֻקְמֵת-לֵב
לְמַה גִּזַּר	מְוֵת אֶכְזֹר
בְּשִׁתּוֹ דְּבָרְךָ?	יָמָיו נִגְדּוּ
כָּל-סוּד טָמוּן	דַּבֵּר אֲמוּן
עוֹדְנֵנוּ בְּרָד?	אֵיכָה לָקַח
אֹי אֹי וְגוֹ	

VI.

חֵין לֹא יִחַסֵּר   בְּכַתָּב מוֹסֵר
תּוֹכוֹ רְצוּףָה   אֲהַבַת רַעִים.
דָּבָר טוֹב בּוֹ   רָחַשׁ לְבוֹ
כָּל־דְּבָרֵי פִיו   הֵן גִּשְׁמָעִים.
וּבִי־לְהוֹתוֹ   וּבִשְׁחָרוֹתוֹ
הִנֵּה מַה טוֹב   הִנֵּה גַעִים.
אֹי אֹי אֹי אֹי   תִצְעַק קִרְיָה
כִּי פֶס גָּאֲמָן   עֲצוּם וָרֵב.

VII.

בְּדַמֵּי יָמָיו   קָם בְּמַרוֹמָיו
הוּא יִתְנַשֵּׂא   תִמְדָּךְ כְּבוֹד.
מִקְרָא מִשְׁנָה   תִלְמוֹד שְׁנָה
הַבֵּל וָרִיק   אָבַד אָבוֹד.
לְאֶבְיוֹנִים   אֶלְיוֹ פּוֹנִים
גַּם מִכֶּסֶף   וְבוֹד יִבוֹד.   אֹי אֹי וְנֹי

VIII.

נִפְל סָמָךְ   הַרִים חִמָּךְ
עַל חֲזִקֵי לֵב   מִכְּאוֹב סָבַל.
בַּק לְאַדְרָקָה   שָׁם לוֹ חִקָה
וַיִּצְחַק עַל   חֲרַפְתָּ נָבַל.
רִיעָה עִמּוֹ   וּבְטוֹב טַעְמוֹ
אֵיךְ לְקַבְּרוֹת   פִּתְאֵם יוֹבַל.   אֹי אֹי וְנֹי

IX.

משביל אֶל־דָּל לוֹ עוֹ מִגְדָּל,
בְּדָרוֹר בָּרַח וּבְעוֹף בָּנָף.
בָּבֵה יִבְכֶּה בְּלֵיל בְּדָבָה
כִּי תַם שָׁרְיוֹ אֵין עוֹד עֲנָף.
בְּדוֹן חוֹטָאִים אֶלְדָּע נוֹטִים
חָרָה אַפּוֹ וַיִּתְאַנֵּף.
אוֹי אוֹי אוֹי אַוְיָה תִצְעַק קְרִיָּה
כִּי פֶס נְאֻמָּן עֲצוּם וָרֵב.

X.

וּבְמִפְעָלָיו וּבְכָל־מְלָיו
מִהֲדַב טוֹבוֹ מִהֲדַב חֲסֵדוֹ!
יוֹם יוֹם יְרוּיִן לִלְקַט חֲרוּיִן
שִׁזַּר גִּתֵּן גַּם בְּמֵאדוֹ.
לִנְדָבָאִים אֶלָּיו בָּאִים
אִישׁ נְחָמִים בְּיַמּוֹ חֲלָהוֹ. אוֹי אוֹי וְגוֹ

XI.

וְלַעַד עֵילוּם בְּקֶשׁ שְׁלוּם
עַל רֵיב לֹא לוֹ לֹא מִתְעַבֵּר.
בְּקַהֲל עַמּוֹ הִרְאָה תְּמוֹ
עֲנֵה גָאִים תַּחֲתֵיו יִדְבֵר.
בֵּן יִקְרֵא חֲכָם מוֹרָה
נְאֻן מֵעוֹן הַמְתַּנְבֵּר. אוֹי אוֹי וְגוֹ

XII.

השפיל זרין השקיט מדון
השיב רשע מבלחטאן.
בתלמידים הנחמדים
פלמוצאן פלמוכאן.
וביום מותו בכו אותו
ובכלחוצות נשמע הזו.
אוי אוי אוי תצעק קרנה
כי פס נאמן עצים ורב.

XIII.

שמן תורק וצוף זרק
על ראש חכם בתבונתו.
הפליא מסדו הרבה הזרו
אלעם בחר לסגלתו.
נעת למד בלשוב חמד
עד יום שובו אל אדמתו. אוי אוי ובו

XIV.

אליו רצים חשים אצים
גם מצפון גם מתימן—
המכתבים מאת רבים
המסקאים מארנמן.
ובדרביהם ענה להם
על דת גרין חקו נסמן. אוי אוי ובו

XV.

רוב מכתבים הנחשבים
אספי קבץ עד אין מספר.
שמח בהם את נביהם
זקב סגור צפה בפר.
לו ממתקים שותת ופסקום
מבורותם מימיו חפר.
אוי אוי אוי אוי תצעק קריה
כי פס נאמן עצום ורב.

XVI.

ובמקהלים¹ למקבליים
נתן חמו בבלי אימה.
ליקה יומם בם יתחמם
הפליא דעם על כל חקמה.
נגד גער פאש בער
למוד ידיו למלחמה.

XVII.

עשרים שנים אליו פונים
איש איש לשאול מהזאת מהזה?
קולם יקשיב חיש חיש ושיב.
מי הוא סכל דרבו יבזה?
בזרון רב לו יתרון
כי לרגעים בלדין חוזה. אוי אוי וגו'

¹ סולדות נמחל כוכבס חמדי חלק ב' ד' ווין תקצ"ו.

עַל אֱלֹהִים
אֵל גְּבוּרָה נִצַּח.
כִּי אֵל רוּפָא כָּל־נִנְעֵי
יִחַבֵּשׁ מִכָּה הַפְּלֵא וְפִלְא
אֵף לַמָּוֶת יֹאמֶר לְשִׁבִית הַרְצַח
וּבִאֲהָר צַדִּיקִים אֵל יִקְרָה פְּנֵעֵי;
אִז לֹא יָקוּם חָמָס לַמַּטֵּה רִשְׁעֵי.
הָאֵל יִשְׂרָח גּוֹאֵל וַיִּפְרָה יִשְׁעֵי—

מתאבל על רעו ימים רבים יוא"ל מפאדובה.

דברי . . . . לדוד . . . ביום אשר נאסף אל עמי
ושני ספרי תורה בלויים טמונים בכלי חרש נקברים עמו:

הִנֵּה בְּיַלְדוּתִי דַת אֵל אָהַבְתִּי;
בְּיָמַי עֲלוּמֵי תַקְוֹתַי הִתְּהַה;
עֵינַי עָדֵי זְקֵנָה רַק בָּהּ רָאִיתִה;
עוֹד כְּלַיְמֵי חִלְדֵי דְרָבָה חֲשַׁבְתִּי.
כֵּן בֵּין שְׁנֵי סַפְרֵי תוֹרָה שָׁכַבְתִּי
גַּם אַחֲרֵי מוֹתִי לִי לִישׁוּעָתִה
יְהִי כְּיוֹם קוּמֵי וּבִתְוֹךְ עֵיפָתִה
אֲרָאָה בְּאוֹרֵם אוֹר לְרֹאוֹת הַיִּמְתְּבִתִּי.
צֶדֶק בְּקֶהֱל רַב יוֹם יוֹם בְּשִׁרְתִּי
אֶת־דָּוִד פֶּתַלְתוֹל זֶה רִנְעָה הָאֶפֶר
לְמִשׁוֹד בְּתוֹרַת אֵל בְּלִבִּי תִרְתִּי.
סֵפֶר חֲסִין יְהִי קַח קַח סֵפֶר שְׁפָר
עֲשׂוֹר פְּעָמִים אֵל עִמִּי אֲמַרְתִּי.
הַדָּוִד כְּתוּב זֹאת זְכָרוֹן בְּסֵפֶר!

HORATHI FLACCI

DE ARTE POETICA EPISTOLA

Lucio Pisoni et ejus filiis

אגרת על מלאכת השיר

מתורגמת עברית

באת

יוסף אלמנצי איש פאדובה.

דברי המתרגם: אפתחה במשל פי להודיע לבני אדם עשתונותי.

תנשמת צלעה וכאין עינים
תחת אדמת עפר קזאת נהמת;
"למה אין לי אברה לעוף, הגלים
"לרוץ, עין ראה אצבע לחמת?"
נשר שמה צעד בין הערבים
לא הביט מחורה יצאת תנשמת
אחות נוצתו מבין שנים
נדא נשר בה כי היא געלמת.
הנה כי בן לשיר על פמות בעל
אתאנה; אך אוי לי! איכה אלינה
שמה אם הנה לא תדבקני?
אחוז במעיל הורציו חיש חיש אעל
אל הר זמרה רק שם משל אבינה;
הורציו נשר זה תנשמת אני.

אגרת על מלאכת השיר.

משח בצבקים צורות על לוח.
אם במלאכתו החל לשים ראש נגבר
על ערף סוס נוצה עם נוצה יחד
מבעל כנף מצפור שמים
ידבק הלבש מהן נתח ונתח;
אם יראה עוד אשה יפה מלמעלה
ולמטה דג בלוי חלצה וסחי
מי לזאת לא ישחק? רעי תלעינו
לוי על מפעל ידיו שמעו הקשיבו
גיגי פישון: במלאכת המשח
הזה פעל אדם המחבר ספר
מלא חזיונות שוא או דברי תהי
בחולה החלם בלתי טוב טעם
דבר אין שחר לו מראש עד קצה
משל המקדמוני אולי תביעו:
הן בערכו דרכי איש המשח
לפעלות המשרר על פי אין קצב
לשפני וטמוני טוחות לבמו
ובעולה על רוחם את כל יוציאו
בתכונות כפיהם כי כם אין פחד
ידענו את בלזה בלזה ידענו
גם לשניהם על זאת נרבה קסלח
אם בגדולות ובנוראת יודו;
אך דת נחק לגבוליהם ישימו
כי לא יפון שלו ווד לשבת

יחָדוּ לֹא הַיּוֹנָה תִּגּוּר עִם שֵׁתָן
וְזָאב עַל הַבְּשֵׁבָה לֹא יִתֵּן זֶרַע.
מִשֵּׁחַ לַפְּעָמִים עַל הַקִּי פְּלִיפְּלָא
עֵשָׂה; לְשׂוֹא רֵאשִׁית דְּרָבּוּי לְהַבֵּל
אִם אֲרֻגְמָן יִתְאַר אָנָּה וְאָנָּה
אֶת־הַבְּמוֹת אוֹ יַעַר לְיָרֵחַ; ⁽¹⁾
אִם יוֹל עַל שְׂדוֹת מִימֵי הַנַּחַל
אִם יִתֵּן בְּעֵגֶן מְרֹאָה הַקְּשֵׁת
אוֹ מִים אֲדִירִים וְגִהַר חֲדָקָל
פְּלִיפְּלָא דְרִיק אִם לֹא יִפּוּנוּ יָחַד
אוּלַי אַתָּה תוֹלִיד בְּצִבְעִים רַתֵּם
מַה־לְרַתְּמִים אֶת סַעַר יָם וְזֹעֶפָ?
מַה־זֶּה וּמִשְׁלֵם אֶת פֶּעַל בְּשִׁי
נִשְׂאָר עִירוֹם וּבַחֶסֶר כָּל מִקְנָאָה
מִי הַיָּם מִרְעִיו שׂוֹאֵל שֵׁת לְחֵם
לֹא דְרַתְּמִים אֲנִי כִי אִם לְמִשֵּׁחַ
בְּשִׁשֶׁר צִי אֲדִיר בְּלִבִּי הַיָּמָה
נִשְׂבַּר מִכָּל־פְּנֵהוּ בְּכָלִי עֲזָרְתָה?
הֲגַה הַחַמַּל בִּידֵי הַיָּצָר כְּרִי
בַת יָכִיל אַחַר כֵּן עַל הָאֲבָנִים
אִיךְ בַּד קָמָן יֵצֵא תֵצֵא צִפְסַת?
כִּי־ן תִּבְיִן הַמְּשָׁל: תַּמִּים גַּם יָחַד
יְהִיוּ פְּלִד־גְּרֵי שִׁיר עַד עוֹלָם סְלָה.
מְרֹאָה הַטּוֹב (לְבָם נֶאֱמָנִי אֲרִין
פִּישׁוֹן וְשָׁנִי כְּנִי מִדֵּי אֲבִיעָה:)

⁽¹⁾ דיאנא.

מִרְאָה הַטּוֹב נִפְשׁוֹת אַנְשֵׁי שִׁיר יִתַּע.
קָצַר מִדִּין אֲרֻרָה, אֵיזֶן שִׁמְעַת
אִז לֹא תִבֵּן מִלִּי כִי עֵב בְּסָמוּ.
רִדָּה אַחַר צַחֹת מִתֵּק וְנַעַם
יִגְבִּיר מִדִּין בְּבִלִי עֲצָמָה וְשִׁבְלִי
וּמִשְׁרַר הַמְּבַקֵּשׁ קוֹלוֹ לְשִׁמְיַע
בְּגִדוֹלוֹת, רֵם לִבִּי יִקְרָא נֶצַח,
וּבְחֻפְזוֹ רַק יֶאֱסֹף עֵבִים וְרוּחַ
הַמִּזְכָּה הַמִּקְרִיב אֶל הַיְבֻשָׁת
אֶת תִּבְתּוֹ, יִרְא מִשְׁטֵף וְעָף.
שְׂטִי כָזָב וּבְגוֹרָאוֹת דִּבְרוּ
כַּמִּשְׁחַ הַנֶּם הַשָּׁם בַּיַּעַר
אֶת לִוְיָתָן אִז הַתְּרִזִיר בִּימָה,
הַנֶּם מִרְעָה אֶל רְעָה יֵצְאוּ
אִם בְּמִלְאֲכָתָם אֵיזֶן עֲצָם, אֵיזֶן טוֹב טַעַם,
כִּי לֹלֵא דָרַשׁ אִישׁ הַשִּׁבְלִי יְדוּעַ
דָּרָד יִבְחַר לָנוּס מִחֻבְלֵי פֶשַׁע
יִלְכָד בַּפֶּח כִּי יִבְרַח מִפִּיחַת. *

* על המסך ההעסקה הזאת ראה מה שכתבתי בראש הספר בהערותיו אל הקדמה:
המור"ל.

המור"ל ז"ל העי' י' :

על שלשה צבעי ישראל אשר במדינת פיימונטו:

לְבֵן, אָרוֹם, יְרוֹק מֵהַנְּאוֹן יָחַד
לְתֵת שְׂמֻחָה לְאִישׁ לָנוֹס מִפְּחָד.

על שני צבעי רבואות ישראל אשר במלכות אשכנז:

שְׁחֹזֵר עִם הַצָּהָב יַחְדָּו יִפְּוֹנוּ
הַנְּצַמְדִים לָגַם, לֹא יִתְפָּרְדּוּ,
מָוֶת עִם הַחַיִּים בָּהֶם יִשְׁפְּנוּ
כִּי בְצַבְעֵים רָעִים, טוֹבִים נוֹעְדוּ;
קָדֵר יִלְבַּשׁ שְׁחֹזֵר, תַּחֲתָיו יִצְפְּנוּ
רַבּוֹת רָעוֹת, בּוֹ הַצָּרוֹת נִצְמְדוּ,
צָהָב הֵנוּ זָהָב הַמְּחִיָּה נָבֵר
הַשֵּׁם בּוֹ כִּסְלָתוֹ עַד בֹּא אֶל קָבְרוֹ.

דְּבָרֵי יוֹשֵׁב רֵאשׁוֹנָה בַּמְּלָכוֹת,
בִּיקְרָא שֵׁם עִירוֹ אֶלּוֹן בְּכוֹת.

לכתב לַשֵּׁדָה ל, ירום, יגדל,
עוד לא יחדל, יו"אל איש דל.

לא נסתרה דרכי ברור מללו
יום יום שפתי לך, מדים מלתי;
אמר וְיִרְנַחֲדִי גם זאת הפעם
לך מענה אתן כי נחמתני
בְּדַבְרֶךָ הטוב, מרפא לעצם
מהנמצו רַשָּׁדָה ל, כל אמרי פיך
אמנם מוסרים על אדגי ישר,
ברים מוקקים גם שבועתים,
תחתם סגור לריק, להבל שהם,
הם ירדו אלי עד חדרי בטן
כי יצאו מפי אהב ורע
מיטיב לנגן עד עשורה על נבל,
גדול בְּיִשְׂרָאֵל ביהודה שוע,
לו על פני חויץ שם ויקר תפארת,
יגה שגיב אורו, קין שם לחשד,
מהנמצו לחד ממיץ ונפת
מצוה דבש אל פי מכתב ידך,
מכתב אלהים הוא חרות על לוח
לברעך, מלא ברכות שמים,
דברי חכמים, חידותם גם יחד,
בו האמת ותם יחדו נקשרו,
בו אהבה, בו תושיה תנוח;
מכתב אלהים הוא כי בו ראיתי

אור צה כצאת בגבורתו השמש
יפה בעתו כל מתוך לנפש
משמין רזון גוה מסיר כרחלי
מפליא תשואות חן לשבת בשח. —
הנה בתוך לבי שמחה נתת
הן לי מנחם לך משוש נחם
תחת בני ששון גיל תחת אפר
כי אחרי שנה או כשנתיים
יגוף אנחה הי קינים והנה
מביתך אמנה נצו גם נעו
אל חיקך בקך במאר אהבת
הן בא ונפלאות רבות אין חקר
ממחלתו ממרחק שמעת
כי הוא בעיר פאריו עודנו נער
דני בלב נשבר נפל על ערש
אף כי קרוביו מרחוק עמדו
בדמי ימי חיו חלה הגיע
עד שערי המות הו! ובפתע
פתאום וכמעט תוחלתו אברה;
אך על אלהיו שם תקנה ושבר
וימו לעזרתו לרפא הנגע
כי רחמי אל מעולם לא כלו
ויחזק על משמרתו שמח
עמד לאיתנו שב עוד ויחי
שמה כגן רוח וכמוצא מים
השקה פניתבל חכמה נדעת

מצור וחלמיש הוציא מי דע⁽¹⁾
 הגדיל תבונתו הפליא ויעש
 שם בנדולים לו עד קצני ארץ;
 גבר בתוך אחיו בלשונות קדם⁽²⁾
 הראה לעין כל-איש מטמוני חפש
 בלתו חתמים וסתמים עד קצה.
 שמחתך הרבה לכן במוך
 אשמה ואעקצה על פי הנבל
 בידיד אדני איש ידע שכל
 הוא אהבי בנדי פדה משחת
 נפשו ולא ירד עוד מפה מפה;
 נזהר ואורו יבקע בשחה
 עוד לא יאנה זו כלדע ונטל
 תצמח ארכתו ישנה כארו
 גם שלאנן יתיה עד בא הזקן
 קנצי למלין בשדומים אשימה:
 שלום לאהביגך גם לישעיהו
 ולבתך מררים שלום ושקט
 שלום ליוסף ולבנימן יחד
 המה לך בנים בשתי לי וית
 טובים ונחמדים מהון ועשר;
 ולאשתך יראת האל משכלת
 שלום לעד עילום שישון ונעם

⁽¹⁾ רמז לאבני זכרון אשר הניח לאור בספריו.

⁽²⁾ מכתביו הרבים מענינים שונים כלם נכוחים כלם ישרים אשר הדפים במילאנו, סאדוכה וסאריז קמו חכמים ויאשרום, נבונים ויאללו; המה ראו כן תמהו, איך כן עשרים שנה יוכל עשות ספרים בלהג הרבה ויגיעה בשל!

ניתן אדני לה הריון זרע
אחר ותנחמות ירבה אליה
מאקה ירחיק כל-שאת כל-עצב
תשכב ולא תחת תשחק לפחד.
שלום לאיש שלום שגא הקציע
איש תם ובר לבב רדף הצדק
חקם נבון דבר ונקי כפים
שלום לה שלום שלום לנצח.

שלו בתוך עמי פה עיר טריאסטי
עיר על שפת הים קרנת מרפלת
יום אחרון תמוז הגה בה "גרתני" [ל"ק]

דברי אגוש תפל מבלתי מלח
רמה וגוש עפר יוסף אלמנצי.

ביום צרה וצוקה, יום י"ג מבת שנת תביר, יום אשר נקרא אל השמים
מעל עורגו באבו בן בן שנה החכם השלם מהנכנסים לפרדס זה סיני
כמחר"ר מרדכי שמואל גירונדי זצ"ל.
ר"מ ור"מ בעיר מולדתו פאדובה משנת התקצ"א עד היום הזה, בעל
ספר תוכן רצוף אהבה ומכתבים אחרים.

יו"אל יתן לידיו
קינה:

I

שאל שאל כל־הקהל
איש אל־רעו מלל ברור:
למה נשבר כל־לב נָבֵר
על כל־פְּנִים אין עוד פֶּאֶרֶז?
למה יום זה מְשֹׁשׁ נְבֻזָה,
איש איש יִקְרָא יום זה אָרֶז?
אוי אוי אוי־ה תִּצְעַק קִרְיָה
כי פס נֶאֱמַן עֲצִים וְרֵב.

II

יום לא ברוד לָרַע עֲרוֹךְ
בימי שְׁנָה אל נא יבא.
יום איד צָרָה, יום אף עֲבָרָה,
אל־יבא גִיל וְרִנְנָה בּוֹ.
כִּלְאִישׁ אֲבָד, אֲבָד כְּבֹד
הן חרות על לוח לבו, אוי אוי וגו'

III.

חֶלֶף תִּמְר	יוֹם רַע וְאָמַר
יָבֵשׁ חֲצִיר.	כָּל־צִיץ נָבֵל
מֵאֵת אִשְׁתּוֹ	וּבְלֹא עֵתוֹ
אָבַד קֶצִיר.	מֵאֵת בְּנָיו
וּלְמַטְעִיו	לְמִיּוֹדְעָיו
כָּלָה בְּצִיר.	אִסְף אֵין עוֹד
תִּצְעַק קִרְיָה	אֹי אֹי אֹיָהּ
עָצוּם וְרָב.	כִּי פֶס נְאֻמָּן

IV.

עָלָה אֵל אֵל	רַב וּמְנַהֵל
הֲרַמְתִּי	חַי כְּשִׁמוּאֵל
מֵאֲנָשֵׁי עִיר.	וְאֲנִי צָעִיר
כָּרִמְתִּי.	עָלְיוֹ תִּטְּפֵה
כִּי סָף גִּדַּר	אֶלֶף קֶדֶר
אֹי אֹי וְגו'	פְּרֻצוֹת עַמּוֹ.

V.

מִבְּזִיּוֹן	פָּדָה אֶבְיּוֹן
הָאֵל בְּרָךְ.	וּבְחֻקְמֵת־לֵב
לָמָּה גָּר	מִן אֶבְיָר
בְּשִׁתּוֹ דְּבָךְ?	יִמְיוֹ נִגְדוּ
כָּל־סוֹד טָמוֹן	דְּבַר אֱמוּנָה
אֹי אֹי וְגו'	אֵיכָּה לָקַח

VI.

חֵין לֹא יִחַסֵּר   בְּקִתְבּ מוֹסֵר
תּוֹכּוּ רְצוּף   אֶהְבֵּת רַעִים.
דְּבַר טוֹב בּוֹ   רָחַשׁ לְבוֹ
כָּל־דְּבָרֵי פִיו   הֵן גִּשְׁמָעִים.
וּבִגְלוֹתָיו   וּבִשְׁחָרוֹתָיו
הִנֵּה מֵהַטּוֹב   הִנֵּה גָעִים.
אֹי אוֹי אוֹיָהּ   תִּצְעַק קִרְיָהּ
כִּי פֶסַח גָּאֲמָן   עֲצוּם וְרַב.

VII.

בְּדַמֵּי יָמָיו   קָם בְּמַרוֹמָיו
הוּא יִתְנַשֵּׂא   תִּמְדָּךְ כְּבוֹד.
מִקְרָא מִשְׁנָה   תִּלְמוֹד שְׁנָה
הַכֵּל וְרִיק   אָבֵד אָבוֹד.
לְאֶבְיוֹנִים   אֲלֵיו פּוֹנִים
גַּם מִכֶּסֶף   זָבוֹד יִזְבוֹד.   אוֹי אוֹי וְגו'

VIII.

נִפְל סָמֶךְ   הַרִים הַמֶּךְ
עַל חֲזִקֵי לֵב   מִכְּאוֹב סָבַל.
רַק לְאֶדְרָקָה   שֵׁם לוֹ חֶקֶה
וַיִּצְחַק עַל   חֶרְפַּת נָבַל.
רֵעָה עֲמוֹ   וּבְטוֹב טַעְמוֹ
אֵיךְ לְקַבְּרוֹת   פֶּתָאִם יוֹבַל.   אוֹי אוֹי וְגו'

IX.

משביל אל־דל לו עי מנדל,
בדרור ברח ובְעוֹף בְּנֶף.
בכה יבֶּה בל־לב נדֶּה
בי תם שְׂרִיז אין עוד עֶנֶף.
בזרון חוטאים אֶל־דֶּע נוֹטִים
חָרָה אִפּוֹ ויִתְאַנֵּף.
אוי אוי אוי־ה תִּצְעַק קִרְיָה
בי פֶּס נְאֻמָּן עֲצוּם וְרַב.

X.

ובמִפְעָלִיו ובקִלְמָלָיו
מהֵרֵב טוֹבוֹ מֵהֵרֵב חֲסָדוֹ!
יום יום יְרוּיִן לִלְקַט חֲרוּיִן
שׁוֹר גִּתָּן גַּם בְּמֵאדוֹ.
לְנִדְבָאִים אֶלָּיו בָּאִים
אִישׁ נֶחֱמִים בִּימֵי חִלְדוֹ. אוי אוי וגי

XI.

ולְעַד עֵילוּם בְּקִישׁ שְׁלוֹם
עַל רִיב לֹא לֹא מִתְעַבֵּר.
בְּקִהַל עֲמוֹ הִרְאָה תָמוֹ
עָנּוּ גֵאִים תַּחֲתָיו יְדַבֵּר.
בִּן יִקְרֵא חֲכָם מוֹרָה
נְאוֹן מְעִיֵן סִמְתֵּנֵבֵר. אוי אוי וגי

XII.

השפיל זרין השקיט מדון
השוב רשע מפלחטאז.
בתלמידים הנחמדים
כלמוצאז כלמוצאז.
וביום מותו בכו אותו
ובכלחוצות נשמע הזו הזו.
אוי אוי אוי תצעק קריה
כי פס נאמן עצים ורב.

XIII.

שמן תורק וצויף זרק
על ראש חכם בתבונתו.
הפליא חסדו הרבה הודו
אלעם בחר לסגלתו.
דעת למד כלטוב חמד
עד יום שובו אל אדמתו. אוי אוי וגי

XIV.

אליו רצים חשים אצים
גם מצפון גם מתימן—
המכתבים מאת רבים
המסלאים מארגמן.
יבדרכיהם ענה להם
על דת ודין תקו נסמן. אוי אוי וגי

XV.

רוב מכתבים הנחשבים
אסף קבץ עד אין מספר.
שמה בהם את נביהם
זהב סגור צפה כפר.
לו ממתקים שוות ופסקים
מבורותם מימיו חפר.
אוי אוי אוי תצעק קריה
כי פס נאמן עצום ורב.

XVI.

ובמקהלים¹ למקבליים
נתן חנו בקלי אימה.
לידה יומם בם יתחמם
הפליא דעם על כל חקמה.
נגד גער באש פער
למד ידיו למלחמה.

XVII.

עשרים שנים אליו פונים
איש איש לשאול מהזאת מהנה?
קולם יקשיב חיש חיש ישיב.
מי הוא סכל דרבו יבנה?
בזקרון רב לו יתרון
כי לרגעים בלדין חונה. אוי אוי וגו'

¹ (תולדות רמח"ל ב"כרכ חמדי חלק ב' ד' וויין חקמי.)

XVIII.

בְּלִבְלִי הִרְדַּע סִפְרֵי מִדָּע
קָרָא שָׁנָה שְׁלֹשׁ בָּהֶם.
וּבְפִי דַעְתּוֹ וּתְבוּנָתּוֹ
הוֹסִיף אָמְרוּ אֶל־דְּבָרֵיהֶם.
הִרְאָה יְשָׁרִים הַפִּיץ אֹרָם
בְּקִצָּה תָּבֵל בָּל מְלִיחָם.
אוֹי אוֹי אוֹיָהּ תַצַּעַק קִרְיָהּ
כִּי פֶס נְאֻמָּן עָצוּם וָרֵב.

XIX.

אֶךְ יֹאמֶר בִּי צוּרֵי שְׂדֵי
לִבְכִי מִסְפֵּד חֵיל וַוֹעָה.
הַצּוּר תָּמִים רַב נְחָמִים
מֵעַל פָּנִים יִמְחָה דְמָעָה.
יִבֵּא גּוֹאֵר וַיִּקְבֵּץ אֵל
הַנְּדִחָה הַצְּלָעָה.
אֵל עוֹד אוֹיָהּ אִי בְּקִרְיָהּ
יוֹם קוֹם נְאֻמָּן עָצוּם וָרֵב.

לכבוד שד"ל

דָּוִד שְׁמוֹאֵל אִישׁ מִבֵּית לִוְצְאָמוֹ
רְעִי מְדַעֵי מֵאֹז מִקֶּדֶם.
גְּבוּזֵן גְּדוֹל דַּעַה וּמֵאֲמִיץ פֶּת.
חֶקֶר לְכָל תְּכֵלִית, שֶׁכֶר יוֹדֵעַ.
קוֹלִי שְׁמַע, הִטָּה אֵלַי אָזְנְךָ:

שְׁשֵׁתִי כְּעַל פְּלִהוֹן עַל מִכְתָּבְךָ
כִּי תָם וּבֵר לִבְךָ אֶלּוֹפִי אָתָּה.
דִּבֵּר אָמֶת, דִּבֵּר שְׁלוֹם וְצֶדֶק;
מָה יִקְרוּ מִלִּיךָ לִי מִה־פִּטְבִי.
כְּדָבֵשׁ לְמִתּוֹךְ הָיָה לִי כְּנֶפֶת.
לֹא מִתְמוּל, לֹא מִשְׁלֵשׁוֹם הוֹפְעֶת
אוֹר טוֹבָךָ, לְכֵן יָדִי לֹא שָׁמְתִי
עַל פִּי וַיּוֹם יוֹם בַּק אֲמוּן אֲנִידָה.
כִּבֵּר אֲכַבְּרְךָ עַד עוֹלָם סֵלָה.
כִּי אוֹרְךָ אוֹרִי, לִבִּי לִבְךָ.
חֶקֶר אֶהְבֵּת רַעִים בְּבָלִי חֶק לְנֹה.
לֹא לֹא בָּלָב וְלֹב וּבְדַרְכֵי חֶנֶף
מוֹצֵא שְׁפָתַיִנֹו. עַל אֲשִׁוֹת אֲמֵן
מִלִּי עֲלִיָּהֵן הֵן כְּנָה כְּנִיתִי
מִכּוֹן לְשִׁבְתִּי זֶה אֲמַנֶם שְׁבַתְךָ.
אֵךְ מָה נִדְבַר עוֹד? אָתָּה יָדַעְתָּ
שְׁבַתִּי וְקוֹמִי בְּנֶת גַּם בְּל־אֶרֶח
לִבִּי; הֲלֹא גַם אֲנִכִּי יָדַעְתִּי
רְעִי נְתִיבוֹתָיו אוֹלָם בִּינֹוֹתִי
תְּמִיד וְזֶה בְּל־הָאָדָם בְּאֶרֶץ.

עַד כַּה דְּבָרֵי בִּד סִיּוֹן. טְרִיאֲכֵטִי.
הֵן זֶה שְׁמִי וְכִרְיִ: יוֹסֵף אֶלְמִנְצִי.

ויהי באחד ועשרים לחדש השלישי באלף ה'שלישי לפ'ק בשמעי קול אופן אחד בארץ זה סיני במהור"ר **שבת** אלתנן **טריויש** גר"ו מ"ץ בעיר **טריאסטי** יושב על המגדל בבהכ"ג הגדולה לאשכנזים בין הערפים, ושם בשפה ברורה הפליא עצה לפני **משה** ולפני כל קהל עדת בני ישראל הנועדים בהיכל ה' ככוכבי השמים לרוב, והגדיל למעלה ראש באמת ובתמים רוח נדיב לב ישר ונאמן יחיד בדורו מעלת הקצין המפואר ירא את ה' ובמצותיו חפץ מאד כבוד רבי

משה מונטיפיורי

(גואל בני עם בחר לו יה מיד שוסייהם ולא יחיו עוד לקלסה בקרב העמים, וילך הלוך וגדל וה' עמו נגד המתעוללים עלילות ברשע באדם דמשק באמרם כל היום בני יעקב באו על החללים והנה הנם שוחטי הילדים ושופכי דם נקי לעשות הפסח ועל מצות ומרוזים, יאכלוהו, מי שמע כזאת ולא תסמר שערות בשרו? והאיש **משה** ישחק לפחד ולא יחת וברוח שפתיו הוציא ממסגר אסיר ועובר אדחות ימים להקים מעפר דל ומחץ מכתו ירפא, להחיות לב נדכאים ולהציל ממות נפשם וחיתם מעבור בשלח, לחזק את בדיק עיר הקדש ועל הר ציון ששמש פועלים ילכו בו, הן כל אלה פעל פעמים שלש גבר חכם בעוו זה **משה** האיש ענו מכל העדה ויהי שמעו בכל הארץ) והמשיל אותו בדבריו כי נעמו מדבש ונפת צופים, אל **פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן** אשר קנא לאלהיו ואל עמו—אמרתי אענה אף אני חלקי ודרך נתיבותיו ארוץ, גם כי קטנתי מכל החכמים ואשא משלי ואמר:

הן **פינחס** כהן לאלהי צדק
קנא, ולא פחד מחרי ארץ;
רמח בידו שם, דקר בשרץ
זמרי וקנפי, בן חזק הפדק.

הן משדה עמו בער פלחדק,
השיב חמת האל, פי גדר פריץ;
הקים ברית שלום, השפית הקרץ
מעקב, וישאת מעיר הצדק.

הן הר פרתים, זה **משה**, כמהו
קנא לאר שדי; אל עיר דמשק
הלך, להצלת דפא וחלד.

הן לעשות הנדיל: לא עם קו תהו
נָקם על־יבֵת דָם, לא כְּבִלֵי נֶשֶׁק,
בַּק אֵד בְּפִיו: נִהְי בִישְׁרוֹן מְלֶדֶד.

פריאסטי כ"ב סיון התרמ"ו.

דובר אמת כלכנו יו"אל מפאדובה.

להחכם ונבון אשר לו נאווה תהלה, נעים זמירות בלשוננו הקדושה והמהללה, שוקד בלמודים ברוב חרוה וגילה. מה טבו דבריו מכל סגלה, מה יפו מליו מכל רוח והצלח, מה עמקו מחשבותיו מיון מצולה, מה גדלו מעשיו וכל פעולה, מה נמלצו מדברותיו קטנה או גדולה, מה נעמו אמריו מצוף דבש דלילה, ומה יקרו זמירותיו ממנורת זהב כלה, ועל ראשה גלה, בינינו זה ישוריד ומורי"ה לשינות בני קדם ועלה במסלה, לא פנה אל הרבים ואל קיל המולה, וממימי המדע לנו דלה דלה, ה"ה סוה"ר המאוה"ב ב"ש סטיפאנו קוציאנצ'ין מעיר גוריצ'אה יע"א אשר הרים סביב לה, יצ"ו אתו את הברכה אל גורא עליה, כי לו יקר תפארת וגדלה בבית הלמוד (סימינאריום) על כל מעלה.

אמרתי אספרה כמו ואהללה, כי לו משפט הגאלה, ואשים דברתי לעיני כל הקהלה, וארים קולי כקול חתן עלי כלה לפאר דעתו הצלולה, להדר בינתו השתולה, ולרוטם חכמתו התלולה. ומשיירי אהודנו עד עולם סלה, בשיר זהב ולא במגלה, לברכה ולא לקללה:

עֲנֹתֶךָ, חֲכַמְתֶּךָ הַפְרֵתִי

אֶתְמוּל בְּבוֹאֵי אֶל־מְעוֹן בֵּיתֶךָ;

שִׁישְׁתִּי בְּעַל פְּלִיחוֹן, וְאִז אֶמְרֵתִי:

אֵשְׁבַע בְּחֻקֶיךָ אֶת־תְּמוּנֹתֶיךָ.

הֵאָח! וּבְלִשׁוֹנִי אֲנִי דַּפְרֵתִי;

הִנֵּה יָדִיד חֲדָשׁ בְּבִנְתֶּךָ

וּבְטוֹבֶךָ אֶמְצָא; בְּלִבִּי תִרְתִּי

מֵה־יְקָרָה מִפְּנֵי יָדִידוֹתֶיךָ!

אֵךְ אֲדַעַה אֲמָנָה: אֲנִי תּוֹלַעַת
לֹא אִישׁ, קָצֵר יָמִים, קְצוּיֵן הָאֶבֶר,
בּוֹלֵס הֵכִי שְׁקָמִים, כְּבֹד כָּל־פֶּשַׁע.
וְאֲמָרָה: צָעִיר וּבּוֹר רַק דַּעַת
אֵיךְ יַעֲמֹד בְּמִקּוֹם גְּדוֹלִים?... גָּבֵר
אֲתָה נְדִיב לֵב, וְאַצְפָּה יֵשַׁע.

סאן פייטרו [כפר גוריציאה] ביום בא לחדש הששי דברתי בלשוני לפ"ק.

נאם שומע אמרי אל
ידיך עבדך ומכבדך
איש פאדובה, וי"אל
המחכה ויגיע אל מתי סודך.

ואלה דברי החכם הנ"ל מחסידי אמות העולם אשר כתב לרב המחבר:

להחכם הנכבד המשורר המופלא איש פאדובה כבוד שמו יוסף אלמנצי יצ"ו
בהקריבו אלי הצעיר הח"מ ספרו היקר הגיון בכנור, למנחת אהבה וזכרון,
ואשא משלי ואמר:

שְׁלוֹם לְךָ, כִּי סִפְרְךָ נִתְּנָה
מִוִּבְתָּךְ לִי, לַעֲשׂוֹת מָה עָתָה.
יֵיטֵב בְּעֵינֶיךָ מִקּוֹם מִתְּנָה
פָּרוֹשׁ אֲשֶׁר אֶפְרַשׁ לְךָ פֹּה עָתָה.
אֹמֵר אֲנִי: קִבַּל בְּטוֹב לְבָבְךָ,
נֶאֱמַן אֲשֶׁר כָּתַב לְךָ עֲבָדְךָ.

הצעיר שמיפאן קוציאנצויץ פה גוריציאה, היום ג' אלול שנת התר"י"ו לבי"ע.

לאשה חכמת לב יראת ה' ומשכלת למשורות הנפלאה בנשים אשר נשא לבן
אתנה בחכמה ואשר תויו את החרוזים, הנטפת מור ולבונה זכה מכל אבקת
רוכל בשוריה הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונפת צופים הנודעת ביהודה
ובישראל גדול שמה ויהי שמעה בכל הארץ והנה היא רחל מורפורגו מקריה
נאמנה טריאסמי רבתי עם על שפת הים תבענה שפתי תהלה:

שְׁמָעֵי מְלִי	וּפְנֵי אֵלַי	כְּפִי עָלַי	פְּשָׁעֵי תִגְדֹּפֵי;
פִּקְחֵי עֵינֶיךָ	הִפְי אֲזַנֶּיךָ	מִמַּעֲנֶיךָ	מִי שִׁיר תִּטְּפֵי;
הִפְי כִּדְךָ	לְשָׁקוֹת עֲבִדְךָ	וּבְאֵר יְדְךָ	קָשָׁה תִקְטֹפֵי.
הִנֵּה רַחֵל	חֹמָה וְחַל	עֲבִדְךָ זָחַל	אֵל נָא תִגְפֵי!
אֶל־הַנְּשִׁים	אֶל־הָאִישִׁים	לְשָׁרִים חָשִׁים	נִתְנָת דִּפֵּי.
מִר וּלְבִנָּה	פִּוּר גַּם מָנָה	כִּיָּה בְרִנְנָה	כְּל־מִר תִּהְדֹּפֵי.
וּלְגַם עָמֵד	שִׁירְךָ נְחָמֵד	בּוֹ לֹא יִפֹּד	עֲרֶךְ וַיִּפֵּי.
מִי לֹא יַדַּע	כִּי כֶךָ מַדַּע	וּכְמוֹ בְרַדַּע	בִּינָה תַחֲשִׁפֵי?
אֵת יִרְאֵת אֵל	בְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל	אֵת בְּקִמּוֹאֵל	חֲכָמָה תַעֲדֹפֵי;
אִישׁ אִישׁ מִבֵּין	אֵת אוֹצֵר בֵּין	וּלְשׁוֹר יָבִין	קָדִים תִּשְׁדֹּפֵי.
אֵת כְּדַבְּרָה	תִּרְבִּי שִׁירָה	וּבִת־פֶּאֶרָה	אוֹיֵב תִּרְדֹּפֵי.
אוֹר כִּשְׁלֵמָה	תַּעֲטִי רָמָה!	וּבְכִר־חֲכָמָה	כְּפֹנֶף תִּזְקֹפֵי.
יִשְׂרָאֵל תִּמְדָּךְ	נִפְל סִמְךָ	וּבְעֵז מִימְךָ	כְּל־שֵׁד תִּשְׁטֹפֵי.
תִּבְּזוּ זְלוֹת	אֵף הוֹלֵלוֹת	נִגְדַּ שְׁכָרוֹת	יוֹם יוֹם תִּקְצֹפֵי.
וּלְמִישְׁרִים	לְשִׁיר שִׁירִים	כִּיִּכֵר כְּרִים	תִּמְיֵד תִּכְסֹּפֵי.

פה טריאסמי, בבא השמש לחדש אשר האר לו ולו אדר

שנה תבורך מנשים רחל לפיכ

בקרוב ישראל
חדל אישים ויאל

קול ענות חלושה
יעבד באשה

מענה רך לאוהב ורע הולך את חכמים כמר יצחק בן ברוך לוצאטו ביום זה
לחדש השלישי לשנת ותרבי לך בורות לפ"ק.

עלי לבי דוֹי איכה נפלת
משמים הילל בן־אור רקיע?
לשאור תחתית ירדת: הן נגאלת
בפיך ובטיט יגון לבנות יציע.
פערת לבלי חק פיה. הצלת
בן אדם תולעה אמר הביע
בבלי מלח תפל. כזאת פעלת
לרים קנני ראשו עד עב וגיע.
מששפת את בליו אך לא ראית
כי בהרת תחתיו נגע צרעת.
מערו בקסליו גם בגליו מטוי.
אל תשפט את שכלו אם לא גלית
מוצאיו מוכאיו חכמה נדעת
יצחק ובנו ברוך מבית לוצאטו.

עפר ואפר ופיח כבשן,
קנקן חדש שאין בו ישן,
יפול הכלים, עמוד עשן
אין.

על גב הכתב:

ליודע שכל ולכל תכלית הוא חוקר במדה במשקל ובמשורה כמר יצחק בן
ברוך לוצאטו מעיר טריאסטי.

ביום הולדת היקרה יפת תאר ויפת מראה ותשאות חן חן לה בת הגביר
המפואר יהודה בכמ"ד ישמעאל ושרה לבית לוי (ושמה בשמה) ושם אמה
רחל בת דוד ורבקה פסח או מגדל חפשי Castelfranco.

או ישיר יו"אל את השירה הזאת:

הָאֵחַ הָאֵחַ!	אָב אִם בֶּן אָח	עַם יִשְׂרָאֵל.
לְעִיר רְבֵּה	חֲדָוָה גִּיל בָּה	הַצֹּדֵר יוֹאֵל;
שְׁבֵת גִּבֹּב	אֵל דָּם עֵגֵב	אִין עוֹד מִחַל.
יִשְׁנֵוּ תַמִּיד	עַם הַתְּלָמִיד	רַב וּמְנַחֵל
יְקָדָה שָׂרָה	מִכָּל-עָרָה	הַצִּיּוֹלָה אֵל
שֵׁשׁ קָה שָׁנִים	כָּלֶם עוֹנִים	עַל אֵל עַל אֵל.
לְשִׁיר עֵתָה	עַד יוֹם לְדָתָה	כָּל-אִישׁ יִקְהַל
טוֹבָה יָגִיד	דְּכָא נְגִיד.	מְשִׁיבֵי שׂוֹאֵר
עַרְבֵי הַיּוֹדָה	אִף לִיהוּדָה	וּלְיִשְׁמַעְאֵל
הִיא אֵל רַחֵל	חֹמָה וְחַל	כִּתְּ וְאָד;
יִפְיֶיהָ חֲנָה	הֵם לָהּ מְנָה	גַּם לְמִוְאֵל ⁽¹⁾
עַד רֹאשׁ רְבֵּקָה	וּלְאִישׁ חִיקָה	אוֹרָה יִחַל
יִשְׁמַח מוֹשִׁי ⁽²⁾	מִגְדָּל חֲפְשִׁי	גַּם לְשִׁמּוּאֵל ⁽³⁾
זָקֵב סָגוּר	דְּבָרֵי אָגוּר	אֵל אִיתִי אֵל;
אִין עוֹד חֲכָמָה	חִין וּמְזָמָה	לְאִישׁ גִּיָּאֵל;
עַל גִּפְּן זֹאת	עָנָה עֲזוֹת	הַיּוֹדָה יוֹ"אל—

פה טיריאסמי בכ"א לחדש שבט לשנת בגד ביום שרה ליו"ק לש"נ.

(1) למואל הוא הוא שלמה שם אחי אביה, ואולי בקרב הימים יהיה לה לבעלה, למשום לכה ולמטיב נפשה, כן יאמר האל:—

(2) דודס שמואל פיראני הכהן ואשתו שושנה חלוצה אחות אביה דודסה:—

(3) שם רמז לבית לוי.

אשירה נא לידידי הירא את דבר ה' והולך בדרכיו ובפצותיו הפין מאד התן תמים
לכלולות היושב באהלי תורה ובבית ה' בימים ובלילות, וזה שמו אשר
יקראנו כמיה יצחק בן ברוך לוצאטו (לפנט גדול) מעיר טריאסטי ביום חתונתו
וביום שמחת לבו הוא יום אשרו הג' לשביעות עם הבתולה המהוללה הכלה
הנעימה וראת ה' היא תתהלל ונתן בית תחלק שלל אם תשכבון בין שפתים,
ערב ובקר וצהרים. מרת אסתר סגרי מקרית מורינו.

תאמר הלוים אלי: מה־לך תולעת,
חָגַב קְצוּיִן אֶבְרָה וְגִבָּה רִגְלִים,
נָפַל בְּמוֹ בְּקָעַם וּשְׁתָּם עֵינַים
לְשִׁיר פְּלוֹזוֹתַי בְּקָרֵב טַבַּעַת?

תחשב להשקות צאן, נכָּעַר מִדַּעַת,
אוֹרֵי עָלֵי מַעְיָן, עַל מוֹצֵא מַיִם?
תחשב בַּיָּם גְּדוֹל וְרַחֵב יָדַיִם
לְצִיל אָנֹכִי אֲדִיר בַּצֹּר פִּגְעַת?

אָשִׁיב: יָדִיד נַפְשִׁי, אוֹלָם יָדַעְתִּי
עָרְבִי אָנֹכִי נִבְוָה, אִישׁ צָעִיר אָנֹכִי
אֲךָ עֲשִׂתְּנִי זִמְרָה עַל לִבִּי שְׁמוֹ.

אִין מִהַתְּלוֹת בִּי קִשְׁט זִרְעִתִּי;
לִבִּי בַּיּוֹם טוֹבָה, בִּי נִחְמַתְּנִי
מִנְחָה קִטְנָה קַח וְיִצְחָק לִוצֵאֲמוֹ.

אדב דבק מאח
אמר האח האח
יו"אל.

אויח! אויח! תאניה ואניה, כבית ישראל ראיתי שעורורה, איש אחד שמו אברהם מעובדיה. מעיר אנקונה ארץ נכריה, בור רק אין בו מי תושיה, מחלל שם שמים בפרהסיא, לא חדש ולא שבת לו ומכתו טריה, ועוד ידו נטויה, כי נושא וגותן ביום בחר לו ייה, יום כפרים הוא לכפר על עדת עבריה. בשמן המין ובורית ועל זאת קהלת טריאסטי הומיה, בשנת עד מתי רשעים יעלוו ויפרחו כגפן פריה, חנותו פתוחה וחנוני מקיף בצדיה, כנען בידו מאזני רמיה, לעשק אהב ואויב עירום ועריה, להשחיתם עד שאול תחתיה, ונפשו לו היה, על הכלכלה ועל המחיה! על אלה עיני בניה, ולשוני לא דומיה, קנאת ה' צנאות תעשה זאת וזה פריה, לכבוד גדול העצה ורב העליליה, לא אירא מרכבות עם אשחק להטון קריה, עוררי חנית מסע ושירה, לא אפחד מן הנשר והפרס והעזניה, לא אחת מן הראה והאיה והדיה, ולא אגור מן הרב וחליש והלביא, הנח ידי בו הויה, ואתן בו כתבת קעקע כויה תחת כויה, ואדברה לו את דברי השירה הזאת אשר רשפיה רשפי אש שלהבתיה

הַאֲתָה עֹבֵד יְהוָה אִם עֶבֶד בַּעַל
אֲבָרָם רַם הַקּוֹמָה וְגִגָּה רַגְלִים?
עַד־מָה תִּזְיֵד לְפָנַי רַבֵּב שָׁמַיִם
שָׁלוּ לְשִׁפְן יוֹם יוֹם, רַע וּבְרוּעַל?
יַד יְהוָה לִיץ שְׁמֵךְ, לִכְל סֶף רַעַל
תּוֹשִׁיט חֲמִיץ תִּמְכַּר מַחֹל בַּמַּיִם:
שְׁמֵן זֹאת לֹא זָךְ, לֹא בַר יָדַיִם
מִן הַבּוֹרִית תּוֹצִיא הָיוּ בַּמַּעַל.
וּבַיּוֹם הַכְּפָרִים תִּכְפֹּר בַּכְּפָר
אֶת־תִּבְת פְּעֵלְךָ, פִּלְגַת פִּלְג
מִי הַמָּרִים, וּכְרַבְעָם מוֹמֵךְ.
חַטֵּא מַחְטִיא אֶת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ
אֹי לֵךְ! לַחֲטָאָה אִם תֵּאָכֵל כֶּפֶר
תִּצְרֹף אֶתָּה בַּבַּר, תִּרְבִּין בַּשִּׁלְג.

דבר אמת כלכבו, וחרפה לא נשא על קרובו, על בני אמו ועל איהבו,
י'אל בור רק ומים אין בו.

לכמההר"ר מרדכי אשכנזי מ"ץ בעיר טריאסטי.

הלא מראש לא בסתר דברתי בשיר זהב¹ אשר הוצאתי מחשבה לאורה כמשלש חדשים, על באך פה לראש ולקצין אל עם כחר לו יה, לרעות ביעקב עמו ובתכונות כפיך לנחותו בדרך ישרה אשר יבור לו האדם הירא את דבר ה', ואמרת כי כבד אכבדך מאד כאשר יאות לחכם ונכון כמוך מלא רוח דעת ויראת ה'. לאיש אשר אלה לו עתה מה לי פה? כתר לי זעיר ואחוך כי עוד לאלה מליך, הנה לך שיר חדש שיר זהב אחר ודבר סתר לי ביני ובינך עד עולם, ואחרי כן אבוא אליך וברכתיך ותהיה כענק על גרגרותיך אגרת קמנה ככף איש המלאה לה אט"ר ושנים שנים באו אלוה החרוזים אשר תקבל ברחמים וברצון, ותשא לאה"ב עז פנים כמני כגדל חסדך ותאמר סלחתי:

² מְקַצֵּי הַר עַד נְבִיִּים יְרֵדָה

לְרֵעוֹת בְּעֵדְרֵי צֹאן; תָּשִׁיב נְדַחַת.

הַצִּלְעָה תָּקִים, תַּחֲבֹשׁ נְאֻלְחַת,

נְחֵלָה תַחֲזֹק, וּפְזוּרָה נֹעֲדָתִי,

אוֹתָהּ תִרְבִּיץ בְּנֹאוֹת דְּשָׂא עֲבֹדָתִי,

וּבְקִלְךָ תִשְׁמַע, תִּשְׁמַר תַּכְחַת;

אִז לָהּ הַשְׁקֵט, בְּטַחָהּ, שׁוֹבָה וְנַחַת,

כִּי עַל מְזוֹזוֹת יָאֵר יוֹם יוֹם שְׁקֵדָתִי,

נִשְׁמַר שֶׁבֶת! אֲדַע מֵרַת גִּפְשֵׁדִי,

הִנֵּה לְיִשְׁרוּם מַר לִי מַר עֲלִיךָ,

הַתֵּרִי פִתַח אֶת־חַרְצָבוֹת רְשָׁעִי.

רַב מְרַדְכִי! הִטָּה אֱלֹהֵי אֲזֻדְךָ

תִּדְרוֹשׁ, תַּחֲקֹר, תִּשְׁאֵר הַיַּמֵּב כְּלִפְשָׁעִי;

תִּמְדֵּךְ אֲשִׁירֵי כֶךְ וּתְקַנְהָ יֵשַׁע.³

רחל גם בן רחל
יו"אל עסר זוחל.

¹ רומז אל שיר זהב אחר שהקריב המחבר מנחה לכמההר"ר מרדכי אשכנזי בזמנו במחנה קדשנו לשבת על כסא ההודאה ואני בקשתיו ולא מנאחיו. הע' המו"ל

² Pedementium

³ במור הבני ברביעו וכו' של שיר זה יס' יחד בהכרה שלישית: הע' המו"ל

בוֹאֵךְ לָךְ בַּח וְאֵל
עַל שְׁפִירְךָ אֹרֵךְ יְהִל;
תִּגְדֵר פְּרֻצַת חוֹמַת הַרְאֵל.
חֲלָשִׁי גְבוּרֵי רָפָה וְאֵיל
רְצִים כִּי הוּא מִלְאֲךְ הָאֵל;
וּבְמוֹצָא פִּי הָעַם יִקְהַל.
כִּי לִימִינוּ שׁוֹר מִיִּבְאֵל
מִשְׁפִּיל גְּבוּן אִישׁ כִּבְצִלְאֵל.

רַעַה צֵאן קְדָשִׁים! שְׁלוֹם
לְרַעוֹת עֲמֹךְ עַד עֵילוֹם;
אַתָּה תִּקּוּם תִּכְנֶה צִיּוֹן
יַחַד פְּלֶם עֲשִׂירִי אֲבִיּוֹן
אֶל־יִקּוּל דְּבָרִי כִּי חָכֵם חֵן
חָפֵשׁ טְחוֹתִי לַבּוֹת בְּחֵן
בְּנִבְצִין רִשְׁעָה וַיַּעֲקֹר
וַיְקַבֵּל־תְּכֵלִית הַגּוֹ חֶקֶר

מִי אֲנִי מִי חַיִּי? עֲפָר וְאֶפֶר.
וּכְעוֹלָל כִּי יִבְרַח מִבֵּית הַסֶּפֶר;
צָעִיר אֲנִי דָק לֹא אִישׁ תּוֹלַעַת.
כִּד הַלֵּבֵב עָצַל נִבְעַר מִדַּעַת;
רֵשׁ אֲבִיּוֹן וּמִדְבָּא עֵנִי וְחִלְךָ
אֵיכָה יוֹד לְשִׁבֵּת לִפְנֵי מִלְכָּךְ?
עַרְכִּי אֲדַע רַב שְׂרַעְפֵי אֲצִדִּיקָה
מִקּוֹל שְׂאוֹן מְרוֹם זְרוֹת אֲרַחֲקָה —
מֵאֵת זַעַת אִפִּי לֶחְמִי אֲכַלְתִּי.
מִחֲרוֹן מַחֲמָה נִפְשִׁי הִצַּלְתִּי
מִהַיָּשׁוּב מִהַדָּע לִבִּנִי אָדָם יָדַעְתִּי
וּבְאַנְחָתִי יוֹם יוֹם הִנֵּה יִגְעַתִּי;
וְעַן רַעִי וּמִיָּדַעִי אֶהְבֵּתִי.
וּבְמוֹעֲצוֹת לָךְ שְׁלִישִׁים כְּתִבְתִּי.
מִיִּגִיעַ לֹא אֲסִיר שְׁכַמִּי מִסִּבֵּל
אֶהְבֵּה בַתְּעַנּוּגִים אֲמַר אֵךְ הֶבֶל;
אֵךְ שְׁנֵא שְׂדֵה שְׂדוֹת וּרְעוֹת הָרוֹת.

וְגֵרֹב אוֹנִים וְסִנּוּר אִישׁ לֹא יָנוּחַ;
גְּנוּת וּפְרֻדָּים שָׂדֶה וְכָרֶם
לֹא יַצִּילוּ אוֹתוֹ מִנְּפִיזָרִם;
יָזוּבוּ מֵיָם וּנְחָלִים יִשְׁטֹפוּ
וְכֹלֵל הָיוּ יְהוּי גְדֹלָם יְגַדְפוּ.
אֲדָ טוֹב בְּטַח לְשֹׁפֵן עַל־קַצְוֵי אֲרָץ
לְחַמֵּל בְּלִים, לְגַדֵּד לָהֶם בְּדִפְרָן.
אֲרָאָה רָעָה חוֹלָה פִּחַת הַשָּׁמֶשׁ
בְּנִקָּה וּמִבְּקָה שׁוֹאָה וְאָמַשׁ;
כְּל־אִישׁ וְאִישׁ לְפָנַי בְּצַעוּ פִּרְעַ.
כִּי קָצַר הַמַּצֵּעַ מִהַשְׁתַּרְעַ;
עָמַל בְּעַם אֲבִימִ, עֵוֹן וְפֹשַׁע
וַתִּמְלֵא תֵבֵל חֲמָס וְרָשָׁע.
אָמַר: מִי יִרְפָּא לָהּ. יַחֲבִישׁ נִגְעֶיהָ?
מִי יַצִּיל הָאֲבִיוֹן מֵאֲבִירֶיהָ?
בַּק נִכּוֹן הַדְּבָר אֶל־רַעַה עֵדֶר
וּבְקִלּוֹ יִתֵּן עֵז מְעוֹז וְסִדְרִי;
יָרִים קוֹל כְּשׁוֹפֵר נֶגֶד הַמַּעַל
נֶגֶד רָם הַלֵּבָב, רַע וּבְלִיעֵל;
לִפְתּוֹד עוֹד יִשְׁחַק, לֹא יַחַת נֶצַח
מִזֵּד יְהוּי מִרָץ, מִחֲזוֹקֵי מַצַּח;
נִגְדִיל תּוֹרָה יֵאָדִיר מִשְׁפָּט וְאֶדְקַ
יִסִּיר מִגַּן עֲדָרוֹ חֲרוּל וְחֲדָק;
וּבְפָלֶס הַדַּעַה יִשְׁקַל כְּל־פִּעֵל
וּיִבְעַר מֵעֲמוֹ חִלָּאָה וְנִגְעַל

עד בא יום אל. גשמע קול התקוע
יום גדול, יום נורא, יום המרגוע,
יום שלום ופקדה אל מפעל גבר,
יום יפתח צור תמים מסגר וקבר.

ברך עמך ישראל;
עולם ועד רב ומנהל,
לקביר מלין אלכל שואל;
מלפני איש לא יקהל;
בדבר גביא, איש בשמואל;
יתן שמחה, כי הוא גאל.
שי למורה קמת הואל
מאיש פאדוכני: יו"אל.

הצמח ישעך צור תמים
יראה זרע יאריך ימים
עשה כבוד גם רב אונים
ישיב לב אבות על בנים
גם לב בנים על הזריהם
יסיר חרפת עמו, בקהם
ובענותך איש ידעה
מגוש עפר, מתולעה.

פה טרואסטי ביום אבא לחדש שנים עשר הוא חדש אדר כי אתן שנת' כי
אבוא אל מקדשי אל אבינך לסיג.

ביום הזה, יום משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ורנגות לרבנים יום הפורים לשנת על בן קראו לימים האלו (עמך הסליחה, אם קמה וגם נצבה הו"ו תחת הה"א) פורים על שם הפור לפ"ק, יובל שי לידידי החכם והנבון ולכל תכלית הוא חקר במהרה"ר מרדכי אשכנזי מ"ץ בעיר מריאסטי על כל דברי השירה הזאת אשר משקלה זהב טהור ודברתי אחטם לך:

עוֹרֵי מְלִיצָתִי וְקוֹמֵי רַגְלִי
חוֹשֵׁי עֲשֵׂי עֲגוֹת לְיוֹם מְטִבָּח;
שֹׁמְחֵי וְעֲלוֹי גָּא, הַלּוֹם תִּשְׁפְּנֵי
לְרַעִיף גְּאוֹת מְדַבֵּר לְגַן פָּרַח.

פִּידֵי שֵׁה, מְרִירֵי יוֹם וְחִבְלֵי עֲנִי
הַפְּכֵי בְּיוֹם פּוֹרִים לֵלֵב שְׁמַח;
כִּי לֶךְ יִנְחַשׂ אִישׁ אֲשֶׁר כָּמְנֵי
חֲדוּה וְשָׁלוֹם עַד בְּלֵי יָרַח.

שְׁמַעֵי, רְאֵי הִטִּי בְּיוֹם הַיִּשַׁע
כְּהַד מְלֵאֵת גִּיל וּמֵי אַפְסוֹסִים
אֲזוּ יִמְתְּקוּ מִכְּלַד־בֶּשׂ וְנִפְתָּ.

רוּחַ הַרְוֵמִית גָּא בְּאַנְשֵׁי רָשַׁע
חוֹשֵׁי פְחִי אֲזוּ יִשְׁקְעוּ הַמַּיִם
רָעִים וְאֵל יִהְיוּ לְפָנִים תִּפְתָּ.

נאם שומע אמרי אל,
אנוש רמה, צעיר יו"אל.

לחכם ונבון כמוהו' מרדכי אישכנזי מ'יין בעיר טריאסטי על קובץ שירים חדשים
גם ישנים אשר נתן לי במתנה הראויה להתקבל ביום הא' לחדש שנים עשר הוא
חדש אדר בשנת מתנתך נחליאל לפינא אמרתי אודה על מנחת הר הגדול
למישור אשר הוציא את האבן הראשה מאוצרותיו ותשאות חן חן לה:

מָנָא תְּשָׂאוֹת חֵן לְךָ הַבְּאִתִּי
רַב מְרַדְכִי מֵאִשְׁכְּנָזִים רְמוֹ
בֶּן־פִּינְחָס הַרַב וְלֹא אִישׁ פְּתִי
בְּמִשְׁוֹרְרִים לֹא מִשְׁנֶתֶם נְמוֹ.

אָבֹא בְּשִׁיר חֲדָשׁ אֲשֶׁר גִּלִּיתִי
לְךָ בְּיַן חֲכָמִים גַּם נְבוּנִים קָמוּ;
כַּבֵּד אֶכְבֶּדְךָ מְאֹד מְלִתִּי
מִלִּים עָרִי שִׁירִים אֲשֶׁר יִנְעָמוּ.

אֲשִׁיר? וְאִיךָ אֲשִׁיר לְאִישׁ כְּמוֹכָה
חָכֵם וּבְרִילֵכָה נְקִי כַפְּסִים?
לְקַרְאֲתֶךָ רוּחִי הֲרֵא נִבְכָּה.

קָבֵל דְּבָרֵי נָא כְּמוֹצֵא מוֹם
לֹא כְּזָבוּ מִיָּמָיו וְאִזְ אֲשַׁפְּכָה
שִׁיחִי עָלַי שִׁי מִדְּגַן שָׁמַיִם

פרט על פי הנבל,
נוש עפר, שבר נבל,
צעיר, נבזה, אי הנבל.

ויהי בשמעו חכם לבב ואמין כח מפרק הרים ומשבר סלעים בקולו קול עז
ותעצומות דורש טוב לעמו בשבת הגדול לשנת דרשו יי ויעזו לפ"ק
כמוהר"ר מרדכי אישכנזי מ"ץ בעיר טריאסטי
לא יכול יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו ויקרא:

רַב מְרֵדְכִי! אֶת קוֹלְךָ שָׁמַעְתִּי
אֶל־חֶקֶךָ שׁוֹפֵר אֲנִי חַוִּיתִי
וּבְיָדְךָ גִּרְזֵן הֲלֹא רָאִיתִי
אֲדַע וְלֹא אֲדַע אֲשֶׁר יָדַעְתִּי.

אֲשַׁמַּע מִבִּשְׂרׁ טוֹב. . . וְלֵב קָרַעְתִּי;
מְרִי וְחַטָּאתִי כָעֵב מְחִיתִי
הָיוּ כֹּלָא הָיוּ. . . וְאִזְ חַוִּיתִי
גִּדְהֵם וּמִשְׁתַּאֲהִי וְלֹא הִרְשַׁעְתִּי.

אֲשַׁמַּע. . . וְהוֹצַק חַן בְּשִׁפְתוֹתֶיךָ
שִׁבְטֵי רְשָׁעִים יִפְלוּ תַחְתֶּיךָ
כִּי חָצַדְךָ שָׁנֹן עָלַי כָּל־פֶּשַׁע.

תָּשִׁיב לִבְבִי חוֹטָא וּמִטָּה רָשָׁע
מִכָּל־עוֹנוֹתַם וַיִּפְרוּ וְשָׁע.
לָבֵן אֲמַרָא פִי תַהֲדָתְךָ.

פה טריאסטי בחדש האביב ליום ושנה בא יבא ברנה הנושא אלומותיו לפ"ק.
עבד עולם לאוהבו איש ימיני בנו הקטן יו"אל פאדובני.

איכה היתה לזונה קריה נאמנה מלאתי משפט צדק ילין בה ועתה טרצחים ומחללים
את יום השבת אלה וכחש וגנב ונאף. מצח אשה זונה היה לך, עיר הומיה חיושבת
על טבואות ים הוכלת העמים, מאנת הכלם ותעשי הרעות ותוכלי, תחת היותך
משוש לכל הארץ את צעה זונה בשוקים וברחובות ותעגבי על מאהביך ויצאת
במחול משחקים. לכן זונה שמעי דבר רעיוני:

הה! שְׁעֲרוּרֵיהַ הֵלֶם רְאִיתִי
עִיר נְאֻמָּנָה הָיְתָה לְרֵצַח:
גֹּוֹי מֵר וְנִמְקָר בָּהּ וְחֻזְקִי מִצַּח
וְקִהַל מְרָעִים, פְּשָׁעִים חֲזִיתִי.
שָׁמִים לְמַתּוֹךְ מֵר, וְשָׁנֵא צְפִיתִי
בָּהֶם, וְעַמָּם רַק הִתְּלִים נָצַח:
תַּחַת שְׁעָרָה קוֹיִן וְתַחַת קִצַּח
שָׁכִים בְּאַרְצוֹתֵם, שָׁמָּם בְּזִיתִי.

אֵד מַעֲשֵׂה זֹנָה פְּעַלְתֶּמוּ,
וּמְחַלְלִים שֶׁבֶת בְּלִי אִימָתָה,
מִרְמָה בְּמִרְבְּלֶתֶם וְכֶסֶל לְמוֹ.

יַעֲשֵׂן חֲרוֹן אִפִּי כְּאִשׁ יִקְדֶּת
בְּכִנֵּי יִשְׂרוּן; הוּי מְתִי עוֹלָתָה!
אִיכָּה לְזוֹנָה הָיְתָה נִכְבְּדָת?

על איש אחד מן הרמתיים גבה עינים ורחב לבב מלא חובות כרמון, לזה רשע ולא ישלם את נושיו, וחשב בלבו להפיל תחנתו לפני ה' בעשרת ימי התשובה ובאמרו פעמים שלש עד עשר פעמים בלב נשבר ונדכה ובדמעות שלישי—אבינו מלכנו מחוק ברהמיק הרבים כל שטרי חובותינו—האל ישמע מהיכלו קולו ויציל אותנו עד עולם מיד נושיו והיו כלא היו כל שטרי חובותיו [Cambiali] אשר עשה. ולא יכול יוסף להתאפק לכל מהתלות האלה. ויחר אפו וידבר את כל דברי השירה הזאת:

[דברי איש חמסים]

אֵלֵי יַצוּר מַחְסֵי הַבַּטְעָנִי
כִּי כְבֹדָה יָדֵי עַר אֲנִחְתִּי;
הַקָּשֶׁב לְקוֹל שְׁנֵעֵי וּלְקוֹל בְּכִי
אוֹדִיעֶךָ פִּשְׁעֵי גַם תַּמְאִתִּי.

מִסְפָּרְךָ תִּמְחָה כְּבֹד נַשְׁוִי
וּבְרַחֲמִים רַבִּים עֲנֹתִתִּי
כִּפְרִי וְאֵל תִּפְנֶה אֶרְבִּית מְרִי
כִּי זֹאת בְּעֵנֵי הוּא נִחְמָתִי.

[תשובה האל]

דַּבֵּר שְׂקָרִים הוּם; מִהֲלָךְ לָבֵא
לִפְנֵי אֲדֹנָי, אֵר בַּחַן טָחוֹת.
כָּל־עֲשֻׁתְּנֹת אָדָם, הֲגוֹת לְבוֹ?
תַּחֲיֵשׁ לְשִׁלְמֵ חוֹב אֶל־הַנָּשִׁים
וְרִים זֶה־ב כְּסֻלָּם עַל הַלּוֹחֹת (1)
וַיֵּאֱמִינוּ בְךָ אֲבִיר אִישִׁים;
אִם יִשְׁבִּים מַחְשִׁים
לֹא יִחְשֶׂה הָאֵל, וּלְטוֹבָתָם
יִנְקוּם לְעֵין כָּל־אִישׁ אֶת־נִקְמָתָם.

(1) Cambiali

ויהי בכואי להתפלל, אֵל אֵל כל מחולל, בכה"כ הקטן לבני ק"ק אישכנזים, רובם אגוזים ושעירי עזים, ומיעוטם ארזים, בשלהי שנת **מה חמור נער?** שמעתי שמעתי איש צפוני מתנודד וגוער, מזמר זמירות [כ"א מזמר זמורות] כי לא ידע ספורות, פעם קורא לעיינין אלפיין או נוניין, ופעם לעיינין עייניין, כל מלעיל למלרע הפך, חמתו על המלים שפך, סכלותו איננו מניח לו לישון, והנו ככר פה וככר לשון, באמרי פיו נוקש, יאכמו תחת יאכלמו כקש, ואכל ושכע ורשן, והנה כל ביתו עשן, נשיאים ורוח וגשם אין, חכלילי עינים מייך שמו שמים על זאת, איך סכל יענה עזות? כי נתן לשמצה ולבוזה, ודבר ה' בזה, לשוננו הקדושה ונקיה, או! כבני ישראל ראיתי שערוריה, אין דורש ואין מבקש, רק לעג בזיון ומוקש, ומי כמהו יקרא, לקח את ספר התורה, ונתח אותו לנתחים, כזבח ומנחח ועולות מחים? ובמתניו קשת תחת קסת, בור סייד שנוי וסית, תהלת חלי מעים, לב נמס ופיק ברכים, בור רק. אין מי התורה בו, ושמי בקרב לבו.

העל אלה אחריש אתאפק, וקול חמור על דלתי אזני דפק? הלא זה אוד מצל מאש החכמה, מלא על כל גדותיו מרטה וערטה, והנני אעשה כלה, מפיו דובר נבלה, כי מרעה אל רעה יצא, בזרון ומצה, לכן אמרתי אספרה כמו, ואגלה את נבלתו ומוטו, ואת הצפוני ארחיק מעליכם, למען ירבו ימיכם, תכתב זאת לדור אחרון, והיו הדברים האלה לזכרון:

אִיכָה כְּסִיל, תָּרִים לְעֵב קוֹלְךָ.
 וְלִשְׁוֹנֶךָ רַק מִיץ תִּפְלָה נִטְפֶּת?
 לָךְ נָא חֲמֹר נֵעַר, לָךְ אֶל־הַרְפֵּת.
 תִּמְצָא מְנוּחָה שָׁם אֶל־בַּיִת רִגְלֶךָ;
 תַּעֲרֵר שְׁחוֹק, וּבְסוּד לְצִים חֲבֻלֶךָ
 פִּיךָ תִּמְלֵא רַק חֲצִין וְזֹפֶת;
 תִּשְׁפֹּט שְׂאֵת, תִּשְׁפֹּט גָּרֵב, יִלְפֹּת
 תִּשְׁפֹּט... וְרָא תִדַּע חַיִּי הַבְּלָךְ.
 יִפְסִיר בְּשִׁפָּה אִישׁ, רֵאשׁוֹ יְנִיעַ.
 יִלְעִיג לְמוֹצָא פִּיךָ וּשְׁפָתֶיךָ,
 וַיִּרְבְּרוֹן אֱלִים עַרְשִׁמְחֶתֶךָ.
 אִם תִּחְרִישׁ סָבֵל—חָכֵם מוֹשִׁיעַ
 לָךְ יִקְרְאוּן אִישִׁים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ;
 לְכֵן דַּמִּי תִתֵּן לְבְנֵי עַמֶּךָ.

לשחוק אמרתי מחולל
 יו"אל כעין נחשת קלל.

ביום חתונת

הנאהבים והנעימים כמ"ד ישראל גדליה מורפורגו
ומרת סוזאנה קארולינה לבית הלוי
הקריב את קרבנו מעט צרי ומעט דבש [ה"ה תרגום עברי למזמור חמישי לפראנציסקו
פיטראקא בלשון רומי], לישרים בלבותם הורי הכלה.
הצעיר יוסף אלמנצי איש פאדובה.

מזמור חמישי.

א.

לילות יסרוני כליותי וחבלים עד אין מספר נפלו לי כי יענותי
ולקדוני בשחיתותם ורא היתה שנה לעיני ורוח רעה תבעתני:

ב.

חלומות וחקיונות עד אין חקר השיגוני ולא נתנוני השב רוחי
ואנכי ציף ונגע וקראני אסון: יי אלהים תרחק מעלי כל רע
והצילה נפשי מפחד שתאם ואל תבא במשפט עמי כי יגרת
מפני המות הקרוב אלי:

ג.

כלו בגיון חיי שבעתי במרורים רבות אנהותי הבוני פצעוני
ועצמי עששו נחל התוכחה ונאצה עבר על נפשי ואקוץ בו:

ד.

רחפו כל עצמותי ולבי סחרחר ומפני כבוד המהומה קדר
אתהקד נפלו פני ושחה לעפר נפשי:

ה.

קָצָה נִפְשֵׁי מִבּוֹת וּמַחֲוִץ וְשֵׁם מְצֹאתִי רְאִיתִי אֲנֹשִׁי בֵּיתִי הָיָה
לִי לְאוֹיְבִים וְיִרְמָסוּ לְאֶרֶץ חַיִּי:

ו.

בְּנֵי גֵבֶר הַקָּמִים עָלַי הִכִּירוּ עוֹד מְקוֹמִי וּמִבְּצֵה מִשָּׁנָב חוֹמוֹתַי
הַשְּׁפִילוּ:

ז.

וּתְתַפְּעֵם רוּחֵי וּשְׁנֵתִי נִהְיֶתָה עָלַי מִקּוֹל אֲנַחְתִּי בְּאִישׁוֹן לֵילָה
נֹאפְלָה נִפְוֹגְתִי וְגִדְבִיתִי עַד מָאֵד:

ח.

הֵן תּוֹחַלְתִּי נִכְזָבָה וְאָבֵד מְנוּס מִמְּנֵי לוֹלֵי יְיָ עֲזָרְתָה לִי וְאַחֲלָה
לְחֶסֶדוֹ:

ט.

סָעַדְנִי וְאַיִשְׁעָה חוֹשָׁה לְעֲזָרְתִּי וְהַצִּילְנִי חַגְנִי יְיָ חַגְנִי:

יו"אל

כגבר עברו יין פסח על שתי הסעפים מכשר ואומר:

אדם? ... אדבר? ... הנני פסח
אוי על שני גפי סעפים אלה! ...
לא איש גדול דעה ועשה פלא
אני ולא גבון ולא פקח.

אדם? ... וכמשרר וכמנצח
לא אדעה זמר ורוחי תלא;
כל עשתנותי עומדות בפלא
פהלים היו בלי מפתח.

אמר ... אדבר ... אך ... קחוקי מצח
נדקם ומשתאה ... ולא אבינה
בין מערב, מזרח, ובין תימנה.

אך טוב לישראל אחוה נצח,
נאווי גדליה פה וקארולינה
מרפורג בבית לוי בבית סוואנה.

ביום חתונת

בחזר מעם חתן תמים לכלולות כמ"ר ישראל גדליה מורפורגו
עם הכלה המהללה ותשאות חן חן לה מרת סוואנה קארולינה לבית הלוי
בשנת ועל כל פשעים תכסה אהבה לפיך.
מנחה היא שלוחה מאת המחבר לאוהביו יראי ימי וחושבי שמו הנרי הכלה:

נגד בחיר עם יהי משך בקשת
חציו שנוגים חיש ירה החשק;
נגע לבבו כי ירא מנשט
אל יעלת חן חן יצאת לגשק.

לא פנתה אל שוא גם לא דרשת
בחור יפה-מראה במעיל דמשק
כי אם חכם לבב לבה חרשת
רדף צדקות לישרים בן משק.

עלמה יפה פיה שכל ידעת,
מצא נבר תמים ובלב שמח
אמר: שלו עמה אשבון... אישנה...

שם איש ושם אשה איך כתולעת
מעין אנוש נעלם? ... מי דל פתח? ...
שם זה גדליה הוא שם זאת סוואנה.

אוהב דבק מאח
האוטר האח האח
יו"אל כקש על אח.

שבענה ציונים ושלש קינות מלאכת עבודת יוסף אלמנצי איש פאדובה
 בסנה זה ה'שער לוי צדיקים יבואו בו (ס"ג. 1)
 זה עני קרא ואני ואני הוא, לרב תבונות, דורש טוב לעמו המשבח המפאר
 והמהלל ברוב התשבחות בש"ם פעל ומל"ה ולכל תכלית הוא חוקר כמחרי"ר מרדכי
 אשכנזי מי"ן בק"ק טריאסטי ואליו אשים דברתי:

אך אתנשא לאמר: אקים אַמְלָכָה
 אם רבי'פח אין בי ללחום נגדך?
 מהלת'בן הבר? רוחי נבכה
 איכה נשב יחדו, אמתיק סודך?

אָכְרָעָה על ברבי שיחי אַשְׁפָּכָה
 לפני חכם נבון; ובמו נאךך
 אַשׁוּמָה דמַעַתִּי בי מי כמכה
 בָּאֵלִים? שְׁמָעָה נָא שׁוּעַת עֲבָדְךָ!

שְׁלֹשׁ קִינֹת נִם צִיּוּנִים שְׁבַעֲנָה
 אַקְרִיב לך; מִכְּלִיָּה אֹתָם הַצִּילָה;
 בְּפֶר עַל־בֵּית שִׁירֵי אִם שְׁוֹא הַמְּלִיטָה.

עַל בְּנֵיהַ פֶּסַח אָנָה וְאָנָה,
 וּבְדָרְךָ תָּמִים אִזּו יוֹם אִשְׁפִּילָה;
 לֵב הַנֶּתֵן לֹא הַמֶּתֵן הַבִּיטָה.

אלה הדברים אשר דבר יי"אל הפאדובני המחבר.

(1) שיר זה שב זה היה מיוחד למנוח לאסופת שירים אשר חשב המחבר להקריב מנחה
 לכמהר"ר מרדכי אשכנזי הציונים הגה הגם בספר הזה וכמו כן הקינות על מות כמהר"ם גירונדי
 ומשה שמואל דוד לולי; השלישית על מיתת ר' ישראל קוגאין נדפסה בעיר ריביו ש' הקש"ד.
 הע' המו"ל.

הרימותי כחור מעם, דורש טוב לעמו, במיטב שדהו ומיטב כרמו, על התורה ועל העבודה כמיוב מעמו, הנה זה בא על ההרים וזה שמו כמ"ר **יצחק חיים קסטיליוני** איש הולך בתומו, קורא בקול גדול להחיות לב נדבאים בקרב ישראל עמו, "בליל הושענא רבה" ה"ה עת וזמן קומו, בשנה הזאת **שער הגאולה** לפ"ק נפתח לנחמו, וגם **כתר** (לפ"ק) יתנו לו בראשו נערים וזקנים יחדו להרימו, ליל הוקם את משכן ה' ובדמותו ובצלמו, "מדרש לקח טוב" בעיר **טריאסטי** והי' עמו מהמתנדבים בעם אנשי שם וכבודם עומד במקומו, נדרם אשר נדרו לא אחרו לשלמו, ולא יכול **יוסף** להתאפק לתת שכרו ביומו, ושם ילד בת שירו על שכמו, להלל ולפאר ידיו בעצמו, גואל אביו ואמו, בשיר חדש ועדות ביהוסף שמו:

אל תִּירָא אל תַּחַת קוֹם יִצְחָק קוֹמָה
אל תַּחֲשֹׁד, הַגִּד נָא עֵינַי וְפִשֵׁעַ
לִילֵידִי יִשְׂרָאֵל שִׁבַע אוֹ תִשֵׁעַ
וְדַבֵּר פִּיךָ אֲזוּ וַחֲשִׁב לְמֵאוֹמָה.

אֲמָנָה אֲזוּ לֹא אָדָם, אֲזוּ לֹא אֲנוֹמָה;
אֲנִידִיל שְׂמֹד, כִּי לֹא אִישׁ חֲפִיץ רִשְׁעַ
אֲתָהּ תִּקְוִים, תִּלְבֹּשׁ בְּגָדֵי תִישֵׁעַ;
וּבְקוֹל גְּדוֹל אֶקְרָא: רֹמָה נָא, רֹמָה!

רַק לֶחֶם אֲפִידִים, לֹא לֶחֶם עֵינַי
אֲזוּ תִפְרֹם לְרַעַב וְדָגַן שְׂמוֹם;
טַל אֲזוֹרוֹת, מִיַּיִן חֶלֶב—לְצֵמָא—מַיִם.

תִּשְׁלִיךְ בְּמִצּוֹלוֹת יָם מָאָס וְדָמָן,
וְרַכֵּב וְצֹלַח יוֹם יוֹם עַל דְּבַרֵי אֲמָן.
קוֹמָה יִצְחָק חַיִּים, קוֹם קַסְטִלְיוֹנִי!

פירוש שיר כ"ד מחלק א' משירים שחברתי

הנני גוער לכם את מעשה רע וזריתי פרש על פניכם בפירוש עֲרִיקֶם
ואשא אתכם בַּלְהָב:

בְּלֶה מְהַלְלָה בְּרֹב תִּפְאֹרֶת הלא היא עדת בני ישראל מקרם כלילת
יופי משוש לכל הארץ היושבת לבטח בזאת העיר העליוה
פאדובא יע"א, ועתה

בְּקֶה מְהוֹלְלָה אָנִי חַוִּיתִי הפוכה כמו רגע אני הגבר ראיתי בתוכה אנשי
מדות רעות בתיהם מלאים מרמה הוללות וסכלות אשר מאנו
להקשיב ויתנו כתף סוררת להראות העמים והזרים את דפיה
ואת תחלואיה, והנה

חֲזָלָה מְהַלְלָה וְלֹא שְׁנִיתִי כי עיני ראו ולא זה מוטלת על ערש דוי
כל משכבה נהפך לחליה כמהפכת צרים כסכה בכרם, רופא אליל
קרבו לה ואמרו:

יש תקוה לאחריתך רפאות תעלה הן לך ראי דרכך דוי
נחלה מכתך אך הן הן דינך למזור ולך ארוכה למכותיך:
אבל הרופאים יחללו מתחת השמים ושוטניהם אָרְבוּ להם על אשר
לא ראו —

בִּי לָהּ בְּחִלְחָלָה שְׂאֵת בְּהֵרֵת ונחלה אברה תקותה לא ידעו ולא הבינו
בהשכה הלכו ולא הביטו כי הראשים יצאו לגרופים כבהמות נדמו
זה דרכם סָקַל למו על אשר נתנו את כל קהל ישראל לפוקה
ולמכשול ללעג וקלם בקרב הארץ הלא המה בע"ב תַּמְדָּמָן:

(חִלְחָלָה) כמ"ר... רא"ש לשועלים אשר תחלת דברי פיהו סכלות
בעמים הוא יתבולל אדם תועה מדרך השכל לא ידע בין
ימינו לשמאלו ובהמה רבה, על כן יקרא עוד שמו בבל,
יראה ורעד יבא בו ותכסהו פלצות ויאמר: מי יתן לי
אבר כיונה אעופה ואשכונה בעיר אחרת קרובה לנום שמה
פן תדבקני הרעה ומתי: —

(שְׂאֵת) כמ"ר... לענה ורא"ש אדם ובהמה שָׁמָן חלקו ומאכלו
ברואה וישמן ויבעט הון ועושר בביתו וצדקתו אובדת לעד
מהעמוסים מני בטן בבטן עקב את אחיו ובהוני מרה את

הלכאים, אוטם אזנו מועקת ללו איש בער ולא ידע מאום ברע ובהור בשוב, כי על כל אלה יבואהו האלהים במשפט: (בְּהֶרֶת) הלוא זה אוד מוטל באש מהאנשים החושבים און, והיועצים עצת רע בעיר הזאת כמ"ר... לבוש בגדים צואים. בראשו נגעו אחירתופת הצפעוני יועין להשמיד ולאבר את היואודים כלו הנף ומרע פה דובר נבלה נואף אשה חסר לב עם מנאפים חלקו ולשונו כחרב חדה תצמיד מרמה עושה מלאכת ה' רמיה ככפיר יושב במסתוים לגנוב נקי עינוי להלכה ישכנו לקוה את הכסף המתכן לתת לו מפרי צדקת המתנרבים בעם, ויאנהו אביוני ישראל מן הנגבה ויצעקו ויהי פשעו בכל הארץ. —

ויהי איש אהר מן הרמ"תים צופ"ים כמ"ר... יודע שכל ובינה בעיר פאדובה יע"א וידבר אל נשיאי העדה את כל הדברים האלה לאמר: הנני רפא לך עיר העדינה הנני:

רֹפֵא לְמִכְתָּהּ — ולמכת העם הזוה —

בְּעַט עִזְפָּרֶת יַעַן וביען עזבו מקור מים חיים את ה' וילכו אהרי ההבל ויהבלו לכן הנני מודיעם בעט ברזל בצפורן שמיר בפעם הזאת אודיעם את ידי ואת גבורתי וקרא זה אל זה ואמר: „סלו פנו דרך הרימו מכשול פן יהיה למוקש שמעו „אלי רודפי צדק אני —

כֹּתֵב תְּרוּפָה כְּאֲשֶׁר דִּמְרִיתִי „והיה לכם לאות להרחיק מעל גבולכם רחוק „מי ימצאנו חֶכֶם לבב אשר לו כְּחַיִּים מִמַּעַל לִרְגֵלָיו“ „להתנכר בהם על הארש, כל נדיב לבו יבוא את המנחה „זהב וכסף בלתי נהשת ליתן לו צרור הכסף ביום הכסא „יבא ביתו“ וכן גמרו אומר ויברך אותם.

אֵךְ כָּל צַיִי לְרִיךְ לסוף דבר הקול נשמע חלק לכם בשני דרכים — האחד — כי הרבה מעשירי עם אמרו: אם אתה נתן שור אני אתן כשב וחמתם בערה במ כי אש יצאה מהש"בון להבה מקרי"את שיח"ון ויתפררו איש מעל אחיו — האחר — כי חכם ירא שב מאחריו ואת דבריו לא הקים והורו נהפך עליו למשחית כמהפכת סדום ועמורה ולא במחיר ולא בשחר

רצה לנסוע מן המחנה ופה ישב כי בחר ואזה למושב לו
ולא יר"א לשבת בצו"ער בלהם צר ומים להץ כאשר הוא
חי היום. בשמוע את הדברים האלה איש מהיר במלאכתו
הנון ורחום וצדיק ויחר אפו, הלך לדרכו וישב למקומו ואין
בידו טאומה. אחריו בן על משכבו בלילות ולבי ער לבקש
טובה לבני ישראל שותי ודוממתי נפשי. —

וְכֵן תְּעִיתִי

לְחֵשׁוֹב אֲרוֹכְתָהּ וְהִיא נְעֻדְתָּ כי יבא חכם אחר למלא את מקומו ושלוש
יתן על העיר הזאת להושיעה ותהיה כבתולה אשר לא
היתה לאיש לכבוד ולתפארת; אך, אויה לי! תעיתי כשה
אובר היתה לזונה בפתה עינים למשל ולשנינה ועודנה מחזקת
בטמאתה. אללי לי! אין דורש ואין מבקש ועם בני ישראל
כצאן אשר אין להם רועה כלם לדרכם פנו איש לבצעו
מקצהו, ולכן

הֲנִי שׂוֹא וְדָבַר בְּזַב הרחיקו מעל גבולי

קרוצי חזמר לא בתולה היא

כִּי יִשְׁבֶּה בְּדָד היתה למס לעיני כל הקהל ועם רב אשר לא מבני ישראל
המה כל מכבדיה הוילוח כי ראו ערותה טומאתה בשוליה
היא יושבה בנוים.

רְחוֹב צוּעָרֶת וזנתה כמעשה אשה צועה זונה וחללה, לא ינקה
כל הנוגע בה כי גחלים היא חוקתה על ראשה

לְשִׁרְזָף בְּנַחֲלֹתָהּ אֲשֶׁר הִבְעִירָהּ והיתה לבער כל רואיה יכירוה ויראו

מגשת אליה. אהה ה' אלהים! עצור במלין מי יוכל?
לא אשלה לאשר אשאר אשאר פרוש לעיני בני עמי כי יושר
לבי אמרי ושפתי ברור מללו ולגנון הן די באר ולהטאתו
הן די עולה, אל עליון קונה שמים וארץ עליך השלכתי
מרחם הטת אלי אונך ושמע פקה עיניך וראה שוממותיני!
אשים קנצי למלין כי אין מלה בלשוני הן אני ערל שפתים
לא ידעתי דבר כי נער אנכי בשתי וגם נכלמתי.

אנא-טא החכם הזה הטאה גדולה! האר פנוך ונושעה,
סלה נא לעון העם הזה כגדל הסדך כי עמך הסליחה:

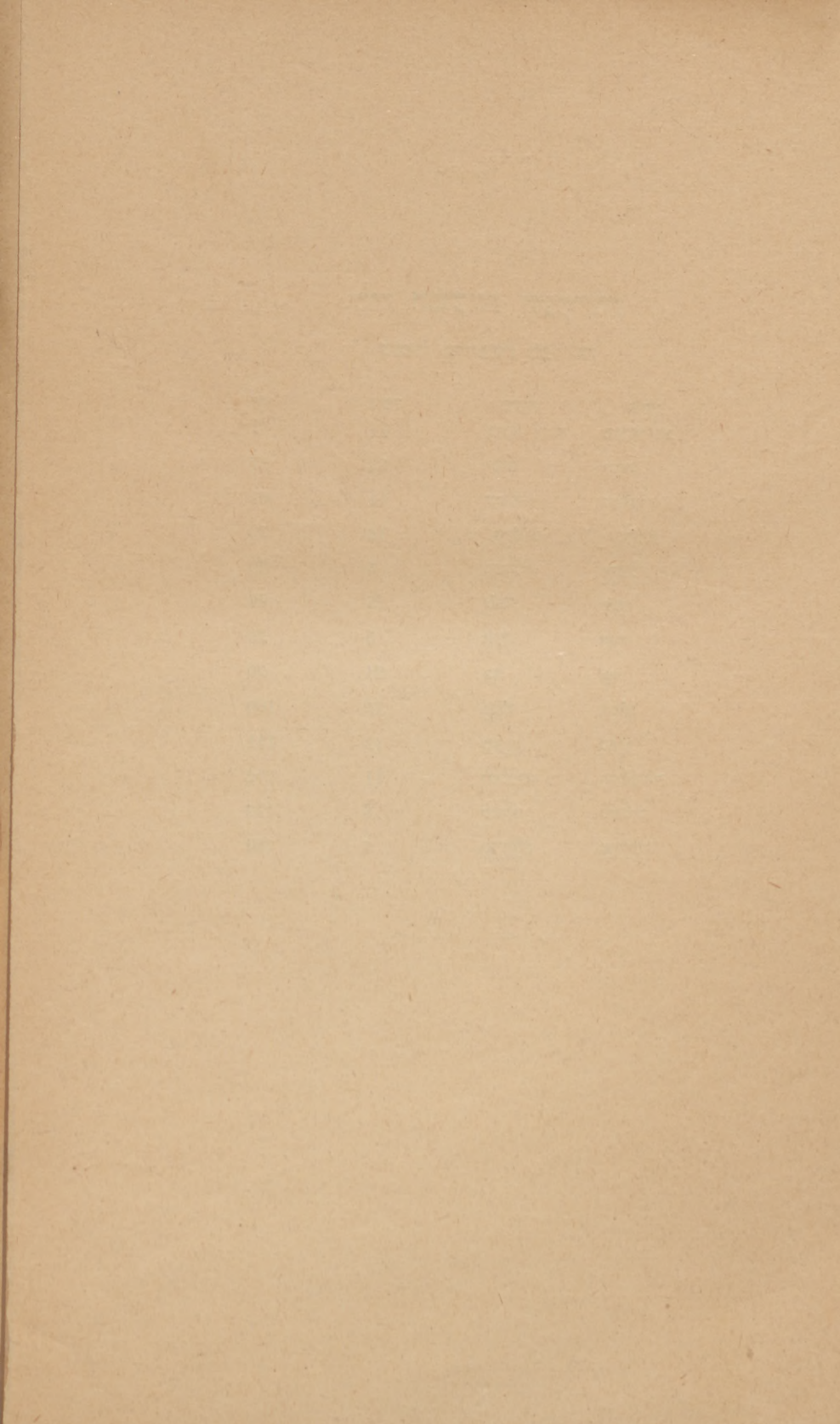

לוח הטעיות העקריות

שנפלו בהדפסת ספר זה

מיקון	טעות	שיטה	נד
מורא רב	מורא רבה	11	1
יקוט	יקום	34	27
השטן	השט	11	69
קדשים	קדשים	16	70
ותכל	ותכל	5	80
אמר	אמר	15	82
אנה	אנה	5	90
פך	פך	21	90
בקש	בקש	15	100
מען	מען	12	111
והלביאה	והלביא	11	112
לאלוה	לאלה	6	113
ואיחלה	ואיחלה	7	124

Giusto sei, o Dio, e retti sono i tuoi giudizi.
(Salmo CXXIX)

Dopo breve e dolorosa malattia, non ancor sessantenne, spirava in Dio *Giuseppe Almanzi*, nel pomeriggio di mercoledì 7 corrente. Nativo di Padova, egli aveva posto da poco sua stanza fra noi, affine di vivere presso a' suoi amati congiunti. Bastogli questo breve spazio di tempo per acquistarsi un gran numero di amici e di ammiratori che tutti egualmente l'amavano e stimavano. Eminentissimi erano infatti le doti morali che distinguevano il chiarissimo trapassato, com'era eminente la sua scienza nelle lingue e letterature orientali a cui fin dall'infanzia s'era dedicato con zelo e costanza impareggiabili. Distinto poeta ed ottimo prosatore, sciolse più volte cantici ed inni in lode alla virtù dei valentissimi suoi correligionari, come non tralasciava mai di combattere il vizio e l'ignoranza. Umile e modesto, volenteroso si prestava ad istruire ed a soccorrere coll'opera e col consiglio qualunque a lui si rivolgesse, incoraggiando tutti al bene, e principalmente allo studio, coloro che a ciò mostravano attitudini, i quali poi trovavano in lui un valido sostegno ed un magnanimo esempio. Instancabile nello svolgere e meditare i sacri volumi dell'antica israelitica sapienza, come pure assiduo cultore delle lettere straniere, seppe farne una numerosa e preziosissima raccolta di volumi, cui teneva sempre a disposizione di chi gliene faceva richiesta. Ma troppo ardua impresa sarebbe il voler enumerare tutte le rare doti che distinsero un tant'uomo, ci basti quindi il riconoscere colle lagrime agli occhi e col cuore angosciato, come la perdita che in lui abbiamo fatta è perdita irreparabile, di cui avranno a risentirsi la letteratura in generale e gli studii ebraici in particolare. Ed ora ch'egli è spento, altro non ci resta che celebrarne la virtù ed il sapere, e proporre la vita a modello a tutti, ma specialmente a chi allo studio si consacra.

Possa la bella e intemerata sua fama ed il compianto universale che l'accompagna nella tomba, lenire alquanto il giusto dolore de'suoi congiunti, e rasciugare almeno in parte le lagrime che dai loro occhi emunge la sua amara quanto inattesa dipartita.

Trieste, 9 marzo 1860.

16. L'Almanzi è autore egli stesso del suo epitaffio ebraico a cui aggiunse un'appendice in prosa il suo diletto amico S. D. Luzzatto, del quale pure è l'epitaffio italiano che trovasi stampato nella parte ebraica di queste note.

17. L'epitaffio ebraico di questa sorella di Almanzi è dell'illustre Samuel Vita Zelman; e non avendolo trovato tra i suoi manoscritti, non ho potuto inserirlo nel suo «*Jelid Kinor*»; perciò lo riportai nella parte ebraica di queste note. Appiedi dell'epitaffio ebraico, havvi sulla lapide la seguente brevissima iscrizione italiana pure dello Zelman.

MARIANNA ALMANZI VEDOVA FUBINI
ANIMA GENTILE BELLA DI OGNI VIRTÙ
VOLÓ ALLA SUA PATRIA
IL DI XXII GENNAIO MDCCC LXXII.

---

e ad insegnare e prendeva massimo interesse ad ogni più piccolo fatto che si riferisse alla Comunità nostra e particolarmente agli studî ebraici, a docenti e discenti. Veniva spesso a visitare il nostro Talmud-Torà, assisteva colla più grande attenzione alle lezioni del corso superiore in cui insegnava il mio chiarissimo maestro Rabbino Moisé Tedeschi, tanto favorevolmente noto pei molti ed importanti suoi lavori, ed agli allievi migliori dava chiare prove d'interessamento e di affetto e spesso s'intratteneva con loro di cose di studio in generale e di ciò che si riferiva agli studî sacri in particolare, e non v'ha dubbio che se avesse piaciuto a Dio di prolungare i suoi giorni, i suoi onesti costumi, i suoi consigli ed il suo attaccamento a Dio ed allo studio de' suoi precetti, avrebbero contribuito ad estendere ed a mantenere più vivo tra noi il culto degli studî ebraici. Stimava altamente l'illustre Pastore di questa Comunità, il preclaro Rabbino, Prof. Marco Tedeschi ed era pure amato e stimato da lui, a cui dedicò parecchi sonetti ebraici stampati in questa raccolta; anzi, aveva in animo di dedicargli una raccolta di sue poesie, come si rileva da una sua lettera a Luzzatto e da quanto aveva già preparato per la stampa poco prima della sua morte. Anche stando a Trieste l'Almanzi considerava come membri di sua famiglia tutti i parenti di S. D. Luzzatto e andava spesso a visitare l'illustre poetessa Rachele Morpurgo cugina di lui e della Tamar Luzzatto moglie al Rabbino Ghironi di cui fu parlato prima. Trattava anche familiarmente con la giovane Rosina Coen nipote di S. D. Luzzatto, giovane assennata e modesta del cui buon senso naturale si compiacceva, mentre a lei riusciva utile ed istruttiva la compagnia di un uomo tanto colto e garbato. La Rosina andò sposa a Padova all'Egregio Rabb. Alessandro Dr. Zammatto, e morì a 32 anni nel 5645 (1885). L'illustre poetessa Rachele Morpurgo, nota per la bellezza delle sue poesie ebraiche, splendida gemma della Comunità nostra, morì ottuagenaria nel mese di Elul 5631 (1871). Il suo epitaffio composto da lei stessa fu stampato nel «Kochevè Izhak», puntata 12.ª del 5608. La maggior parte de' suoi scritti si trova ora in mia mano e spero, Dio favente, di pubblicarli.

Ma fra tutti i membri della famiglia del suo diletto amico S. D. Luzzatto, era carissimo all'Almanzi il preclaro giovane Filosseno che amava svisceratamente. Questo illustre scienziato che co' preziosi suoi scritti s'era acquistato ancor giovanissimo una fama mondiale e prometteva di diventare un vero luminare della scienza come l'immortale padre suo, morì in età di soli ventiquattro anni e mezzo nel 5614 (1854) ed Almanzi compose in quell'occasione una commovente elegia e lo pianse come se fosse stato suo primogenito (Nezem Zaav N. 93). Infatti ei lo teneva in conto di figlio e gli era stato di grande aiuto co' suoi libri e consigli. Il giovane Luzzatto, per mostrargliene la propria riconoscenza, gli dedicò il suo lavoro sui Falashas, cioè sugl'Israeliti di Abissinia, ed io mi compiaccio di riportare qui la lettera dedicatoria onorevolissima per ambedue. E notisi che nel settembre 1843 Filosseno aveva appena 14 anni, e fu adunque doppio merito dell'Almanzi, uomo serio e tutto dedito agli studî ed agli affari, di essersi fatto Mecenate di un ragazzo. Ecco la lettera:

A M. Joseph Almanzi.

L'intérêt que vous avez montré dès le commencement pour mes recherches sur les Falashas, intérêt que vous poussâtes jusqu'à m'exhorter vivement à écrire là-dessus une mémoire, et l'indulgence avec laquelle vous avez bien voulu regarder ce premier essai, lorsque je vous le présentai, en septembre 1843, m'encouragent à vous soumettre aujourd' hui un autre travail sur les Falashas, travail moins imparfait que le premier, mais auquel il manque encore beaucoup pour satisfaire aux exigences de la science.

Acceptez-le tel qu'il est, et agréez l'expression de ma considérations très-distinguée.

PHILOXÈNE LUZZATTO.

15. La notizia della morte di Almanzi mi colpì assai profondamente, e vivissimo fu il dolor mio per tant' sciagura. Non attendandomi di scrivere un' elegia ebraica, nel pensiero che l'avrebbero fatto parecchi scrittori di vaglia e volendo pur dare sfogo in qualche modo alla piena del mio cordoglio, pubblicai due giorni dopo in un giornale quotidiano della città nostra una necrologia che qui riproduco in segno del vivo affetto e dell'altissima stima che gli professavo.

cav. Raffaele che si mantiene rigorosamente fedele alle nobili tradizioni di religiosità e di virtù degli illustri suoi genitori, è una delle personalità più spiccate della Comunità nostra, Consigliere municipale e Deputato di Trieste al Parlamento di Vienna.

9. La data del 25 marzo 1801 come natalizio dell' Almanzi è certamente esatta, perchè essendo nato io stesso il 25 marzo 1840, più volte l'Almanzi scherzando soleva dirmi che tra noi c'era esattamente una differenza d'età di anni *quaranta meno uno* ch'è il numero di colpi prescritto dalla Bibbia per chi veniva condannato alla bastonatura, ed egli voleva inferirne per me il lieto augurio, che mi sarebbero state risparmiate le sventure che amareggiarono la sua vita; ma a nessun uomo è dato salvarsi dalle avversità di cui Dio negl'imprecrutabili suoi destini lo vuole colpito.

10. Intorno a queste note il Dr. Isaia Luzzatto mi scrive: «Strano! Senza sapere che mio padre ne avesse avuto lui l'idea, io ho fatto copiare alcuni anni fa quelle *note marginali* manoscritte di Almanzi al suo lavoro sopra Moisè Haim Luzzatto e «le ho mandate col mezzo del mio egregio amico S. Morais di Filadelfia al signor «Abraham S. Isaacs di New York che attendeva ad una completa biografia di M. «H. Luzzatto, da lui pubblicata in inglese nel 1878 col titolo: *A Modern Hebrew «Poet. The life and writings of Moses Chaim Luzzatto by A. S. Isaacs, A. M. New «York: Office of "The Jewish Messenger," 645 Broadway.*»

11. Forse tutta questa raccolta si trova ora al British Museum o in qualche altro luogo in mano di taluno dei compratori dei libri di Almanzi e senza dubbio essa è sommamente preziosa.

12. Mi ricordo benissimo l'autorità che l'Almanzi esercitava anche qui su' miei compagni di studio di età maggiore di me e particolarmente su me stesso, per il quale pareva ch'egli avesse una particolare simpatia. Non dimenticherò mai le belle ore passate con lui nella sua biblioteca, ov'egli, mostrandomi i preziosi volumi che possedeva, cercava d'innamorarmi della letteratura e della poesia ebraica e d'incoraggiarmi a perseverare nella carriera degli studi. Da due sue lettere all'immortale S. D. Luzzatto apparisce com'egli avesse formato il disegno di rendermi possibile la frequentazione del collegio rabbinico di Padova. In prova di affetto mi donò un esemplare del suo «Igaion behinor» di cui leggemmo alcune parti assieme. Il volume che portava una sua bellissima dedica autografa, fu da me prestato ad un amico che purtroppo non me lo restituì più. Del suo prezioso dono io lo ringraziai con un sonetto ebraico, uno de' miei primi componimenti poetici in questa lingua. Poco dopo m'ebbi da lui in dono un esemplare del suo «Nezem Zaav» (Pendente d'oro) con altra bellissima dedica autografa ed anche in questa circostanza io gli offesi un altro sonetto ebraico. In quell'anno stesso, per invito dell'illustre Rabbino Marco Prof. Tedeschi di venerata memoria, recitai la sera di *Osciagnanà rabbà* per la prima volta una pubblica orazione nella nostra Accademia religiosa Medrasch Lekahh tov, e la mattina seguente, l'Almanzi, con bontà veramente squisita, mi portò al Tempio un sonetto autografo che insieme agli altri suoi lavori poetici postumi si trova in questa raccolta.

13. Nei manoscritti dell'Almanzi che sono in mia mano non trovai altro che una parte di questa traduzione ed un sonetto destinato a servirle d'introduzione. L'autore mandava da Padova questi suoi lavori a S. D. Luzzatto che allora trovavasi per diporto a Trieste (5621, settembre 1861) gli comunicava di avere eseguito la traduzione per metà e gli chiedeva consiglio se dovesse finirla o sospenderla. Da quanto scrive qui il Luzzatto sembra ch'egli l'abbia compiuta e forse si trova anch'essa al British Museum, avendola io cercata invano.

14. Anche nella città nostra da quando egli vi si stabilì, la vita dell'Almanzi fu sempre operosa nel bene, accoglieva tutti con affabilità cordiale e perciò godeva la stima e l'affetto di quanti lo conoscevano. Passava il tempo a scrivere, a studiare

4. La notte del 14 Chislew 5519 (1759) scoppiò un incendio in una casa attigua al sacro Tempio N. 1 (Scuola piccola) il più antico di Trieste, e incenerì la casa, ma il Tempio miracolosamente ne andò incolume. La Consulta della Comunità stabilì allora di celebrare l'anniversario di questo avvenimento con la recitazione di una cantica apposita composta da Isac Luzzatto di S. Daniele nel Friuli, dottore in medicina, zio di S. D. Luzzatto. Ma la sera del 3 Adar secondo dell'anno 5581 (1821) scoppiò un altro incendio nel Tempio stesso e lo distrusse dalle fondamenta, però i sacri rotoli, in numero di ventisette, furono tutti salvati per merito particolare di un Isacco d'Arnon Morpurgo e de' suoi figli. Il nuovo tempio riedificato nel luogo stesso, fu inaugurato nell'anno 5584 (1824) e fu stabilito che la cerimonia del 24 Chislew, si continuasse a celebrare e che in essa si facesse menzione anche del secondo incendio. A tal uopo l'illustre Abramo de' Cologna, che allora occupava la cattedra rabbinica di Trieste, modificò in parte la cantica di Isac Luzzatto ed in questa sua seconda forma essa viene cantata annualmente in quel Tempio la sera del 14 Chislew. L'illustre medico Isac Luzzatto, autore di questa cantica, compose anche molte altre poesie ebraiche di cui parecchie furono stampate ed altre sono tuttora inedite. Intorno alla raccolta di queste poesie da lui intitolata «Toledod Izhak» (Generazioni di Isacco) così si esprime S. D. Luzzatto in una lettera italiana di data 6 Dicembre 1838 diretta a sua cugina la celebre poetessa Rachele Morpurgo: «L'illustre Reggìo di Gorizia (Isacco?) diede ad un Polacco un esemplare del libro «Toledod Izhak» che contiene «le poesie del medico Isac mio zio e tuo nonno. Egli ha intenzione di pubblicarle; «ma avendovi trovato qualche errore di amanuense ed alcuni passi oscuri, li mandò «a me; ecc. ecc. Se tu potrai aiutarmi mi farai sommo favore, e se il libro verrà in «luce procurerai anche una soddisfazione all'anima del Dottore di b. m. e del tuo «nome (già da me ricordato con lode nella biografia dell'Autore, che mandai a quel «Polacco) farò nuovamente menzione.» Non so poi se il libro sia stato stampato o se sia tuttora inedito.

5. *Saule Formiggini*, Dottore in medicina, nacque a Trieste nel 1807 e morì nel 1873. Fu uomo di carattere integerrimo e di mente illuminata; stette per molti anni a capo della nostra Comunità, e come tale prodigò le sue cure più zelanti ed affettuose alla scuola israelitica Talmud Torà che amò con tutta l'anima e sostenne con tutte le sue forze. Pubblicò parecchi lavori suoi in italiano, ma la sua opera più importante che prova il suo amore per la lingua santa e la sua abilità nel maneggiarla è la traduzione ebraica da lui fatta dell'Inferno di Dante, e pubblicata col titolo «Sefer Marod Eloim» (Libro delle visioni divine), Trieste, Julius Dase edit., Tip. del Lloyd austr. 1869. Contiene anche una bellissima poesia di Samuel David Luzzatto a Dante.

6. Gli Egregi signori David Castelfranco e Benedetto e Raffaele Luzzatto.

7. Così avvenne di fatti, ed ecco quanto mi scrive in proposito l'Egregio suo nipote Angelo Castelfranco: «La Biblioteca che fu di mio zio Almanzi, fu venduta tutta «alla casa Ascher e C. di Berlino, ma contemporaneamente la casa stessa vendette «manoscritti ed incunabili (parmi) al *British Museum*, dove trovansi sempre separati «col nome di *Collezione Almanzi*.»

8. Una delle figlie morì ancor giovinetta. Il figlio maggiore Giacomo morì a Trieste nel 5613 (1853) senza prole. La figlia Marianna maritata a Samuele Fubini, rimase presto vedova e ritornò in famiglia, come l'autore narra in appresso. Le altre due figlie, Rosina ed Enrichetta, si maritarono a Trieste, la prima al sig. Menassè Luzzatto, l'altra al sig. Davide Castelfranco, ambidue esemplari per fede e virtù, e tenuti a giusto titolo in grande considerazione da tutti. L'ultima sorella vive ancora a Torino, presso il figlio suo, il summenzionato *Angelo*, forbitto scrittore italiano, che trasferì pochi anni sono il suo domicilio colà. La sorella Rosina, vero modello di santi costumi, morì nel 5625 (febbraio 1865); a lei fu degna figlia l'angelica Fanny, moglie all'egregio medico mio amico Moisè Costantini. Il fratello di questa

NOTE DEL TRADUTTORE

1. *Samuele Vita Lolli*, cugino di Samuel David Luzzatto, uomo di grande virtù e coltissimo nelle ebraiche discipline, illustre grammatico, padre dell'Ecc. prof. Eude Lolli Rabbino maggiore di Padova, nacque a Gorizia nel 5548 (gennaio 1788) e vi morì nel 5603 (maggio 1843). È autore di una grammatica ebraica inedita, il cui manoscritto trovasi a mani del signor Isaia Luzzatto di Padova e dell'egregio medico goriziano Salomone Dr. Gentilli, e fu citata dal figlio Rabb. Prof. Eude nella prefazione della grammatica ebraica da lui pubblicata due anni sono a Padova. Alcuni tra gli ultimi scolari di Samuel Vita Lolli, vecchi ancor viventi a Gorizia, narrano essere stata sì grande la pratica ch'egli aveva dei sacri volumi, che quando taluno cantava soltanto le note di qualche versetto, il maestro ne citava tosto le parole indicando il libro ed il capitolo in cui il testo si trova. Dopo morto ebbe il titolo di Hhaham ciò che è espresso nel suo epitaffio composto dal figlio Davide, che studiò a Padova la medicina, cui esercitò poi a Trieste ove morì nel 5644 (1884). In morte di Samuel Vita Lolli scrisse Almanzi una bella elegia ebraica finora inedita contenuta in questo volume.

2. Il Rabbino *Isacco Samuel Reggio* di benedetta memoria, fu figlio dell'illustre Abramo Vita Reggio Rabbino di Gorizia, e successe al padre dopo la morte di questi. Il Rabbino Abramo nacque a Ferrara e morì a Gorizia nel 5602 (1842), fu uomo illustre per sapere e virtù e compose un libro intitolato «Essel Avraam» (Boschetto di Abramo) che si conserva ancora inedito nell'Archivio della Comunità Israelitica di Gorizia ov'io lo vidi e ne lessi alcuni squarci. Quest'opera si divide in 12 volumi di cui alcuni sono scritti di mano dell'autore stesso ed altri di mano di alcuni suoi scolari. Insieme a quest'opera si conservano altresì altri componimenti dello stesso autore e molte orazioni italiane, però confusamente e forse che, a Dio piacendo, un giorno me ne occuperò coll'aiuto del mio carissimo cugino Giacomo Bolaffio, che funge ora da Rabbino a Gorizia, e col permesso già accordatomi dall'Egregio Presidente di quella Comunità. Anche l'illustre Rabbino Marco Samuel Ghironi nella sua biografia narra, che quando si recava a visitare il suo diletto amico Abramo Reggio si deliziava con lui della lettura del suo libro «Essel Avraam». Il Rabbino Abramo compose da sè il proprio epitaffio. Il figlio suo Isacco, scrittore ed esegeta insigne, autore di molte opere di grande valore letterario, nacque nel 5544 (1774) e morì nel 5615 (1855). Il suo epitaffio è probabilmente opera del figlio Abramo, laureato Rabbino nel collegio di Padova, che però non volle percorrere la carriera rabbinica e succedere al padre, ma si dedicò invece al commercio. Questi non ebbe che una figlia sola, e vive tuttavia quasi ottuagenario a Gorizia.

3. *Marco Samuel Ghironi*, nato nel 5559 (1799), a soli 29 anni fu eletto dai suoi concittadini israeliti, Rabbino Maggiore di Padova. Fu uomo di estesa erudizione e raccolse egli pure con grande amore molti manoscritti e stampe preziose. Quando Samuel David Luzzatto andò a stabilirsi a Padova, divenne l'amico intimo del Ghironi che lo teneva in conto di fratello; e per la morte di questi avvenuta, nel 5612 (1852) scrisse il Luzzatto una stupenda elegia stampata nel «Kinor Nagnim» a pag. 307. Anche l'Almanzi amicissimo del Ghironi, pubblicò in tale occasione un'elegia che trovai in questo libro. Tra le opere del Ghironi la più importante è quella intitolata «Toledod Ghedolè Israel» (Biografie di grandi Israeliti) pubblicata a Trieste dal figlio suo Efraim Raffaele dopo la morte del padre nel 5613 (1853). Tra i manoscritti di Abramo Vita Reggio vidi circa cento lettere ebraiche di Ghironi e qualche componimento ebraico dell'egregia sua moglie Tamar, figlia dell'illustre medico Raffaele Luzzatto zio di Samuel David. Queste lettere si trovano ora in mia mano.

parecchio tempo passando i giorni interi in quella biblioteca ad esaminarne i libri, a correggere gli errori del De Rossi ed a copiare cose importantissime, e che anche dopo ritornato in patria non cessò di tenere corrispondenza col celebre bibliotecario parmense l'illustre *Abate Pietro Perreau*, il quale conosce la lingua ebraica e si mostrò sempre pronto ad accogliere le sue domande, ed a rispondere ai suoi quesiti, usando così ambidue misericordia coi vivi e coi morti.

Compensi Iddio l'opera loro e duri la loro fama in eterno insieme a quella di tutti quegli uomini che contribuirono a promuovere il bene pubblico, traendo dall'oscurità le opere attestanti la dottrina dei sapienti e la virtù dei giusti. E col nome loro sia pure in eterno soggetto di lode e di benedizione quello di Giuseppe Almanzi pei meriti suoi e per quelli che fece acquistare ad altri, e per avere salvato e conservato tante antichità giudaiche.

Padova, 4 Elul 5624.

Samuel David Luzzatto.

le altre scienze, letterature e lingue non sacre, furono messi a parte dagli eredi coll' intenzione di venderli separatamente a seconda del desiderio dei compratori.

Come già dissi, una parte di questa biblioteca fu trasportata verso la fine della vita del suo padrone a Trieste, mentre il resto rimase qui a Padova; ora, gli altri libri ebraici ch'erano a Trieste mi furono mandati qui, ed io ne registrai il titolo in questo catalogo, ma dei libri in altre lingue che si trovavano a Trieste, fu fatto il catalogo colà da un libraio, ed io non li vidi ma n'ebbi delle comunicazioni, e li ordinai e li incorporai nel mio catalogo; a volte però chi fece quelle comunicazioni non osservò abbastanza esattamente e commise degli errori; io esaminai il lavor suo per quanto stava in mio potere, ma in molti casi non ebbi mezzo di scoprire la verità, e dovetti rimettermi alle comunicazioni che mi furono trasmesse, senza assumerne la responsabilità, e per questa ragione non apposi il mio nome nella parte sinistra (non ebraica) di questo catalogo.

Dei libri manoscritti che sono in questa biblioteca pubblicai già il catalogo minutamente illustrato nell'*Amaḥkir* (Ricordatore) (Bibliografia ebraica) dell'illustre Steinschneider anno IV, V e VI e qui li registrerò brevemente.

Ed ai lettori più esercitati chiedo venia se troveranno in questo catalogo qualche difetto nell'ordinamento dei libri, o qualche inesattezza di data o di altra specie, e li prego di attribuirne la causa all'imponenza del lavoro, alle poche mie forze ed alla debolezza della mia vista; tuttavia spero che se nel mio catalogo saranno caduti degli errori, questi saranno tali da poter essere corretti da chi che sia, non già relativi a libri irreperibili, intorno ai quali ogni inesattezza è come un ostacolo davanti a un cieco, e può condurre in errore gli antiquarî, come accadde a volte a scienziati contemporanei di affermare fatti mai avvenuti, basandosi sopra quanto disse l'illustre De Rossi nel catalogo dei libri manoscritti ch'erano in sua mano.

E siano qui impartite le più vive lodi all'esimio *Zunz* che in vecchiaia (l'anno scorso, in età di 69 anni) si pose in viaggio, e andò da Berlino a Parma ove si trattenne

perciò compiva i suoi lavori senz'interruzione, senza riposo, senza perdita di tempo; ma dopo il 5608 cominciò a soffrire di male al cuore e ciò forse in sèguito agli sconvolgimenti politici di quell'anno (1848), perchè egli era uomo tranquillo e pacifico e le ribellioni e i trambusti erano contrari alla indole sua. A ciò si aggiunsero alcune contrarietà che danneggiarono i suoi interessi, e d'allora in poi fu a volte sano e a volte sofferente di mal di cuore, e cominciò a passare alcuni mesi dell'anno a Trieste dov'erano sposate due sue sorelle, finchè stabili poi definitivamente la sua dimora colà,¹⁴⁾ ove portò molti de'suoi libri ed ove Dio lo chiamò a sè la sera di Purim del 5620 (7 Marzo 1860)¹⁵⁾ prima eh'egli avesse compiuto il suo 59° anno di età.¹⁶⁾

Sia l'anima sua accolta in cielo a godere le beatitudini riserbate agli uomini che contribuiscono al miglioramento della società, e conforti Iddio quelli che per lui sono in lutto, e principalmente la sua sorella vedova senza prole, che ancor giovane se ne ritornò in casa del padre e consacrò la sua vita al servizio de'suoi genitori, nella quale Giuseppe trovò conforto in tutti i suoi affanni ed aiuto ne'suoi dolori. Dio ne la ricompensi e la conservi lungamente sana e salva, e la conforti in premio di aver rinunciato ai piaceri mondani ed alla vita brillante per amore della virtù e della carità.¹⁷⁾

E ritornando alla biblioteca, dirò di aver denominato questo catalogo *Jad Jossef* (Monumento di Giuseppe), perchè Almanzi non ebbe moglie, e la madre di Assalonne, il quale non ebbe figli, gli eresse un monumento che chiamò *Jad Avscialom* (Monumento di Assalonne), affinchè il suo nome fosse ricordato; così spero che maggiormente gioverà questo libro *Jad Jossef* a conservar vivo il nome del mio diletto amico, che con fatiche enormi trasse dalla oscurità tanti libri e salvò tante memorie dall'abisso della dimenticanza a consolazione di tutti i cultori delle lettere e delle scienze.

Questo catalogo non comprende tutti i libri di Almanzi, ma soltanto i libri di letteratura ebraica, tutti quelli che hanno relazione con le lingue orientali e le opere di autori israeliti. Altre migliaia e migliaia di libri relativi a tutte

lavoro dell' Almanzi è un vero miracolo; con la sua attività e diligenza meravigliosa cercò e frugò negli angoli più remoti, e riuscì a trarre dall'oscurità tutto ciò che si riferiva alle cose del Luzzatto e quanto in questa città era rimasto degli scritti di questo autore; ed anche dopo avere stampato il suo lavoro, non tralasciò le sue minuziose ricerche e molte aggiunte scrisse in margine al suo esemplare del Cherem Hemed, e forse, Dio favente, le copierò e le pubblicherò.¹⁰⁾ Nelle sue raccolte preziose trovai altresì molte poesie grandi e piccole composte da Moisè Haiim Luzzatto, e stampate in fogli volanti, che per la maggior parte andarono perdute, ed egli col suo amore, col suo affetto, con la sua diligenza ininterrotta ne raccolse quante potè; ed anche queste cercherò coll'aiuto di Dio di pubblicare; e così molti altri fogli volanti contenenti poesie ebraiche di altri autori italiani egli raccolse ed impedì che andassero perdute.¹¹⁾

3. *Igaion bechinor* (Meditazioni sull'arpa), Vienna, 5599). Poesie.

4. *Kinim vaéghe vai* (Elegie, meditazioni e lamenti) per la morte dell'illustre *Jacob Hai Pardo* allievo di questo collegio rabbinico.

Queste poesie furono stampate col libro *Avnè Zicaron* (Pietre di ricordanza) (Praga 5601). Qui mi conviene ricordare, che come l'Almanzi fu sempre amico verace a me, così lo fu anche ai miei discepoli; egli si godeva di ragionare con loro di cose letterarie e scientifiche, e prestava loro i suoi libri ad ogni richiesta. Ed indipendentemente da ciò, l'essere uno degli uomini più eletti e più ricchi della città amante della letteratura ebraica, sì da occuparsene e da spendervi largamente il suo denaro, era cosa che li animava nei loro studî.¹²⁾

5. *Nezem zaav* (Pendente d'oro), (Padova 5618). Poesie.

Altre sue poesie furono stampate qua e là, ed altre ancora rimasero inedite, tra cui la traduzione della *Poetica* di Orazio,¹³⁾ della quale una piccola parte fu pubblicata nei nuovi *Bikurè agnittim* (Vienna 1845).

Almanzi fu uomo robusto e sano di corpo e di mente,

e fu allora che vidi con vero sbigottimento la sconfinata sua attività, perchè quantunque stesse la maggior parte del giorno coi padroni sunnominati, o si recasse per incarico loro fuori di città, pure non tralasciava di attendere al commercio suo proprio, di accudire ai suoi studî e di render servizio ai più illustri dotti di Germania (Zunz, Dukes, Fürst, Steinschneider ed altri) che a lui si rivolgevano per iscoprire cose ignote dai libri preziosi che si trovavano in sua mano, ed egli, non badando nè a tempo nè a fatica, corrispondeva a tutti i loro desiderî. A volte copiò persino libri interi a richiesta di persone lontane che gli promettevano di pubblicarli, ma la sua fatica riuscì spesso frustranea, perchè la copia da lui fatta rimase inedita in mano loro (o forse la vendettero).

Giuseppe non era prodigo de' suoi denari, anzi accumulava, ed evitava ogni sorta di spese inutili; ma riguardo a libri preziosi, la spesa non gli era mai un ostacolo, e quando veniva a sapere che in qualche luogo v'era una biblioteca raccolta da qualche illustre Rabbino delle passate generazioni, la quale contenesse alcuni libri preziosi specialmente manoscritti, e che i padroni non volevano vendere che tutto assieme, non s'asteneva dal comperarla tutta, benchè la maggior parte dei libri che la componevano si trovasse di già in suo possesso, e così riuscì a salvare dalla rovina stampe e manoscritti di cui non esiste al mondo altro esemplare conosciuto.

Malgrado le molteplici sue occupazioni non fece a meno di attendere alla cosa pubblica, ed anche i privati, grandi e piccoli, chiedevano il suo consiglio ed il suo aiuto in ogni cosa difficile, e Giuseppe sovveniva tutti con la sua sapienza, con le sue prestazioni personali o col suo denaro.

I suoi scritti, che furono pubblicati per le stampe sono:

1. *Megnil Kinà* (Manto elegiaco), grande elegia in morte del Rabbino Israel Conegliano (stampata a Reggio nel 5584), in cui è detto che studiò con lui dal quarto al vigesimoterzo anno della sua vita.

2. Biografia dell'illustre scienziato *Moisè Haiim Luzzatto* (Nel Cherem Hemed, vol. III, Praga 5598). Questo

All'età di 16 anni vide il libro *Tachkemoni**) manoscritto, e cominciò a copiare nel suo esemplare quel di più che c'era nel manoscritto e mancava nello stampato, ed alcune varianti ch'erano tra i due testi, ma ciò non di meno non si diede pace finchè più tardi non comperò il manoscritto.

I signori Trieste andavano ogni anno a Senigaglia al tempo della fiera pei loro affari commerciali e prendevano seco il loro fidato segretario Baruch. Nell'anno 5576 Baruch comperò in Ancona, città vicina a Senigaglia, dal Rabbino *Raffaele Isaia Azulai*, figlio dell'illustre Rabbino *Haiim David Azulai*, tutti i libri di quest'ultimo, od almeno la maggior parte di essi; ed il figlio suo Giuseppe, scrisse in testa ad ogni libro il nome del compratore e del venditore, il tempo e il prezzo, e nel mese di Scevat 5581 Giuseppe cominciò a studiare in uno di questi libri, cioè nel *Penè David* sulla Torà e sulle Aftarod, e lo terminò il giorno 39° dell'Omer; anche in testa di altri libri del Rav Azulai trovai un sunto di parte delle cose in ciascun d'essi contenute, e questo è indizio e prova ch'egli vi studiò molto.

Oltre all'ebraico ed all'italiano, Giuseppe conosceva il latino, il francese e il tedesco, era pratico nella lettura dal sanscrito, siriano ed arabo, e possedeva fondate cognizioni di letteratura, di scienze naturali, e di altri studi ancora, perchè la sua diligenza nella lettura e nello studio non aveva limite, e dandosi poco al sonno ed ai piaceri, si occupava di commercio e nel tempo stesso degli studi ebraici, di scienze e di poesia.

Quando Giuseppe si fece adulto, il padre gli aprì un negozio in società con un altro israelita, ma le cose loro non prosperarono e d'allora in poi egli si occupò di commercio in casa sua. Quando il padre invecchiò, gli egregi signori Jacob e Leon Trieste (figli di Moisè), cercarono ch'entrasse da loro in sostituzione del padre, ed egli accettò,

---

*) Opera parte in versi e parte in prosa rimata, di Jehudà ben Scelomò Alhharizi di Toledo, n. nel 4990 del mondo (1230 d. C.). Tratta vari argomenti e principalmente della natura della poesia araba ed ebraica, della vita dell'autore, ecc.

(N. d. T.)

tutti uniti, nella speranza che la raccolta venisse conservata e che i libri non andassero sparsi di quà e di là.⁷⁾

Io non voglio poi astenermi dall'aggiungere qui alcuni cenni per far conoscere alle future generazioni la biografia ed il carattere del mio diletto amico, autore di questa preziosa raccolta.

Il nome di *Almanzi* ritiensi derivato da *Almança* città della *Spagna*, provincia di *Murcia*. *Baruch Haiim Almanzi* nacque a *Scandiano* presso *Modena*, e venne a stabilirsi qui in gioventù, perchè essendo passato di là l'egregio *Jacob Trieste*, al quale fu parlato favorevolmente della condotta del giovane e delle sue attitudini, egli lo chiese al padre, lo prese e lo condusse seco a Padova, e Baruch stette con lui nel suo banco, e dopo di lui con suo figlio *Moisè* per molto tempo, e vedendo i suoi padroni ch'egli era intelligente, attivo ed onestissimo, e che Dio lo faceva prosperare in tutti i suoi affari, presero ad amarlo ed a stimarlo molto, ed a poco a poco iniziò egli stesso un commercio del suo, prosperò e riuscì ad accumulare qualche ricchezza.

Questo Baruch si sposò a *Simhà Consigli* di Rovigo, donna intelligente e fregiata di tutte le più belle doti che adornano le donne virtuose in Israele. *Simhà* partorì a Baruch 2 figli e 4 figlie,⁸⁾ e Giuseppe nacque l'11 Nissan 5561 (25 Marzo 1801). Vidi già in alcuni libri tedeschi che *Almanzi* nacque nel 1814, ma questo è un grave errore.⁹⁾

Giuseppe *Almanzi* non istudiò in veruna scuola nè inferiore, nè superiore, nè tenuta da Israeliti, nè da docenti di altra confessione religiosa (se non che forse nella prima infanzia fu in casa di una donna che teneva bambini in custodia e insegnava loro a leggere ebraico); ma suo padre gli teneva maestri in casa, ed uno dei Rabbini di questa Comunità, *Israel Conegliano (Conian)* andava in casa sua un'ora al giorno ad insegnargli ebraico e ciò per il corso di vent'anni (vedi poi).

Già a 12 anni componeva poesie ebraiche e copiò per sé dallo stampato il Trattato di Purim, e sembra che già in quel tempo sentisse il desiderio di comperare molti libri e di copiare quelli che non poteva acquistare.

luce nel *Sefer Michtevè Sefad Kodesch* (Libro di scritti in lingua santa) (Praga 5617) da pag. 69 a pag. 74. In capo a 7 anni abbandonai la mia patria e mi recai qui presso a lui; egli mi fu sempre amico e fratello ed altrettanto io a lui, e non solo egli ed i suoi furono a me ed alla mia famiglia come parenti, quand'io venni a stabilirmi qui in paese straniero, ma benanche i molti libri ch'egli possedeva e che di giorno in giorno comperava, mi furono di aiuto e di sommo vantaggio in tutto ciò che fu da me operato dopo venuto qui.

Ed ora che Dio lo chiamò a sè, i suoi eredi⁶) mi invitarono a fare un catalogo della sua biblioteca, e col cuore oppresso ed affranto fui costretto per tre anni e più ad entrare nel luogo che conteneva i suoi tesori e ad aprire i suoi armadi per levarne i suoi libri, che prima ne traeva egli stesso per darli a me ad ogni mia richiesta, ragionando meco intorno al contenuto di ognuno di essi ed al suo autore, perchè egli aveva letto molto, aveva grandissima pratica, e la sua memoria era estesa e tenace assai. E benchè io mi fossi proposto di dominare i moti del mio cuore, ch'era agitatissimo ogni volta che mi vedevo nella sua biblioteca senza ch'egli vi si trovasse con me, pure, quasi ad ogni libro che prendevo in mano, si rinnovava l'afflizione dell'anima mia, perchè in molti trovavo annotazioni scritte di suo pugno e dicevo tra me: Oh quanto più completo e più utile sarebbe riuscito questo catalogo, se fosse stato fatto da lui anzichè da me! E tanto più m'accoravo, pensando che il mio diletto amico, dopo aver tanto affaticato tutta la sua vita a raccogliere libri preziosi ed a studiarli indefessamente, fu mietuto prematuramente dalla falce della morte, che non gli permise di lasciare a vantaggio della scienza e de' suoi cultori tutti quei lavori ch'egli avrebbe avuto la possibilità di compiere se la sua vita si fosse prolungata.

Ed ora essendo fervido desiderio de' suoi eredi di erigere un monumento e di conservare il nome dell'egregio loro parente che raccolse questa biblioteca, essi pubblicano il presente catalogo, cui io perciò chiamai *Jad Jossef* (Monumento di Giuseppe), e si accordarono di alienare i libri

PREFAZIONE

del Prof. S. D. Luzzatto al Catalogo della Biblioteca
orientale di Giuseppe Almanzi

Penosa malattia è la vecchiaia ed ogni uomo la desidera. Il vecchio assiste a poco a poco alla perdita delle sue forze, della vista, dell'udito, della memoria, e così via; ma, quel ch'è peggio di tutto, alla perdita dei cari suoi ch'egli ama, ed ai quali l'anima sua s'è attaccata nel lungo corso di sua vita.

Così a me pure, dopo la perdita degli amici: Samuele Vita Lolli,¹⁾ Isacco Samuele Reggio²⁾ e Marco Samuele Ghironi,³⁾ fu tolto anche l'amico diletto Giuseppe Almanzi, al quale fui vincolato con verace amicizia per ben 38 anni; perchè nell'Adar del 5581 scrissi un'elegia sull'incendio di un tempio nella mia città natale,⁴⁾ ed in capo all'anno, volendosene celebrare l'anniversario, fui richiesto di fare un'altra elegia da cantarsi in quella sera (vedi Kinor nagnim) ed allora l'egregio amico mio Saule Formiggini,⁵⁾ che studiava qui medicina (ed ora è uno dei capi della Comunità di Trieste), fece vedere la mia elegia all'Almanzi, e mi comunicò alcune osservazioni che questi aveva trovato di farvi, e d'allora in poi noi restammo uniti dai vincoli del più puro affetto, originato dall'amore per la poesia ebraica in particolare e per lo studio e le scienze in generale. Molte lettere furono scambiate tra noi nel corso di sette anni, e due di queste mie lettere a lui, videro la

prediletto, ebbe a discepolo il preclaro Rabbino Moisè Tedeschi che io mi onoro di avere tuttora a maestro.

Ed in quanto a me, quale un pigmeo sulle spalle di giganti, ardisco credere che con la pubblicazione del *Jelid Kinor*, libro che comprende tutti i preziosi componimenti poetici di Samuel Vita Zelman, ed alcune stupende poesie dell' illustre Rabbino di questa Comunità, e pur mio maestro prof. Marco Tedeschi, e con la stampa di questo volume, che sono lieto di presentare oggi ai lettori, ho portato anch'io la mia pietruzza all'edifizio splendido e glorioso eretto da tempi immemorabili alla nostra lingua santa, e questo pensiero è largo e generoso premio ad ogni mia fatica.

Possa Iddio, nell'infinita Sua misericordia, accoglierla in suffragio dell'anima di quei due Egregi, de' miei carissimi genitori e dell'indimenticabile mia consorte Enrichetta. Amen.

Trieste, il dì 27 della luna di Chislev 5648.

Vittorio Castiglioni.

Vedendo il Dr. Isaia Luzzatto il mio interesse per questa pubblicazione, il quale mi suggerì di completare la biografia di Almanzi e della sua famiglia, mediante alcune note aggiunte alla prefazione di suo padre, egli mi mandò una raccolta di manoscritti dell'Almanzi da lui posseduta, che conteneva tutte le lettere dirette da questi al Luzzatto e ad altri in ebraico, italiano, latino e francese ed io vi trovai molti bellissimo componimenti poetici tuttavia inediti, e decisi di publicarli, persuaso di aggiungere con ciò una gemma novella allo splendido serto poetico che adorna il capo dell'Almanzi, di accrescere lustro alla lingua santa che purtroppo ai dì nostri è tanto trascurata e negletta, e di onorare altresì tanto la patria dell'Autore, Padova la dotta, quanto la mia diletta Trieste, ov'egli compose la maggior parte di queste poesie, che ora, per la prima volta, vedono la luce.

Anche i nipoti dell'illustre Almanzi, gli Egregi Signori fratelli Benedetto e Cav. Raffaele Luzzatto ed Angelo Castelfranco, vollero contribuire in buona parte alle spese di questa pubblicazione, per erigere così un monumento imperituro al loro diletto zio, ed illustrare maggiormente il nome suo già celebre nei campi gloriosi della scienza e della poesia.

Io chiamai questo libro appunto *Monumento di Giuseppe*, come denominò anche Luzzatto il suo catalogo dei libri della Biblioteca dell'Almanzi, nell'intenzione di mantenere il proponimento espresso dallo stesso Luzzatto nella sua prefazione, di erigere all'autore un monumento più durevole di figli e figlie.

Ed al mio caro amico Isaia rinnovo qui pubbliche e sentite grazie per avermi trasmesso il volume dei manoscritti dell'Almanzi, dandomi mezzo così di compiere questo lavoro, e di mostrare con esso i sentimenti di altissima considerazione e di affetto che nutrii, e nutrirò sempre, per ambidue questi egregi uomini e particolarmente per il maestro de' miei maestri, l'immortale Samuel David Luzzatto, il quale quando mi vedeva a Trieste, o quand'io lo visitava a Padova, soleva, scherzando, chiamarsi mio bisavolo, perchè l'illustre Zelman, allievo suo

INTRODUZIONE DEL TRADUTTORE

Tre mesi fa, l'ottimo amico mio, Egregio Dottor Isaia, figlio dell'immortale Samuel David Luzzatto, mi domandò se fossi disposto a volgere in italiano la bellissima prefazione fatta precedere dal padre suo di benedetta memoria, al catalogo della famosa biblioteca raccolta dall'illustre Giuseppe Almanzi da Padova, e di appagare così il desiderio dell'egregio medico Antonio Dr. Zambelli di Verona, uomo di alti sensi, colto ed intelligente, fervido sostenitore di ogni cosa buona e bella, il quale, studiando medicina a Padova, vi studiava altresì lingua ebraica coll'illustre Luzzatto, a cui fu d'allora in poi sempre stretto da un vincolo di profondo rispetto e di grande amore.

Io accolsi con trasporto la proposta fattami dal mio amico, la quale mi porgeva il destro di associare l'oscuro mio nome a quello celeberrimo di Samuel David Luzzatto, se anche in una delle più modeste tra le numerose ed immortali sue opere.

E tanto più volentieri m'accinsi a questo lavoro, in quanto che l'illustre Almanzi, in tutto il tempo che fu a Trieste, negli ultimi anni di sua vita, mi diede continue non dubbie prove del suo affetto, e fu tra quelli che insieme ai miei maestri m'incoraggiarono a coltivare gli studî sacri, nei quali l'anima mia trovò sempre tanta soddisfazione.

GIUSEPPE ALMANZI

NATO A PADOVA IL DÌ XXV MARZO MDCCC I

MORTO A TRIESTE IL DÌ VII MARZO MDCCCLX

MONUMENTO DI GIUSEPPE

(JAD JOSSEF)

POESIE, LETTERE ED INSCRIZIONI

DI

GIUSEPPE ALMANZI

PUBBLICATE PER LA PRIMA VOLTA SUI MANOSCRITTI DELL'AUTORE

DA

VITTORIO CASTIGLIONI

CON IL PROEMIO DI S. D. LUZZATTO

AL CATALOGO DELLA BIBLIOTECA EBRAICA ED ORIENTALE

DI GIUSEPPE ALMANZI

TRADOTTO ED ILLUSTRATO

DA

VITTORIO CASTIGLIONI

TRIESTE

TIPOGRAFIA MORTERRA & C.

1889.

174
MONUMENTUM JOSEPHI

(Jad Jossef)

JOSEPHI ALMANTII

MINA ET JULAE INSCRIPTIONES.

Nunc primum edidit

VICTORIUS CASTIGLIONI

tergestinus.

EXSTAT PROOEMIUM

INDICI BIBLIOTHECAE HEBRAICAE ORIENTALISQUE

JOSEPHI ALMANTII

a Samuele David Luzatto Tergestino additum

ab eodem Victorio Castiglioni

ex Hebraico termone in Italicum conversum commen-
tariisque auctum.

TERGESTE

MDCCLXXXIX.